ARTHUR SCHNITZLER

Glorie târzie

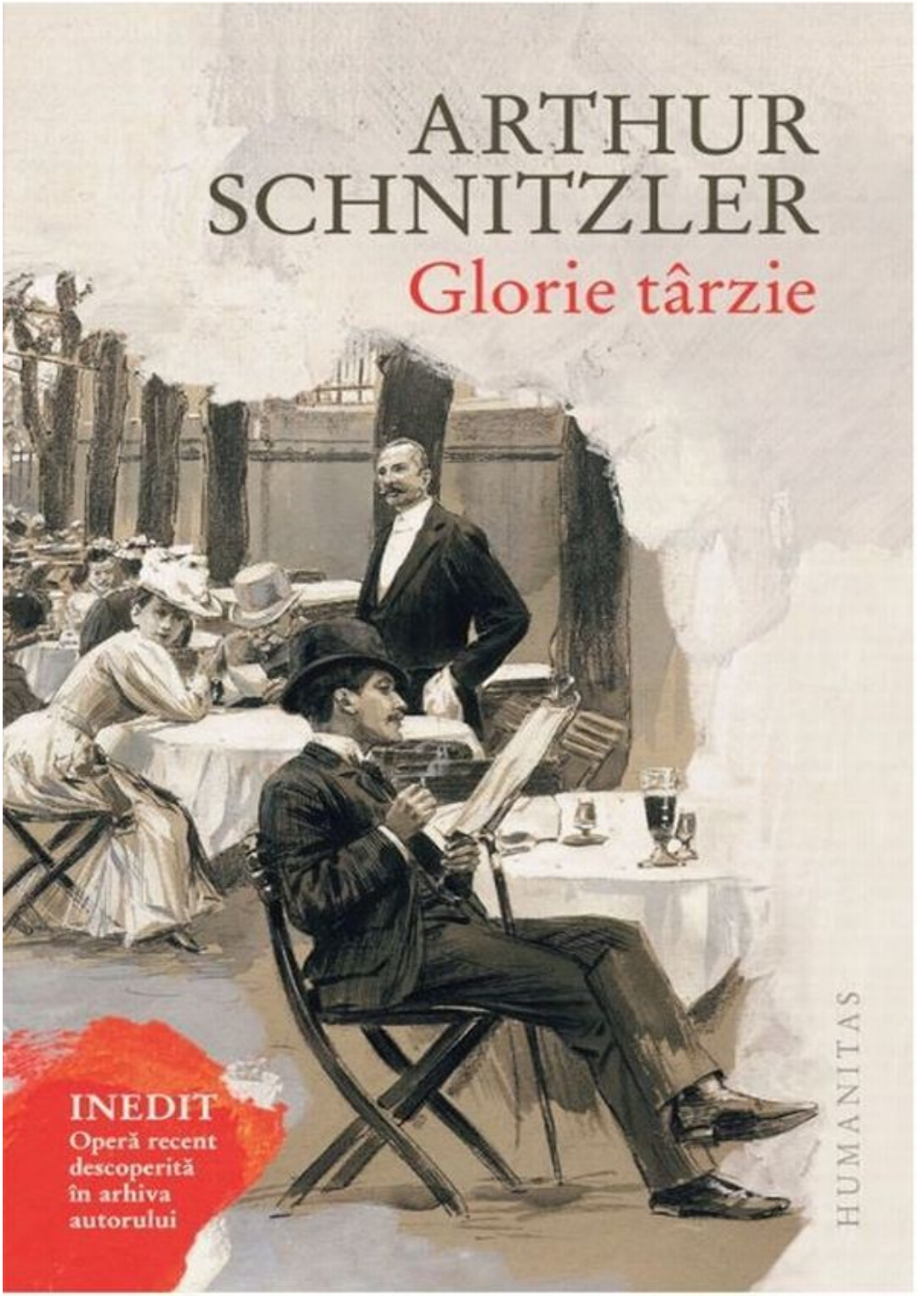

INEDIT
Operă recent descoperită în arhiva autorului

HUMANITAS

GLORIE TÂRZIE

Arthur Schnitzler

Glorie târzie

Ediție şi postfață de
WILHELM HEMECKER
Şi DAVID ÖSTERLE

Traducere din germană de
ANA NEDELEA

HUMANITAS
BUCUREŞTI

Arthur Schnitzler s-a născut pe 15 mai 1862 la Viena, într-o familie de evrei austrieci. Tatăl său, Johann Schnitzler, era un cunoscut laringolog. Începând cu 1879 studiază medicina la

Universitatea din Viena, iar în 1885 obţine titlul de doctor în medicină. Între 1886 şi 1893 lucrează ca medic asistent la diferite spitale vieneze, apoi îşi deschide propriul cabinet. Cu timpul, îşi restrânge activitatea medicală, dedicându-se tot mai mult scrisului. În anii 1890 face parte, alături de Hugo von Hofmannsthal, Hermann Bahr ş.a., din gruparea avangardistă *Jung-Wien* (Tânăra Vienă), care pune bazele literaturii austriece moderne. În 1903, Schnitzler se căsătoreşte cu actriţa Olga Gussmann, cu care are un băiat şi o fată. După divorţul pronunţat în 1921, copiii rămân în grija lui. În 1928, Lili, fiica sa, recent căsătorită, se sinucide, un eveniment despre care Schnitzler va nota în jurnal: „Cu acea zi de iulie, viaţa mea, de fapt, s-a terminat." La 21 octombrie 1931, scriitorul moare la Viena.

Arthur Schnitzler face parte dintre marii prozatori şi dramaturgi moderni. Primul mare succes îl înregistrează cu piesa *Liebelei* (1896; *Dragoste uşoară*), care, asemenea multor altor opere ale sale, redă climatul social şi cultural al Vienei *fin-de-siècle*. Piesa *Reigen* (*Hora iubirilor*), scrisă în 1896-1897, dar pusă în scenă abia în 1921, provoacă un scandal din cauza conţinutului vădit erotic şi duce la un proces pentru indecenţă împotriva regizorului şi a actorilor. Prin povestirile *Lieutenant Gustl* (1900; *Sublocotenentul Gustl*) şi *Fräulein Else* (1924; *Domnişoara Else*), Schnitzler introduce în marea literatură, înaintea lui James Joyce, tehnica monologului interior, care poate fi apropiată de metoda asociaţiilor libere din psihanaliză. Povestirea cu accente suprarealiste *Traumnovelle* (1926; *Nuvela visului*) va inspira peste ani filmul *Cu ochii larg închişi* (1999), realizat de Stanley Kubrick.

Alte opere: *Casanovas Heimfahrt* (*Întoarcerea acasă a lui Casanova*), *Spiel im Morgengrauen* (*Joc în zori de zi*), *Flucht in die Finsternis* (*Fuga în întuneric*) — nuvele; *Der einsame Weg* (*Drumul singuratic*), *Professor Bernhardi* — dramaturgie; *Der Weg ins Freie* (*Drum deschis*), *Therese. Chronik eines Frauenlebens* (*Therese. Cronica vieţii unei femei*) — romane; *Jugend in Wien* (*Tinereţe vieneză*) — autobiografie.

Domnul Eduard Saxberger veni acasă de la plimbare şi urcă agale treptele spre locuinţa sa. Fusese o zi frumoasă de iarnă şi, imediat după încheierea orelor de serviciu, bătrânul domn pornise ca de obicei la drum şi rătăcise prin aerul rece, ajungând de data aceasta dincolo de periferie, până la ultimele case. Obosise, iar acum tânjea după camera lui primitoare si caldă.

Menajera îl întâmpină cu mesajul că un tânăr domn pe care nu-l mai văzuse până atunci îl aştepta deja de o jumătate de oră. Bătrânul, care nu primea aproape niciodată vizite, păşi cu oarecare curiozitate în camera de zi. De cum îl zări trecând pragul, tânărul care îl aştepta se ridică din fotoliu şi făcu o plecăciune.

Saxberger se înclină la rândul lui şi spuse:

— După cum am auzit, mă aşteptaţi de ceva timp — cu ce vă pot fi de folos?

Tânărul rămase în picioare şi răspunse:

— Dacă îmi îngăduiţi, onorabile domn, să mă prezint, numele meu este Wolfgang Meier, scriitor.

— Foarte încântat, foarte încântat de cunoştinţă, dar, vă rog, luaţi loc.

— Domnule Saxberger, începu tânărul după ce îşi reluă locul, mai întâi trebuie să-mi cer scuze pentru necuviinţa mea. Am îndrăznit să vă trec pragul, deşi nu mă cunoaşteţi şi nu m-aţi invitat, dar am căutat în zadar alte căi de a mă prezenta Domniei Voastre.

— Sunt măgulit.

— Şi să ajung să vă cunosc personal, domnule Saxberger, este de o bună bucată de vreme una dintre, da, îndrăznesc să afirm, cele mai arzătoare dorinţe ale noastre — căci nu vorbesc doar în numele meu.

Rostind aceste cuvinte, domnul Meier surâse serviabil. Saxberger îl studia cu privirea. Era palid, avea o frizură simplă, părul blond şi era îmbrăcat cu multă decenţă. În timp ce vorbea, se juca cu un monoclu atârnat de gât cu un şnur negru.

— Sunt foarte curios, spuse domnul Saxberger, de unde această dorinţă fierbinte... de când această dorinţă fierbinte... Se întrerupse, oarecum stânjenit.

— De o bună bucată de vreme, continuă Meier, şi dacă îmi este îngăduit să clarific această expresie, aş spune: din ziua în care m-am, sau ne-am bucurat — aici surâse iar complezent — de privilegiul de a cunoaşte *Pribegiile* dumneavoastră.

— Poftim? exclamă domnul Saxberger consternat, aţi citit *Pribegiile* mele? Adică încă se mai citesc *Pribegiile* mele? Dădu din cap uluit.

— Pesemne că nu *se* mai citesc, replică tânărul. *Noi*, însă, le citim, le admirăm şi cred că, în timp, *se* vor citi şi admira din nou. În timp ce domnul Meier rostea aceste cuvinte, obrazul i se înroşi puţin, iar vocea îi sună mai însufleţit ca înainte.

— Mă uimiţi, domnule... Meier, spuse Saxberger, şi încep să fiu curios cine sunteţi dumneavoastră, vreau să spun, cine sunt cei în numele cărora vorbiţi. N-aș fi crezut că astăzi mai cunoaşte cineva *Pribegiile* mele. — Bătrânul domn privi în gol. — Da, nici chiar eu nu m-am mai gândit la ele, ani de-a rândul nu m-am mai gândit la ele. De fapt, de ani de zile am lăsat în urmă toate aceste lucruri, atât de în urmă.

Domnul Wolfgang Meier zâmbi abia perceptibil.

— Nu a rămas un secret pentru mine, de fapt, pentru *noi*, onorabile domn, că de-a lungul unei perioade însemnate de timp nu aţi mai publicat nimic. Asta ne-a mirat şi ne-a îndurerat. Şi, de altfel, numai unei întâmplări îi datorăm, sau, aş putea spune de data asta, îi *datorez* faptul de a fi redescoperit savuroasa dumneavoastră carte.

Saxberger era foarte mişcat de cuvintele pe care îi era dat să le audă. Chiar vorbea despre el? Era cu putinţă ca tânărul acesta, care îi era complet străin, să fi auzit de el şi de acea carte dată uitării?

— Cum de-aţi ajuns la cartea mea? întrebă el.

— Foarte simplu, răspunse Wolfgang Meier. Cum mă uitam printr-un anticariat, mi-a picat privirea, printre alte cărţi, şi pe micul dumneavoastră volum. Primele poezii pe care le-am citit au avut numaidecât o putere de nedescris asupra mea. Am luat cartea acasă şi am citit-o dintr-o suflare de la un capăt la altul, ceea ce nu prea ţi se întâmplă când citeşti o culegere de poezii. Când am dat înapoi la prima pagină şi am observat anul 1853,

mi-am spus: Tare aş vrea să-l cunosc pe omul acesta! În aceeaşi seară am luat cartea cu mine la întâlnirea micului nostru cerc...

— Despre ce fel de cerc e vorba?

— Un cerc de tineri scriitori care se ţin departe de marea *Heerstraße**. Numele lor nu v-ar spune nimic. Încă n-a auzit nimeni de noi. Suntem pur şi simplu artişti, nimic mai mult, iar timpul nostru va veni. Domnul Meier pronunţă aceste cuvinte liniştit, dar ferm.

* Cuvântul *Heerstraße* desemnează un drum folosit pentru transportul trupelor şi, într-un sens mai larg, o şosea lată. Prin acest mod de exprimare, Meier sugerează că cercul de tineri din care face parte nu merge cu „turma scriitorilor, nu urmează curentele literare ale momentului *(n. red.).*

Bătrânul domn asculta atent şi dădea din cap în semn de înţelegere. Era atât de ciudat. Artişti, artişti — cum suna cuvântul ăsta! Imagini confuze din vremuri îndepărtate şi oameni uitaţi îi reapăreau în minte. Nume şi destine dădeau deopotrivă năvală în gândurile lui şi în sfârşit se văzu pe el însuşi aşa cum te vezi în vis, se văzu tânăr, râzând, vorbind, ca unul dintre cei mai buni si mai mândri dintr-un cerc de tineri care se ţineau departe de marea *Heerstraße* şi care nu voiau să fie nimic altceva decât artişti. Apoi spuse tare, de parcă tânărul care îi stătea în faţă ar fi participat sufleteşte la gândurile lui năvalnice:

— A fost demult, atât de demult!

Wolfgang Meier îl studia în tăcere pe bătrânul domn: numai ochii mai păreau să fi rămas tineri pe chipul său brăzdat de riduri, fără barbă, iar ei priveau dincolo de lampa micuţă care stătea pe masă, pe fereastră, în noaptea de-un albastru adânc.

— Fără îndoială că 1853 a fost demult, spuse Meier după o scurtă pauză, apoi continuă mai însufleţit: Nici nu o să credeţi, onorabile domn, când am să vă spun ce bucurie am simţit când am aflat că poetul *Pribegiilor* trăieşte în oraşul nostru — ne-am simţit de parcă aveam de plătit o datorie faţă de Domnia Voastră.

După ce rosti aceste cuvinte, Meier se ridică şi, aplecându-se uşor, spuse pe un ton ceremonios:

— Tânăra Vienă vă roagă, prin mine, să binevoiţi a-i accepta omagiile şi mulţumirile.

Saxberger vru să se ridice, dar tânărul îl apăsă cu prietenie la loc pe fotoliu. Atunci răspunse cu o voce oarecum mişcată:

— Vă mulţumesc, nu ştiu, chiar nu ştiu... Se opri pentru câteva momente, în timp ce tânărul îl privea drept în faţă, cu o expresie calmă şi cu un zâmbet încurajator, apoi continuă: A trecut atât de mult de-atunci — eu... eu... nici nu mai ştiu, volumul aproape că a trecut neobservat la vremea aceea. Nu am mai scris nimic de atâta amar de vreme. Oricum nu-i păsa nimănui, iar încetul cu încetul mi-a pierit şi cheful, ştiţi cum e... cu tinereţea. Au venit şi grijile, munca zilnică, totul s-a sfârşit de la sine, nici măcar nu am observat când...

Tânărul asculta dând din cap, cu un aer întristat, serios.

— Am mai scris şi altceva, da... nu doar poezii. Odată am scris chiar şi o piesă.

— Cum? exclamă Meier. O piesă? Şi unde e? Trebuie să-mi spuneţi!

— Nu ştiu, chiar nu ştiu, Dumnezeule, la vremea respectivă am trimis-o în stânga şi-n dreapta pe la tot felul de teatre — trei ani a umblat de colo-colo, poate chiar patru, asta e, apoi m-am lăsat păgubaş, ce să mai fac... Sunt peste treizeci de ani de-atunci.

După o scurtă tăcere, Meier se ridică şi, sprijinindu-se cu o mână de spătar, spuse cu aplomb:

E aceeaşi poveste de când lumea. La început ne mulţumim cu bucuria de a crea si cu atentia celor puţini care ne înţeleg. Dar în cele din urmă, când vezi cine sunt cei care se afirmă în jurul tău, când îţi faci un nume şi capeţi o faimă, ai vrea totuşi ca lumea să te asculte şi să te respecte. Uite-aşa vin dezamăgirile! Invidia celor lipsiţi de talent, frivolitatea şi maliţiozitatea criticilor, iar apoi înfiorătoarea nepăsare a oamenilor... Şi ajungi să fii obosit, obosit, obosit... Ai mai avea atâtea de spus, dar nimeni nu vrea să asculte, iar într-un final uiţi si tu că ai fost unul dintre aceia care au vrut să creeze ceva măreţ, poate chiar care au dat la iveală ceva măreţ.

Saxberger însoţea cuvintele tânărului cu mişcări încete şi aprobatoare din cap. Da, chiar aşa fusese, fără nici o îndoială. Trebuia să vină el acuma să-i amintească.

— Acum însă, continuă Meier, nu vreau să vă mai răpesc din timpul dumneavoastră preţios.

— O, dar timpul meu nu este preţios, răspunse Saxberger cu un zâmbet melancolic... După ce îmi termin programul, nu mai am nimic de făcut.

— Domnule Saxberger, vreţi să spuneţi că lucraţi într-un birou? întrebă Meier cu un soi de preocupare politicoasă. Ce satisfacţie vă poate aduce acest lucru?

— Doamne Dumnezeule, dragă domnule, ce să zic... te obişnuieşti, ce-aş face cât e ziua de lungă, dacă nu aş avea nici o ocupaţie?

— Adică sunteţi... mulţumit?

— Nu pot să mă plâng. De fapt, nici nu pot să-mi imaginez viaţa altfel — gândiţi-vă că am slujba asta de aproape treizeci şi cinci de ani. Da, da, sublinie el în timp ce Meier dădea din cap uluit, puteam să-mi sărbătoresc de mult jubileul!

— Dar la început, în perioada când încă mai... scriaţi poezii, ocupaţia aceasta banală trebuie să fi fost foarte greu de suportat pentru unul ca dumneavoastră.

— Fiecare trebuie să aibă o meserie. Nu e chiar aşa de grav. Ce-i drept, şansele de avansare ar putea fi mai bune. Dar acum îmi merge chiar bine, da, nu pot să mă plâng — şi bătrânul dădu din cap blajin. Înainte, continuă el, fireşte că nu era ca acum. Că tot am ajuns aici... E adevărat, a fost o perioadă — zâmbi la propriile-i cuvinte — când nu-mi plăcea să merg la birou.

— Nu-i aşa? exclamă tânărul, plăcut impresionat.

— Sigur că înainte, când eram „poet“, lipseam câteodată de la birou fără nici un fel de scuză.

— O, dar înţeleg foarte bine!... strigă Wolfgang Meier. *Pribegiile* nu puteau fi scrise dacă stăteaţi zi de zi la birou. Imediat îţi dai seama că aceste versuri măreţe au fost create de un om care s-a dezbărat de cătuşele cotidianului.

— Ce vremuri, spuse bătrânul domn, cufundându-se din nou în meditaţie.

— Ce să le transmit prietenilor mei? întrebă Meier însufleţit.

— Le mulţumesc, le mulţumesc mult. Spuneţi-le că m-am bucurat foarte mult, chiar nu mă aşteptam la aşa ceva. Sunt realmente mişcat. Spuneţi-le că n-aş fi crezut să mai ştie cineva pe lumea asta de mine — cu excepţia domnilor colegi de la birou. Şi că le transmit tututor salutări, sper că vor avea mai mult noroc decât mine.

— Domnule Saxberger, dacă îmi îngăduiţi să vă întreb: aţi vrea, la o adică, să ne onoraţi cu prezenţa dumneavoastră într-una din după-amiezile libere pe care le aveţi?

— Va fi o plăcere pentru mine să-i cunosc pe stimabilii dumneavoastră prieteni şi să le mulţumesc personal, răspunse Saxberger.

— Atunci îmi voi încerca din nou norocul într-una din serile următoare.

Meier îşi luă rămas-bun de la bătrânul domn, care îl însoţi până la uşă.

— Vă mulţumesc încă o dată din inimă pentru prietenoasa primire, spuse tânărul din casa scării.

— Salutări călduroase tuturor prietenilor dumneavoastră, cele mai calde salutări, strigă Saxberger în urma lui.

După aceea se întoarse în cameră. Dădu din cap zâmbind. Îl încerca un sentiment straniu gândindu-se că peste doar o oră va sta la masa clienţilor fideli din cârciuma *Blaue Birne*, ca si cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

A doua zi, domnul Saxberger primi prin poştă un volum subţire, pe a cărui copertă se putea citi: *Poezii*, de Wolfgang Meier. Iar pe pagina întâi era scris cu cerneală: Poetului *Pribegiilor*, în semn de profundă mulţumire, din partea autorului. „Cât de amabil îşi zise bătrânul şi puse cărticica pe birou, hotărât să o citească în serile următoare. Poezii! Cine ar fi zis! De ani si ani de zile citea doar ziarul şi poate un roman „uşor“ înainte de a merge la culcare.

Ajuns acasă după ce luase prânzul, se întinse pe divan şi începu să se adâncească în poeziile lui Wolfgang Meier. „Ah! oftă el pentru sine... Ce-i drept, nu era totuna cu romanele acelea „uşoare“. Îşi dădu imediat seama de asta, de la primele versuri. Dar Saxberger citea conştiincios; citea cu atât mai preocupat şi mai atent cu cât îi era mai greu să ajungă la un verdict clar. Se lăsă cuprins de nelinişte. De-atâta lucru era convins: versurile erau drăguţe — dar, când se întreba ce altceva ar mai putea spune despre ele, nu găsea nici un răspuns. Ajunse la o poezie care descria un peisaj. Deodată, i se păru că pătrunde mai adânc. Îl mişcau mai curând aceste versuri decât cele dinainte, în care erau cântate fete frumoase. Poezia avea un oarecare ecou în inima lui. Iubea natura. Cu cât

înainta în vârstă, cu atât mai mult îi găsea un loc în sufletul lui. Găsise legături până atunci nebănuite între el şi natură. Dragostea, tinereţea — acestea trecuseră. Tocmai de aceea, versurile cu pricina nu-i spuneau mare lucru. Ce avea el de-a face cu voioşia şi cu izbânzile tinerilor? Ani la rândul, nu se mai interesase, nu mai auzise de toate astea. Era singur pe lume. Nu fusese niciodată căsătorit, nu avusese copii — pierduse orice legătură cu tinereţea pe măsură ce avansase în vârstă. Viaţa sa socială se limita la prietenii lui — care îmbătrâniseră odată cu el.

Răsfoind în continuare şi ajungând iar la versuri care vorbeau despre nişte ochi de-un albastru nemaivăzut şi despre clipe pline de tandreţe pe-nserat, îşi făcu loc în sufletul lui un sentiment de amărăciune. Lăsă cartea jos şi rămase cu privirea înţepenită în gol.

Încercă să-şi închipuie despre ce ar putea să vorbească cu domnul Wolfgang Meier la următoarea vizită. În nici un caz nu putea să-i spună că nu a înţeles poeziile! Chiar aşa, că nu le-a înţeles!

Aproape că îl luase spaima. El, poetul *Pribegiilor*, nu înţelegea poemele domnului Meier! Străbătu camera în lung şi-n lat. Apoi aprinse lampa. După care, ezitând şi mustăcind puţin, deschise dulapul cu cărţi şi se aplecă. În ultimul sertar de jos, printre revistele şi broşurile acelea vechi, trebuia să mai fie un exemplar din *Pribegiile* sale — sau poate chiar două-trei.

Le găsi. Erau mai mult de trei. Mai avea şase exemplare. Ce ciudat, totuşi... Cu siguranţă, mai văzuse aceste volumaşe în toţi anii care trecuseră de atunci. Neîndoios, le ţinuse si-n mână si... nu observase nimic. Avea în minte o imagine eronată a lor. Îşi închipuise *Pribegiile* aşa cum tronau, imediat după apariţie, în vitrinele unor librării. Un volumaş verde-închis, pe a cărui copertă era scris titlul cu litere deschise la culoare, mari, dar subţiri. Numai că volumaşul pe care îl ţinea în mână era de fapt albastru, iar literele erau mici. Brusc, înţelese ce se petrecea: văzuse acele exemplare de nenumărate ori, da, le recunoştea, numai că, văzându-le, nu mai avusese acea senzaţie de odinioară — iată *Pribegiile* pe care le-am scris eu, chiar eu!

Se aşeză la birou, puse lampa în unghiul potrivit şi deschise la întâmplare un exemplar. De când nu mai făcuse asta! Marginile se îngălbeniseră, tipăritura i se părea acum învechită. Se apucă de citit. Primele versuri îi sunau străin. Dar, pe măsură

ce înainta cu lectura, memoria i se împrospăta. Era de parcă nişte sunete familiare veneau din ce în ce mai aproape. Curând, nici un cuvânt nu-i mai părea străin, începu să declame cu jumătate de voce, însoţind versurile cu mişcări din cap, aşa cum faci atunci când ţi-e dat să auzi din nou ceva bine cunoscut.

Deci acestea erau *Pribegiile* pentru care tânăra Vienă îi transmisese ieri mulţumirile sale. Să fi meritat el oare aşa ceva? Greu de spus. Întreaga lui viaţă, toată existenţa sa mediocră i se perinda prin faţa ochilor. Niciodată nu simţise atât de limpede că era un om bătrân, că lăsase de mult în urmă nu doar speranţele, ci şi dezamăgirile. O durere surdă crescu în el. Puse cartea deoparte, nu mai putea să citească. Deja de mult, simţea el, se uitase pe sine însuşi.

În următoarele două după-amiezi, Saxberger scotoci prin sertarele de jos ale dulapului cu cărţi. Găsi ziare vechi în care apăruseră poezii de-ale lui, manuscrise îngălbenite de vreme pe care îşi recunoştea scrisul, găsi şi ziare cu versuri ale tovarăşilor lui din tinereţe, ale căror nume îi reveneau încet-încet în minte. Nici unul dintre ei nu îşi făcuse un rost din poezie, nici unul nu ajunsese cunoscut. Iar el? De ani şi ani, el nu mai fusese decât funcţionarul Saxberger, şi nici nu-i mai trecuse prin cap că ar putea fi altceva. Din când în când îşi privise retrospectiv viaţa, se gândise la versurile din tinereţe ca la nişte nebunii ale vârstei. Că ar putea fi însă un poet, asta uitase de mult. Mai avea puţin şi împlinea şaptezeci de ani. Viaţa i se scursese printre degete, iar în ultimele trei decenii nu mai putuse să se consoleze nici un ceas, nici un minut, cu gândul că ar fi diferit de *ceilalţi*. Dimpotrivă, simţise că locul lui e întru totul alături de ceilalţi. Şi, fără îndoială, ceilalţi îl considerau de asemenea ca pe unul de-al lor, aşa că nimeni nu bănuia de fapt cine era el cu adevărat! Numai tânăra Vienă bănuia — sau poate chiar ştia!

Dar unde era acum această tânără Vienă? Trecuseră trei zile de la vizita lui Wolfgang Meier. Dacă nici n-avea să mai vină?

Era o seară clară de iarnă, nu prea rece, iar Saxberger porni în josul străzii; înghiţise prea mult praf azi după-amiază, triind hârtii vechi. Da, prăfuit, aşa era totul, privit din exterior. Şi totuşi, după ce se adâncise în poeziile de odinioară, totul îi părea curios de proaspăt, iar din paginile acelea vechi parcă se ridicase spre el o neobişnuită poftă de viaţă. Citind poeziile de

dragoste chiar îi apăruse în faţa ochilor, ca prin ceaţă, câte un chip palid, dulce, pe care îl văzuse, îl iubise, îl sărutase cândva. Chipurile palide, dulci! Unde erau ele acum... Când privea fetele tinere trecând pe lângă el, i se părea mereu că erau aceleaşi pe care le întâlnise acum treizeci, patruzeci, cincizeci de ani, că erau chiar cele pe care le sărutase şi, da, le cântase pe vremuri.

Ajunse pe Ring*, acolo unde se intersectează multe străzi şi se înalţă silueta de un gri-deschis a Bisericii Votive, unde se amestecă zgomotele maşinilor şi se întâlnesc puhoaie nesfârşite de oameni. Şi deodată se pomeni faţă în faţă cu domnul Wolfgang Meier, care îşi scoase pălăria şi făcu o plecăciune foarte adâncă.

* Ringstraße (pe scurt, Ring) este un bulevard inelar tivit cu edificii monumentale, care înconjoară vechiul centru al Vienei. Bulevardul, lung de 4 kilometri şi lat de 57 de metri, a fost construit pe la jumătatea secolului al XIX-lea pe locul fortificaţiilor medievale ale oraşului (*n. red).*

— Ce mult mă bucur că astrele îmi surâd astăzi, spuse Meier. Dacă nu sunt indiscret, încotro vă duce drumul?

— Nu am o destinaţie anume, răspunse Saxberger, foarte plăcut surprins. Am ieşit şi eu puţin din casă să mă plimb.

— A, da, făcu Meier, pesemne că aveţi într-adevăr nevoie de o plimbare. După ce înghiţiţi toată ziua praful de pe acte...

Saxberger vru să răspundă că praful pe care îl înghiţise el astăzi nu era nicidecum praf de acte, dar simţi că nu se cuvenea să deschidă el discuţia despre asemenea lucruri.

— Stimate domnule Saxberger, dacă nu vă deranjează, îmi permiteţi să vă însoţesc? întrebă Meier.

— Vă rog, mi-ar face plăcere.

— Scuzaţi-mi indiscreţia, cum aţi petrecut ultimele zile?

— Mulţumesc, mi-a mers chiar bine. Dumneavoastră ce-aţi mai făcut? A, da, era să uit! Trebuie sa vă mulţumesc pentru poeziile pe care mi le-aţi trimis, şi pentru cuvintele amabile... M-au bucurat mult, foarte mult... Saxberger se opri, iar Meier nu spuse nimic, aşteptând să audă ceva despre poeziile sale. Dar nici Saxberger nu mai adaugă nimic. Îi făcea bine să ştie că alături de el se plimbă un tânăr poet care speră la recunoaşterea sa.

Merseră în tăcere timp de vreo jumătate de minut, până când Meier reluă discuţia:

— Şi, dacă mi-e permis să întreb, au fost modestele mele versuri atât de norocoase încât să găsească aprecierea dumneavoastră? Privirea lui fixa cu un fel de evlavie chipul lui Saxberger.

Acesta se opri şi dădu afirmativ din cap.

— Fireşte că au găsit aprecierea mea. Foarte frumoase. Da, mi-au plăcut mult.

— Sper că verdictul dumneavoastră nu vine doar dintr-o bunăvoinţă...

— O, nu, îl întrerupse Saxberger pe un ton din ce în ce mai ferm, nu sunt deloc binevoitor, dacă nu mi-ar fi plăcut, v-aş fi spus-o verde-n faţă. Simţea cum câştiga o superioritate din ce în ce mai clară faţă de tânărul care-i stătea în faţă.

Meier arătă că începuse să scrie un poem epic şi intră numaidecât în detalii. Pe Saxberger îl cuprinse o stare neplăcută. Se plictisea. Aproape că nici nu-l mai asculta pe tânăr; totuşi, când acesta făcu o pauză, declară:

— Materialul este deosebit de interesant, fără îndoială că trebuie să-l dezvoltaţi.

Meier mulţumi pentru încurajare, apoi adăugă:

— Dacă aţi şti cât s-a vorbit serile trecute despre dumneavoastră în cercul nostru...

Pe dată, lui Saxberger îi trecu starea aceea neplăcută. În sfârşit, tânărul se gândise să vorbească din nou despre el. Era tocmai ceea ce-i lipsise. Aşa că întrebă, zâmbind apatic:

— Dar ce-aţi discutat despre mine? Aţi transmis salutările mele?

— Bineînţeles. Mi-am permis chiar să vorbesc despre faptul că aţi scris o dramă...

— Eh, dar nu trebuia să faceţi asta, spuse Saxberger zâmbind.

— Vreţi să spuneţi, pentru că s-a pierdut? Sunt convins că, dacă chibzuiţi puţin, îi veţi da de urmă negreşit.

— Ei bine, ca să vă fac o bucurie: i-am dat deja de urmă.

— Ah!

— Da, era în birou.

— Si nu ați știut de ea?

— Bineînţeles că nu am ştiut. Doar nu mai sunt de mult poet! Şi, spunând acestea, se simţi ca şi când făcuse o glumă.

Ajunseseră la Burgtor*. Deodată Meier se opri:

* Poarta exterioară a vestitului Hofburg, palatul imperial din Viena *(n. red.).*

— Pot să vă reamintesc acum de amabila dumneavoastră promisiune de a petrece odată măcar o oră în cercul nostru? Dacă spuneţi da, cotim aici şi ajungem direct la cafenea, unde la ora asta precis se află câţiva dintre prietenii mei. Vă rog, spuneţi da! Ne-am simţi atât de onoraţi.

Saxberger simţi că e momentul să ridice câteva obiecţii:

— Acum? Dar e aproape opt... Se uită la ceas: Da, da, e deja opt! La ora asta, oamenii decenţi, adăugă el zâmbind, merg la cârciumă.

— O, domnule Saxberger, replică Meier, vă rog să nu mă refuzaţi. Mi se pare grozav cum s-a potrivit azi totul de la sine.

Şi imediat o apucară prin Burgplatz* spre vechiul centru. Meier vorbea plin de însufleţire despre surpriza pe care o va provoca apariţia lui la cafenea alături de poetul *Pribegiilor*. Saxberger era plăcut emoţionat. De fapt, nu i se întâmplase niciodată să ajungă într-o societate care să vadă în prezenţa lui o onoare deosebită. Ce-i drept, când se ducea la birou, cei câţiva oameni de acolo care se aflau în subordinea lui se ridicau în picioare — dar aici nu era vorba decât de politeţea cuvenită faţă de şef. În cercul lui de prieteni nu era considerat cumva mai special; băutul împreună în fiecare seară ştergea încetul cu încetul chiar şi anumite diferenţe de educaţie care existau fără doar şi poate între el şi majoritatea celorlalţi.

* Marea piaţă exterioară a palatului imperial, numită oficial Heldenplatz (Piaţa Eroilor) *(n. red.).*

Stăteau în faţa vechii cafenele vieneze. Saxberger ştia localul. Îşi aminti că venise uneori pe aici când era mai tânăr. Meier deschise usa si îl invită să intre primul. Sala joasă, boltită, era şi la ora aceasta destul de plină, iar atmosfera era încărcată de zăpuşeală şi fum. Prima încăpere dădea într-o sală mai mare, în care se juca biliard la câteva mese. Saxberger se opri un moment la intrare, pentru a-l lăsa pe mai tânărul său însoţitor să treacă din nou în față.

— Iată-i! spuse acesta şi arătă spre o masă care se afla, nu departe de intrare, în nişa ferestrei şi la care stăteau trei tineri.

— Bună seara, spuse Meier, şi, întorcându-se spre Saxberger, făcu prezentările: Domnul Winder, domnul Christian, domnul

student în filozofie Blink, domnul — aici făcu o scurtă pauză — Saxberger.

În acest moment, pe chipurile tinerilor domni, care la început trădaseră doar o urmă de curiozitate, se citi o satisfacţie vizibilă. Se ridicară, iar blondul palid şi micuţ de statură care fusese prezentat drept Winder îi oferi domnului Saxberger scaunul său, iar el îşi luă altul de la masa vecină. În timp ce se aşeza, se uită la vârstnicul domn cu un fel de admiraţie naivă. Ceilalţi doi păreau că studiază fizionomia noului venit cu un amestec de cordialitate şi stinghereală.

Meier continuă:

— Da, vi l-am adus pe poetul *Pribegiilor*, iar aici, onorate maestre, ei bine, aici aveţi mândria si viitorul tinerei Viene.

— Domnii mei, sunt foarte încântat să vă cunosc şi să vă pot mulţumi personal pentru salutările pe care mi le-aţi trimis prin mesagerul dumneavoastră, spuse Saxberger. Şi se uită la Meier ca la o cunoştinţă veche şi apropiată.

— Este o mare onoare pentru noi să vă avem în mijlocul nostru, zise Blink.

— Domnule Saxberger, prezentându-vă aceşti domni după nume, am spus de fapt puţine, glăsui Meier. Acest om — şi îl indică pe Christian, care era foarte tânăr şi care, cu părul lui lung, cu cravata legată lejer şi cu ochii cumva nestatornici, parcă dădea viaţă „artistului palid din romane —, acest om scrie drame, mai cu seamă drame istorice, în cinci acte.

Christian îl întrerupse:

— Nu sunt mereu drame istorice, nici nu sunt mereu în cinci acte. Scriu după cum simt. E adevărat, de cele mai multe ori, simt nevoia să scriu drame istorice. Scriu ce trebuie să scriu. Si de cele mai multe ori trebuie să scriu drame istorice.

— Dragul meu prieten, preciză Meier, exact asta am zis şi eu. El însă — şi arătă spre Blink, un ins destul de urât, care avea părul tuns scurt şi o barbă rară, neagră —, el e mai degrabă critic decât poet.

— Sunt *exclusiv* critic, obiectă Blink, care încă mai ţinea ziarul în mână şi dădea cumva impresia că era gata si se cufunde din nou în lectura sa de îndată ce l-ar nemulţumi o remarcă.

— Aha, dumneavoastră scrieţi recenzii, interveni Saxberger, privindu-l cu bunăvoinţă.

— Da, răspunse Blink hotărât, dar vă rog să nu mă băgaţi în aceeaşi oală cu ceilalţi recenzenţi.

Saxberger, căruia, din varii motive, nici nu-i trecuse aşa ceva prin cap, fu mirat de această observaţie.

— Iar acest domn, spuse Meier arătând cu o mină poznaşă spre micuţul Winder, acest domn este un copil şi scrie — de toate.

— Aşa deci, spuse Saxberger surâzător, întorcându-se spre tânărul care stătea vădit încurcat, picior peste picior şi cu mâinile încrucişate pe genunchi, dumneavoastră scrieţi de toate?

— Da, răspunse Winder şi privi confuz de jur împrejur.

În acest moment, în cadrul uşii apăru un bărbat foarte scund, îmbrăcat neglijent, care, văzând un străin la masă, ezită să se apropie. Dar Meier îl observă pe dată şi îi făcu cu mâna, îndemnându-l să se apropie:

— Hai, vino, zise el.

Bărbatul cel scund păşi spre ei cu o neîncredere abia disimulată.

— Albert Staufner, domnul Saxberger, spuse Meier.

Staufner se înclină scurt şi repetă, ca şi cum nu ar fi înţeles corect:

— Saxberger?

— Poetul Pribegiilor, explică Meier, puţin iritat.

— Aha, spuse omul scund, dând de câteva ori din cap în semn de aprobare. Apoi se aşeză la masa alăturată cu paltonul pe el şi pălăria pe cap, dar se întoarse spre ceilalţi si continuă: Ştiti ceva?

— Ce? întrebară ceilalţi.

— Toată ziua am umblat prin oraş, m-am tot gândit la noi, chiar trebuie să se întâmple ceva — aceste propoziţii îi ţâşniră din gură cu repeziciune.

— Ce trebuie să se întâmple? întrebă Blink, care lăsase ziarul în poală.

— Trebuie să se afle de noi, trebuie să se ştie ceva de noi. Nimeni nu ştie nimic, nu e om pe lumea asta care să se intereseze de noi. Ziarele nu ne bagă în seamă. Cine a auzit de Christian? Nimeni! Cine a auzit de Meier? Nimeni! Cine a auzit de Blink? Nimeni! Cine a auzit de mine? Nimeni! — Micuţul Winder aşteptase să fie şi el numit, şi deja se neliniştise foarte

tare. Aproape că se temuse. Iar acum, când fusese cu desăvârşire uitat, nu putea să nu se simtă contrariat.

— Şi cum vrei să fi auzit cineva de tine? spuse Meier. Doar nu ai publicat nimic niciodată.

— La ce bun să publici? Uite, acum poeziile tale sunt pe piaţă — cui crezi că-i pasă?

— Mie trebuie să-mi apară curând *Zenobia*, preciză Christian.

— Şi crezi că o s-o citească cineva? Bineînţeles că nu, strigă Staufner. Deci, eu n-am umblat toată ziua degeaba. Să ştiţi că am elaborat totul. Tot programul. Fiindcă nimănui nu-i pasă de ceilalţi. Cine a auzit vreodată de cenaclul nostru, „Entuziasmul"? Trebuie să organizăm ceva. Serate de lectură, asta trebuie să organizăm.

— Şi cine să vină? întrebă Blink.

— Canalie! strigă Staufner, sărind de pe scaun.

Blink râse scurt. Părea să fie obişnuit cu asemenea adresări. Saxberger era surprins.

— Astea sunt obiecţii stupide, continuă Staufner, aşezându-se la loc. Să nu începem iarăşi cu asemenea lucruri! Ce zici de cei de-acolo? — şi arătă spre o masă din celălalt colţ al sălii, la care, spre uimirea lui Saxberger, nu stătea nimeni.

— Ei înţeleg cum merg lucrurile, îşi fac reclamă! Iar lui — şi arătă spre unul dintre scaunele goale —, lui i se pune acuşi în scenă o piesă! Şi ce sunt ei? Nimic! Toţi laolaltă sunt un nimic. Aceştia nu sunt oameni cu idealuri! Vor să parvină, asta da, ţin pasul cu vremea, şi asta e adevărat. Pe noi nu dă nimeni doi bani, fiindcă ne ţinem departe de Heerstraße şi fiindcă avem idealuri, ceea ce în ziua de azi nu mai e apreciat cum se cuvine. Iată de ce am făcut eu un program. Spun toate astea de faţă cu dumneavoastră, domnule Saxberger, pentru că ştiu că sunteţi unul de-al nostru. Aţi scris *Pribegiile*, iar cine a scris *Pribegiile* e unul de-al nostru.

Saxberger era uluit de neaşteptata turnură a discursului. Până acum avusese impresia că tânărul nu ştia absolut nimic despre el. Dădu aprobator din cap şi spuse:

— O, desigur, nu vă lăsaţi incomodat, vorbiţi fără reţineri.

— Da, exclamă Staufner, văd că vă interesează ideile mele. Eu mereu am spus că trebuie să te duci la cei în vârstă dacă vrei să găseşti un ascultător interesat. Tinerii văd în orice aspirant

doar un alt concurent. Am să-mi prezint programul şi contez şi pe sfatul dumneavoastră, domnule Saxberger.

— Vedeţi dumneavoastră, nu cred că apelaţi la cine trebuie. Ştiu atât de puţine despre lucrurile acestea — da, efectiv sunt un om cu totul lipsit de cultură. Zâmbi la propriile-i cuvinte.

— Voi îndrăzni să vă trimit *Zenobia*, spuse Christian.

— Ce ne pasă nouă de *Zenobia* ta? exclamă Staufner.

— Nici nu ţi-o dădeam ţie, ripostă Christian.

— Copii, vă rog, căută să-i potolească Meier.

— Ajungem mai târziu şi la dramele tale, spuse Staufner ceva mai blând, dar mult mai târziu. M-am şi gândit la asta, şi la serata noastră de lectură nu ne trebuie drame. Acolo va fi vorba de poezii şi nuvele. Deci...

Iar acum Staufner începu să înşire nişte nume şi să-şi schiţeze programul.

Saxberger asculta cu interes. În jurul lui domnea o atmosferă plină de speranţă, de tinereţe, de încredere, o atmosferă pe care o inspira cu nesaţ. Încetul cu încetul, pe măsură ce conversaţia devenea mai animată, unele cuvinte începeau să-i sune cunoscut — erau cuvinte pe care le mai auzise cu mulţi ani în urmă, dacă nu cumva le rostise chiar el, cuvinte de care îşi mai amintise, ca de ceva nedesluşit, de-a lungul timpului sau la care visase câteodată cu ochii deschişi, cuvinte care acum zburau de la un mesean la altul, de parcă ar fi întinerit ele însele şi ar fi prins o nouă viată. Se simţea ca si cum locul lui era alături de aceşti oameni. Ca si cum multe dintre lucrurile pe care le spuneau erau valabile şi pentru el, ca şi cum şi el, aidoma lor, mai avea multe de înfruntat de acum încolo... Iar când, după discuţii prelungite, se ridică să plece, iar ei îi strânseră mâna şi îl rugară să onoreze din nou grupul cu prezenţa sa cât mai curând, Saxberger răspunse că se simţise ca acasă şi că va reveni în mod sigur. În faţa uşii toţi îl salutară pe bătrânul domn, iar Meier se oferi să-l mai conducă o bucată de drum.

O vreme merseră amândoi în tăcere. Apoi Meier începu:

— Pot să vă întreb, domnule Saxberger, cum v-aţi simţit în compania noastră?

— Foarte bine m-am simţit, răspunse Saxberger.

— Mda, făcu Meier, de fapt azi nu a fost cum trebuie. Au şi lipsit unii pe care, sunt convins, îi veţi găsi foarte simpatici, de pildă Friedinger.

— A, da... Din opera lui vreţi să prezentaţi ceva la serata dumneavoastră, nu?

— Da. Şi mai e actorul Bolling, care urmează să participe şi el la serată.

— Dar la ce teatru e?

— Acum nu e nicăieri. Iarna trecută era la Abbazia*... Şi mai e şi ea, Gasteiner.

* Numele italienesc al localităţii Opatija din Croaţia, aflată pe coasta Adriaticii. Pe vremea Imperiului Austro-Ungar, era o staţiune balneară de renume internaţional, frecventată de nobilime şi de marea burghezie (*n. red.).*

— Cum? Vin şi doamne în grup?

— Fireşte. Este o persoană cu totul aparte, o să vă stârnească interesul. Are un glas divin.

— Dar dânsa unde îşi desfăşoară activitatea?

— A fost pe diferite scene. Numai că e prea excentrică, nu se poate integra în viaţa convenţională a teatrului.

Meier mai povesti câte ceva despre alţi membri ai grupului. Apoi spuse destul de brusc:

— La o adică, ne-aţi permite să citim ceva din opera dumneavoastră la serile noastre de lectură?

— De ce aţi avea nevoie de mine? răspunse Saxberger. Doar aveţi de unde alege.

Însă Meier insistă şi în cele din urmă Saxberger promise să se uite prin lucrările sale şi să aleagă ceva potrivit.

Cei doi se despărţiră acolo unde se întâlniseră cu două ore în urmă. Saxberger o luă spre strada Währinger, pentru a ajunge la cârciuma lui. Când intră, nu fu întâmpinat altfel decât de obicei. Unii nici nu băgară de seamă că sosise. Alţii îi strigară un familiar „Servus“. Oricât de natural ar fi trebuit să i se pară acest lucru, astăzi găsea că i se făcuse o primire mai curând nepotrivită. Se aşeză la locul lui şi, în timp ce îi zbârnâiau în urechi discuţiile cotidiene, care nu fuseseră întrerupte nici o clipă prin apariţia lui, se gândi: „Aţi fi putut să vă ridicaţi şi voi când am intrat“. Însă un sfert de oră mai târziu era deja antrenat în discuţia generală şi avea, ca toţi ceilalţi, o părere

personală despre chestiunea valutei, despre escrocul arestat ieri şi despre tumultul din Serbia.

*
* *

Trei seri mai târziu, pe Saxberger îl cuprinse o dorinţă atât de puternică de a-şi revedea tinerii prieteni, încât îşi scurtă plimbarea zilnică în aer liber şi ajunse deja la ora şapte în faţa cafenelei.

Când intră, îşi văzu cunoştinţele stând la o masă mai mare alături de câţiva inşi pe care nu îi întâlnise data trecută. Meier făcu doi paşi spre el, îi strânse mâna, iar ceilalţi domni se ridicară de la locurile lor. Cei pe care nu-i cunoştea îi fură acum prezentaţi. Unul dintre ei era Friedinger, un tânăr destul de înalt şi de corpolent, cu o mustăcioară subţire; altul era actorul Bolling, care avea o expresie sardonică în jurul gurii, al treilea, un domn ceva mai matur cu o barbă neagră şi cu calviţie, care purta o redingotă neagră şi uzată. Domnul acesta se chema Linsmann; când îi fu prezentat lui Saxberger, el îi întinse mâna, i-o strânse îndelung şi dădu de câteva ori foarte grav din cap, de parcă ar fi vrut să-l asigure de profunda lui compasiune.

Discuţia se învârtea în jurul seratei de lectură. Staufner, care iar stătea la masă în palton şi cu pălăria pe cap, avea o hârtiuţă în faţă şi lua asiduu notiţe. Programul era ca şi stabilit; în afară de Blink, care era exclusiv critic, şi de micuţul Winder, cel care scria de toate şi care stătea mereu acolo adâncit în gândurile lui, nefiind băgat în seamă de nimeni, toţi cei prezenţi erau incluşi în program. Era prevăzut ca domnul cel pleşuv cu barbă neagră să deschidă seara cu un discurs intitulat *Ce vrem noi*. Toate acestea Saxberger le află în primul sfert de oră de când sosise. Criticul Blink urma să-l ajute pe domnul pleşuv la elaborarea discursului.

— Domnii mei, spuse Blink, dacă e şi Linsmann de acord, am să redactez eu singur discursul, iar Linsmann îl va citi, fiindcă are o voce atât de puternică.

Spre mirarea lui Saxberger, Linsmann dădu din cap a aprobare, fără să se simtă câtuşi de puţin ofensat.

Apoi s-a mai discutat despre celelalte părţi ale programului. Printre altele, s-a decis ca Bolling să citească şi ceva dintr-un

autor deja celebru, pentru a nu da impresia că serata fusese organizată doar pentru a face reclamă unei clici restrânse.

— Domnii mei, spuse Staufner, nimic nu e mai departe de intenţiile noastre. Blink, nu ştiu dacă îţi dai seama, dar Linsmann trebuie să sublinieze acest lucru în discurs.

— Ştiu eu ce trebuie să zică Linsmann, protestă Blink.

Linsmann îşi trecu mâna peste barbă şi dădu aprobator din cap.

— A, păi nu, făcu Staufner, aşa nu merge! Fiecare dintre noi are dreptul de a formula cereri în legătură cu discursul linsmannian; răspunderea e a tuturor. Acolo va fi prezentat programul *nostru*, nu vor fi expuse opiniile personale ale lui Linsmann.

Blink râse:

— Nici măcar nu ştiu care sunt opiniile personale ale lui Linsmann.

— Domnule Saxberger, zise Staufner pe neaşteptate, dar cu dumneavoastră cum rămâne?

— Cum aşa? întrebă cel vizat, oarecum stânjenit.

— Trebuie să citiţi şi dumneavoastră ceva! Sunteţi unul de-al nostru, faceţi-ne onoarea de a vă declara pe faţă aderenţa la cercul nostru.

— Da, da, da! strigară ceilalţi.

Saxberger zâmbi plăcut impresionat şi răspunse:

— Sunt flatat, dar nu pot să fac asta. Chiar nu pot. Nu am nici un fel de exerciţiu şi, până la urmă, de ce m-aş băga eu în seamă? Sunteţi cu toţii oameni tineri.

— Şi dumneavoastră sunteţi tânăr, spuse Meier pe un ton placid, ca şi cum acest lucru ar fi fost de la sine înţeles.

— Sunteţi mai tânăr decât noi, exclamă Staufner. Nu de ani e vorba până la urmă, ci de inimă. Cine a scris *Pribegiile* nu poate fi altfel decât tânăr.

— Pe atunci chiar eram, răspunse Saxberger, dar a trecut ceva timp...

— Nu contează, insistă Staufner. Pentru generaţia de astăzi, *Pribegiile* sunt opera unui tânăr — fiindcă nu sunt cunoscute.

— Iar dacă domnul Saxberger nu vrea să citească el însuşi ceva din opera sa, interveni Meier, atunci poate s-o facă domnul Bolling.

— Oricând, cu plăcere, răspunse Bolling, care dădea la iveală oratorul din el cu fiecare cuvânt pe care îl rostea.

— Am impresia că indivizii de colo râd de noi, interveni Friedinger. Ceilalţi se întoarseră spre masa către care privea Friedinger, iar Saxberger observă un grup de cinci sau şase tineri care păreau să se distreze foarte bine.

— Nici pomeneală, strigă Staufner, precis râd de vreo farsă jurnalistică.

— Dar cine sunt aceşti oameni? se întoarse Saxberger spre Meier.

În locul său răspunse dramaturgul Christian:

— Cei fără talent.

— Se ştie precis asta? întrebă Saxberger serios. Sau pur şi simplu aşa se numeşte grupul?

— *Noi* îi numim aşa, răspunse Friedinger pe un ton zeflemitor. Iar celui de-acolo — şi îl arătă cu privirea pe unul dintre tinerii care stăteau la acea masă —, celui de-acolo i se va reprezenta în curând o piesă.

— Dar de ce spuneţi că sunt fără talent? stărui Saxberger.

— Fără talent, interveni Meier în felul lui calm, sunt în general cei care stau la altă masă decât noi.

— Vax! strigă Staufner. Nu sunt buni de nimic. Ar trebui odată încondeiaţi cum se cuvine.

— Scriu eu acuma un articol despre ei, spuse Blink cu o mină care lăsă să se înţeleagă că s-a zis o dată pentru totdeauna cu acei domni.

— Lăsaţi-i încolo, decretă Staufner, vorbeam despre rolul domnului Saxberger la serata noastră. Apropo, mi-a venit altă idee.

— I-auzi, făcu Friedinger, fără ca cineva să-l bage în seamă.

— Domnule Saxberger, se întoarse Staufner spre bătrânul domn, scrieţi-ne ceva pentru serată.

— Cum?...

— Da, scrieţi-ne ceva nou. Publicului nostru ar trebui să i se ofere o producţie nou-nouţă de-a dumneavoastră, ceva complet necunoscut.

— Ei da, replică Saxberger, nu credeţi că *Pribegiile* sunt suficient de necunoscute?

— Au fost tipărite! precizã Staufner. Oricine le poate cumpăra. Gândiţi-vă doar cât de mult ar crește interesul dacă la serata noastră s-ar citi ceva cu totul nou de Saxberger.

Toţi fură de acord cu Staufner şi stârniră ca Saxberger să consimtă.

— Domnii mei, ripostă acesta, trebuie să ştiţi că eu m-am dezobişnuit de scris poezii! Nimeni nu s-a sinchisit de mine! La douăzeci, treizeci de ani, asta nu te atinge. Dar odată cu trecerea timpului... Nu-i așa, domnule Meier? Doar am vorbit de curând despre aceste chestiuni.

Meier dădu din cap, iar Winder se uită cu admiraţie mută la tânărul care avusese o convorbire atât de intimă cu venerabilul poet.

Începură deci să vorbească despre lipsa de discernământ a mulţimii, despre nedreptatea societăţii, în această privinţă, fiecare avusese parte de experienţe proprii. Saxberger simţea că oamenii îi făcuseră mult rău. Se plângea împreună cu ceilalţi.

Dar se făcuse târziu, şi cercul se ridică de la masă.

— Ar trebui să vă scrieţi memoriile, îi spuse Staufner bătrânului la despărţire.

În faţa cafenelei, pe când grupul se împrăştia, Saxberger se pomeni deodată faţă în faţă cu Linsmann, care abia dacă scosese un cuvânt toată seara. Şi Saxberger observă din nou pe chipul lui acea expresie de compătimire cu care îl salutase şi la sosire.

— Da, spuse Linsmann, scuturând din cap, şi pe dumneavoastră v-au pus la pământ oamenii.

— Pus la pământ... obiectă Saxberger. Ei, nici chiar aşa...

— De bună seamă, continuă Linsmann, aţi păţit la fel ca mine. Ştiţi, pe mine m-au zdrobit, asta mi-au făcut, pur şi simplu m-au zdrobit.

— Da?...

— Şi după ce ai fost zdrobit, ce să mai faci? Credeţi că mai pot să mă adun?

— Oh...

— Nici vorbă. — Câteva secunde privi în gol, tăcând. Apoi, cu aceeaşi expresie compătimitoare, îi strânse mâna bătrânului domn şi se îndepărtă încet, trăgând din ţigara de foi.

*

* *

Saxberger deveni un vizitator neobosit al cafenelei. În fiecare zi, între şase şi şapte seara, apărea acolo, se aşeza la masă alături de tinerii săi prieteni şi, chiar dacă nu participa prea mult la discuţii, asculta cu atenţie, chiar cu plăcere, ce aveau ceilalţi de spus. Simţea că întinereşte. Părea că începuse o nouă epocă în existenţa lui, şi uneori se gândea cu oarecare mirare la viaţa pustie pe care o dusese în ultimii ani — o viaţă de care îşi amintea ca de un trecut îndepărtat. Trecuseră doar câteva zile şi deja se obişnuise atât de mult cu aceşti tineri, de parcă ar fi stat la taclale cu ei luni de zile. Da, aveau dreptate — era unul de-al lor; înţelegea tot ce spuneau şi, de fapt, se situa pe aceeaşi poziţie faţă de lume ca şi ei: fusese un creator şi căuta recunoaşterea care i se refuzase în tot acest timp. Acum o găsise măcar parţial, tocmai când fusese pe punctul de a uita că o merita. Nu mai avea nici un dubiu, si când îşi frunzărea volumul de poezii — ceea ce se întâmpla tot mai des — se oprea asupra uneia sau a alteia cu o anumită emoţie, mirându-se că lumea a putut trece atât de nepăsătoare pe lângă aceste versuri.

Şi tinerii lui prieteni vorbeau adesea despre lipsa de recunoştinţă a oamenilor. Fiecare susţinea că îşi alesese câteva poezii preferate din *Pribegii*, iar într-un poem pe care Meier îl scrisese cu câteva zile în urmă toţi afirmau că se vede foarte clar influenţa lui Saxberger. După insistente rugăminţi, Saxberger adusese şi revistele cu poeziile care nu fuseseră incluse în *Pribegii*; filele vechi şi îngălbenite treceau acum din mână în mână, iar tinerii se arătau uluiţi de aceste versuri, care, spuneau ei, ar fi fost pur şi simplu uitate dacă nu ar fi existat cenaclul „Entuziasmul”.

Micuţul Winder îl rugă pe Saxberger — era, de altfel, prima oară când îndrăznea să i se adreseze — să-i lase lui unul dintre numerele mai vechi. Unii dintre tineri îi încredinţaseră manuscrise. De fapt, nu erau prea multe; aproape toţi lucrau tocmai atunci la nişte opere mai ample, care nu aveau să fie desăvârşite decât în lunile următoare. Totuşi, Saxberger primi de la Staufner câteva poezii care îi aminteau de cele ale lui Meier, iar Friedinger îi înmână câteva povestiri care, din motive nu tocmai clare pentru Saxberger, erau considerate umoristice.

Christian îi trimisese acasă o tragedie în cinci acte, însă Saxberger nu găsi motivaţia necesară pentru a începe lectura textului scris cu litere mici şi înghesuite.

Acum mai trebuia să se stabilească o dată pentru seara de lectură şi să se caute un local potrivit pentru eveniment. În seara în care se discutară pentru prima oară mai amănunţit aceste chestiuni, o doamnă îşi făcu apariţia în cafenea. Cu un surâs vesel, fără inhibiţii, se apropie de grupul care se strânsese deja de ceva timp.

— Dânsa e Gasteiner, îi şopti Meier lui Saxberger.

— Servus, copii, salută nou-venita, ce mai faceţi? Servus, Bolling, adăugă ea, întinzându-i mâna actorului.

— Servus, Gasteiner, răspunse acesta.

— Dacă-mi permiteţi, spuse Meier şi făcu prezentările: Domnul Saxberger, poetul *Pribegiilor*, domnişoara Gasteiner, tragediana noastră.

Saxberger se ridică şi făcu o plecăciune în faţa domnişoarei Gasteiner. Era înaltă, trecută de prima tinereţe, avea un chip palid şi era fardată în culori închise în jurul ochilor. Trăsăturile feţei nu erau lipsite de frumuseţe, iar de la o anumită distanţă exprimau chiar o oarecare nobleţe, care însă dispărea de-aproape. Din imediata apropiere se puteau observa şi trăsăturile cam necizelate din jurul gurii şi mina răvăşită a tragedienei. Saxberger aproape avea impresia că femeia care îi făcuse o impresie atât de puternică în pragul uşii devenise brusc o cu totul altă persoană după ce se aşezase lângă ei. Domnişoara Gasteiner îl privea cu ochi mari pe domnul în vârstă. Întârzie atât de mult cu privirea asupra lui, încât aproape că-l făcu să se simtă stânjenit. Apoi îi zâmbi şi spuse:

— Deci tot artist?

— Poetul *Pribegiilor*, repetă Meier atât de apăsat, încât domnişoara se întoarse spre el şi îl privi cu ochi întrebători. Răspunsul pe care îl citi în ochii lui Meier era atât de limpede, încât brusc duse mâna la tâmplă, îşi împreună mâinile şi exclamă, în timp ce îl fixa pe Saxberger cu ochi şi mai mari ca înainte:

— Al *Pribegiilor*? Aşadar, dumneavoastră aţi scris *Pribegiile*? Şi, întorcându-se spre ceilalţi, spuse: Da, *aşa* şi nu altfel trebuia să arate.

— Domnul Saxberger, explică Christian în timp ce îi luă actriţei şalul boa neobişnuit de lung de pe umeri şi îl agăţă într-un cui, domnul Saxberger va lua parte la seara noastră de lectură.

— Minunat, exclamă domnişoara Gasteiner, întinzându-i din nou mâna lui Saxberger.

Deodată însă schimbă tonul patetic cu cel dezinvolt de mai devreme si continuă:

— Aşa, copii, în rest, ce mai e nou? Doamne, uite-l şi pe micuţul Winder — îl văzuse de mult —, ce mai faci, micuţule? Şi, fără să aştepte un răspuns, se întoarse spre chelner: Aduceţi-mi ce vreţi!

— O cafea cu lapte?

— Doamne, Dumnezeule! În nici un caz o cafea cu lapte — un absint! Imediat se întoarse spre ceilalţi, adăugând: Pentru un absint aş fi în stare să comit o infracţiune! Aş fi în stare să omor, nu alta! — Deci, copii, cine vine duminică cu mine?

— Unde, unde? întrebară unii.

— Am o apariţie specială în rolul Orfanei la Wiener Neustadt*.

* Oraş aflat la cca 50 de kilometri de Viena (*n. red.).*

— Cred că eşti o excelentă Jane Eyre, spuse Bolling. Păcat că eu nu sunt tocmai un Rochester. Mi-ar plăcea să joc o dată cu tine în *Orfana*!*

* În spaţiul de limbă germană, romanul *Jane Eyre* de Charlotte Bronte a fost adaptat pentru teatru sub titlul *Die Waise aus Lowood — Orfana de la Lowood (n. red.).*

— Mergem cu toţii, se avântă Staufner. De-am putea să-i aducem măcar pe câţiva dintre directorii ăştia păcătoşi de teatru din Viena!

Eu oricum merg, spuse Blink. Am să aranjez să se scrie câte ceva prin gazete.

Domnişoara Gasteiner îi strânse mâna criticului, aruncandu-i o privire fierbinte, şi promise:

— Îi scriu chiar astăzi directorului să ne rezerve locuri — ia să vedem, unul, două, trei...

— Pentru mine nu, spuse micuţul Winder temător, nu cred că vin.

— Păi, se ştie, fu de părere Friedinger, nu te lasă mămica.

— O, ba da, îl lasă mămica, spuse domnişoara Gasteiner, privindu-l afectuos pe micuţul Winder.

Bolling era de părere că absolut nici una dintre actriţele vremii nu ar mai putea să apară în rolul Orfanei după Gasteiner. Apoi veni vorba despre unele dintre aceste actriţe, iar Saxberger nu putu decât să se minuneze alături de ceilalţi constatând incredibila orbire a directorilor de teatru, care angajau întotdeauna actriţele cele mai lipsite de talent, pierzându-le pe cele mai bune nu doar în favoarea teatrelor din Berlin, Leipzig şi Hamburg, ci şi a celor din Klagenfurt şi Linz. Domnişoara Gasteiner se implica puţin în discuţie. Se mulţumea să dea nostalgică din cap a aprobare sau să strecoare un abia perceptibil „Sigur, aşa e“. Şi tocmai când exasperarea atinsese cote maxime, spuse ca o regină care fusese condamnată şi apoi graţiată:

— Copii, haideţi să le lăsăm pe amărâtele astea — se referea la tragedienele teatrelor vieneze — şi să vorbim despre serata voastră.

Acest „copii“ pe care domnişoara Gasteiner îl folosea atât de des îl făcea pe Saxberger să se simtă ca şi exclus.

— Excepţionale sunt lucrurile pe care mi le-aţi trimis, excepţionale! adăugă ea.

Staufner îi înmână bileţelul pe care îl ţinea mereu în faţa sa în ultimul timp, iar ea îl parcurse rapid cu privirea.

— După cum vedeţi, aveţi al treilea şi al şaselea număr, explică el.

— Unu... doi... trei... citi ea cu jumătate de voce. Da, aici sunt eu — aşa e... Patru — Saxberger. Deci citiţi chiar dumneavoastră, domnule Saxberger?

— A, da, spuse Meier, e timpul să lămurim această problemă. Dacă mi-e permis să întreb, domnule Saxberger, cum aţi avansat cu noul dumneavoastră poem?

Saxberger era totodată satisfăcut şi puţin speriat. Vorbeau despre noul lui poem ca despre ceva de la sine înţeles. Nici nu îndrăznea să spună că nu-l începuse încă.

— Trebuie să-mi mai lăsaţi puţin timp, rosti el într-un târziu.

— Şi pot să-l citesc eu? strigă deodată domnişoara Gasteiner. Îl fixă cu privirea ca şi cum era vorba despre o chestiune extraordinar de serioasă. Saxberger simţi că trebuie să răspundă rapid şi ferm — acea privire era sfredelitoare, aproape poruncitoare.

— Încă nici nu sunt gata, răspunse el. Nici măcar nu ştiu dacă...

— Dacă nu-mi daţi să citesc o producţie de-a dumneavoastră, stimate maestre, eu renunţ. Pur şi simplu renunţ.

Acum toţi se întoarseră spre Saxberger, copleşindu-l cu rugăminţi. Pentru el voiau să triumfe. În cele din urmă, bătrânul domn se văzu nevoit să promită, să promită solemn, că în cel mult opt zile va aduce noul poem — doar nu trebuia să fie o operă de mare întindere.

— Ha, le-o arătăm noi scursurilor ălora, exclamă Staufner. O să le cam pice faţa unora.

— Aşa, copii, arătaţi-le-o voi! spuse şi Gasteiner.

— Nu vor putea să ne ignore la infinit, completă Friedinger.

Atmosfera nu fusese niciodată atât de entuziastă, şi pe cât de stânjenit se simţise Saxberger la începutul acestei seri, pe atât de bine se simţea acum. Nu încăpea nici o îndoială: promisiunea lui era cea care le dăduse aripi tinerilor, totul se învârtea în jurul lui, întregul cerc îl privea cu respect. Simţea că era în centrul atenţiei.

Cum mai erau foarte multe de discutat în această seară, tinerii se hotărâră să prelungească întâlnirea şi să ia împreună cina la o tavernă. Saxberger trebui să rămână şi el. La plecarea din cafenea, fii surprins să vadă că absintul domnişoarei Gasteiner, pentru care aceasta ar fi fost în stare să comită o crimă, rămăsese neatins pe masă.

Pe scurtul drum de la cafenea la tavernă, domnişoara Gasteiner merse alături de Saxberger. Acesta nu putu să nu se întrebe în sinea lui cât timp trecuse de când păşise ultima oară alături de o femeie.

— Sunt atât de fericită, spuse aproape şoptit domnişoara Gasteiner, ţinând un capăt al şalului boa la gură, că pot citi poemul dumneavoastră.

Apoi îl întrebă dacă scrisese mult în ultimul timp, ceea ce îi oferi lui Saxberger ocazia să vorbească despre profesia sa, despre biroul în care lucra. Domnişoara Gasteiner era zguduită.

— Un om ca dumneavoastră — funcţionar! Şi îl chemă pe Christian, care mergea în spatele lor: Ai auzit? Acest om, poetul *Pribegiilor*, e funcţionar, iar tu ai putea să ai un post, dar nu-l accepţi.

Christian râse sarcastic şi rămase din nou în urma celor doi.

— Dar unde-i copilul? strigă domnişoara Gasteiner pe neaşteptate, uitându-se în jur.

Micuţul Winder auzi că era strigat şi veni din urmă alergând. Ea îl luă de mână şi, prinzând cu cealaltă mână braţul lui Saxberger, spuse:

— Vezi, puiule, într-o zi trebuie să ajungi şi tu aşa...

Winder nu scoase nici un cuvânt. Dar Saxberger văzu că ochii tânărului zăboveau evlavioşi asupra lui. Atunci îi spuse micuţului:

— Vă doresc să ajungeţi mai departe decât mine!

— O, nu, nu, se bâlbâi Winder.

Domnişoara Gasteiner zâmbi şi îl mângâie pe obraz. Apoi îl întrebă pe bătrânul domn dacă avea o slujbă grea şi dacă nu voia să renunţe la ea pentru a se dedica întru totul profesiei de poet. În timp ce Saxberger răspundea resemnat, Winder se uita la el cu aceeaşi expresie plină de admiraţie şi afecţiune.

— Dacă ar fi trebuit să aleg altă profesie decât teatrul, m-aş fi omorât, spuse domnişoara Gasteiner.

Fără să vrea, Saxberger se gândi la absintul lăsat pe masa cafenelei.

Ajunseseră la uşa tavernei. Meier făcu pe călăuza, înaintând printre mese până la separeul în care se afla o masă lungă şi îngustă, la care aveau loc cu toţii. Pe când grupul se strecura printre mese, Linsmann ajunse întâmplător lângă Saxberger.

— Ei, cum vă place tragediana noastră? îl întrebă el.

— E o persoană foarte interesantă, răspunse Saxberger pe un ton surprins, aproape întrebător.

— Acum zece ani, spuse Linsmann, avea şi puţintel talent.

Se aşezară cu dezinvoltură la masă. Domnişoara Gasteiner luă loc lângă Saxberger, de cealaltă parte a lui stătea Meier.

După puţin timp, Saxberger începu să se simtă mai bine decât în cârciuma pe care o frecventa seară de seară. Îsi dădu seama că era o diferenţă evidentă între discuţiile banale care se purtau acolo şi cuvintele entuziaste si îndrăzneţe care erau rostite aici. Si se amesteca în vorbă. Deja putea să-şi dea cu părerea.

Uneori domnişoara Gasteiner încerca să-l abată pe domnul Saxberger de la discuţia generală şi să-l atragă într-una particulară. Îi povestea de anii ei de studiu şi de pribegie, dar,

spre mirarea lui Saxberger, părea să aibă senzaţia că făcuse carieră. De fiecare dată când îi vorbea, privirea ei exprima veneraţie; câteodată, în ochii ei licărea si o oarecare duioşie.

Pe neaşteptate, Staufner se ridică în picioare pentru a rosti un toast. Începu cu consideraţii generale despre artă, vorbi despre pervertirea ei în timpurile mai noi şi ajunse la bătrânii maeştri care ţinuseră sus stindardul artei adevărate încă din tinereţe şi, în ciuda indiferenţei şi a indolenţei celor mulţi, aspirau neabătuţi la idealuri lor înalte şi frumoase.

— Dragi prieteni, un reprezentant al acestor suflete alese este astăzi printre noi! Niciodată nu a căutat să iasă în faţă, a stat singur în chilia lui, departe de lume, dispreţuind lumea care nu îl înţelegea. Acum însă s-au ivit oamenii care îl înţeleg, iar ei s-au dus în pelerinaj la el, l-au implorat să se aşeze în fruntea lor şi i-au zis: „Poartă Tu stindardul, nimeni nu e mai demn s-o facă“. (Bravo, bravo!) Ai dăruit naţiunii o operă de artă, dar ea nu a băgat-o în seamă. Noi însă vom spune naţiunii cine eşti, o vom obliga să ne asculte! Stindardului pe care tu îl porţi, noi îi jurăm credinţă acum. Tu eşti profesorul nostru, maestrul nostru! Cinste ţie, Eduard Saxberger!

Se auzi clinchet de pahare. Saxberger, care era deopotrivă mândru şi confuz, se ridică având lacrimi în ochi, iar cei care stăteau mai departe de el se apropiară şi îşi ciocniră paharele de bere cu al lui. Domnişoara Gasteiner îi lăsă pe toţi ceilalţi să ciocnească înaintea ei şi abia după ce bătrânul domn se aşeză la loc, în vreme ce zarva şi clinchetul de pahare se prelungeau, îşi luă paharul cu şpriţ şi, aruncându-i lui Saxberger o privire umedă, ciocni cu o mişcare uşoară şi graţioasă. El avea o stare cu totul neobişnuită. La primele cuvinte ale lui Staufner se simţise ruşinat, poate chiar atins într-un mod neplăcut. Dar apoi această senzaţie pălise încetul cu încetul. I se păru că sesizează o undă de convingere în cuvintele vorbitorului, iar în agitaţia generală de la sfârşit, când fu elogiat ca profesor şi maestru, simţi o căldură mângâietoare în jurul inimii şi toate îndoielile lui se risipiră.

Exaltarea acestor tineri îi apărea ca împlinirea târzie a unor dorinţe fierbinţi pe care le avusese în urmă cu multe decenii şi de care uitase încet-încet în griul cotidian.

Se ridică să mulţumească. În gălăgioasa adunare se făcu linişte. Nu mai vorbise de multă vreme în faţa ţinui grup mai

mare. În clipa în care se lăsă în jurul lui acea tăcere adâncă, îşi aminti de împrejurarea în care i se întâmplase ultima oară acest lucru: un subaltern ieşise la pensie, iar el îl elogiase în cuvinte călduroase, dându-l ca exemplu de funcţionar credincios. Numai că acum era cu totul altfel... Deodată însă îi veniră pe buze cuvintele cu care răspunsese atunci funcţionarul cel credincios. Şi începu...

— Sunt atât de emoţionat, că nu-mi găsesc cuvintele... Într-adevăr, nici nu ştiu ce să vă spun, domnii mei... Îmi faceţi o onoare prea mare! (Ooo!) Aş vrea să vă pot dovedi recunoştinţa mea — dar, vedeţi, sunt un om bătrân. (Ooo!) Puţinul pe care l-am făcut... (Aici exclamaţiile deveniră şi mai furtunoase, iar Saxberger îşi întrerupse fraza.) Tinerii mei prieteni, pentru un bătrân (Ooo!) nimic nu e mai îmbucurător decât aplauzele tineretului. Faptul că mi-a fost dat să ajung aici, în anii mei târzii, va rămâne marea mea mândrie. Şi pentru acest tineret ai cărui strălucitţi reprezentanţi stau acum în jurul meu, pentru acest tineret care păstrează valorile spirituale ale naţiunii, care ţine pururea sus stindardul adevăratei artei (spre marea lui uşurare, acum îi veneau în minte toate expresiile pe care avusese prilejul să le audă atât de des în ultima vreme), pentru acest tineret, pentru dumneavoastră, domnii mei, închin paharul!

Ajunsese brusc la final, cumva împotriva voinţei lui. Ar fi vrut să zică mult mai multe, ar fi vrut să spună câte ceva despre fiecare mesean în parte; dar se trezi buimăcit că rostise cuvintele de încheiere şi nu mai putea da înapoi. Se ridicară iarăşi cu toţii. Închinară în cinstea lui, îl înconjurară; domnişoara Gasteiner îi luă deodată mâna si i-o sărută. Acum nu mai era chip să se facă linişte. Toată lumea vorbea de-a valma.

Linsmann, care băuse foarte mult, vorbea pe un ton pătimaş cu criticul Blink şi ţinea morţiş ca ideile lui să fie introduse în discursul de deschidere a seratei. Micuţul Winder stătea sprijinit de perete şi avea senzaţia că asistă la o seară plină de însemnătate. Staufner, foarte agitat, stătea cu Bolling îndărătul scaunului pe care şedea bătrânul Saxberger şi dădea glas, în cuvinte incandescente, indignării sale cu privire la o sumedenie de oameni şi de lucruri.

Dramaturgul Christian îşi trăsese scaunul lângă cel al domnişoarei Gasteiner şi vorbea cu ea aproape atingându-i

gâtul cu buzele. Friedinger era tolănit pe două scaune şi se uita în gol cu o privire cam tâmpă. Meier, lângă el, părea cel mai liniştit dintre toţi.

— Ştii ce mă face cel mai curios? îi spuse el lui Friedinger.

— Ia zi!

— Cum o să arate noua operă a bătrânului.

Surâse la aceste cuvinte. Friedinger nu ştia dacă acel zâmbet exprima o aşteptare înfrigurată sau un scepticism zeflemitor. Dar de fiecare dată când bea el devenea din cale afară de serios, aşa că răspunse:

— Bătrânul e un geniu! E un geniu nerecunoscut. — Aproape că plângea.

— Fără îndoială, răspunse Meier...

Era deja trecut de miezul nopţii când, în sfârşit, unii începură să dea semne că vor să plece acasă. Saxberger nu se simţea câtuşi de puţin obosit. Ar fi putut să mai stea la taifas până în zori. Când se ridică, domnişoara Gasteiner insistă să-l ajute să-şi îmbrace paltonul, iar când îşi scoase eşarfa din buzunar ea ţinu cu tot dinadinsul să i-o pună în jurul gâtului şi să i-o aranjeze în pliuri delicate.

Când grupul ieşi în stradă, oraşul era cufundat într-o noapte blajină şi albastră. Aerul răcoros şi blând era o adevărată binecuvântare după atmosfera înecăcioasă din tavernă, care le înroşise tuturor ochii. Cât stătuseră ei înăuntru, părea că afară venise pe nesimţite primăvara, iar domnişoara Gasteiner exclamă:

— Ia uitaţi! S-a împrimăvărat!

Când Saxberger vru să-şi ia la revedere, se dovedi că nimeni nu avea de gând să meargă acasă. Aşa că îl conduseră cu toţii spre casă.

La dreapta lui păşea domnişoara Gasteiner, care din când în când mai rămânea în urmă cu vreun alt membru al grupului, dar se întorcea de fiecare dată lângă Saxberger, ca la locul ce i se cuvenea. Tot grupul fremăta într-o mişcare continuă, neastâmpărată. Când ajunseră la Burgplatz, unde domnea liniştea şi întunericul, umoristul Friedinger începu să plângă. Saxberger se arătă preocupat de starea lui, dar primi răspunsul liniştitor că Friedinger făcea mereu aşa după asemenea chefuri. Pe Ringstraße, Linsmann, zdrobitul şi pleşuvul Linsmann, începu să fluiere tare. Spre suprinderea lui Saxberger, discuţiile

zgomotoase ale celorlalţi amuţiră deodată; toţi ascultau cu atenţie. Saxberger află că Linsmann ajungese la o iscusinţă uluitoare în ale fluieratului, dar că, din păcate, nu îşi etala decât rareori virtuozitatea în această artă.

El fluieră câteva melodii de Offenbach şi, în mod complet neaşteptat, încheie o arietă cu exclamaţia:

— Stirpe mizerabilă!

Saxberger îi aruncă o privire întrebătoare lui Meier, care mergea lângă el, iar acesta îl lămuri:

— Se referă la francezi!

— Domnule Linsmann, strigă domnişoara Gasteiner, fluieraţi ca un zeu!

Domnul Saxberger se simţea binedispus şi în largul lui. Brusc, îl străfulgera un gând: „De ce abia acum toate astea? De ce atât de târziu? De ce nu acum treizeci sau douăzeci, of, măcar acum cinci ani?“ Dar apoi îl cuprinse din nou senzaţia aceea de prospeţime şi tinereţe, şi îşi spuse în sinea lui: „Nu e deloc prea târziu.

Fără să vrea, se gândi cu ce expresii ar zugrăvi seara aceasta o persoană din afară. Îi veneau în minte cuvinte măreţe: „Îl purtară în triumf acasă — în triumf... pe el, poetul...” Se bucura văzând că tinerii veneau unul după altul lângă el, fiecare tânjind să prindă un cuvânt de-al lui, fiecare făcând tot posibilul să-i fie pe plac. Se bucura că poate să povestească despre el însuşi în cuvinte atât de simple, că poate să vorbească despre dezamăgirile din tinereţe, despre viaţa lui liniştită şi singuratică, despre odaia lui modestă cu vedere spre dealurile Pădurii Vieneze. Privirile admirative si duioase ale domnişoarei Gasteiner îl ungeau şi ele pe suflet, iar când Staufner îi şopti: „Uitaţi-vă la Christian, e gelos“, nu putu să nu zâmbească.

Când ajunse în faţa casei sale şi trase de clopoţel, cu toţii aşteptară până ce veni portarul să deschidă, iar când intră pe poartă, alaiul strigă: „Cinste lui! Cinste lui! Cinste lui!“ Bătrânul domn observă cu satisfacţie expresia surprinsă de pe chipul portarului. Luă sfeşnicul aprins şi urcă încet treptele. Învălmăşeala de voci tot nu contenea în urechile lui. Acum, când era singur-singurel, iar paşii îi răsunau în casa scărilor, seara aceasta începea să i se pară curioasă, bizară.

Ajuns în cameră, puse, ca de obicei, lumina direct pe noptieră. Apoi se apropie de fereastră. Zumzetul vocilor tot îi

mai răsuna în urechi. Nu, nu se înşela — chiar le auzea glasurile. Într-adevăr, acolo jos, în faţa porţii, încă mai stăteau toţi cei care îl conduseseră acasă.

Deschise iute fereastra şi se aplecă în afară. Fără îndoială, tinerii aşteptaseră ca el să se mai arate o dată, căci de îndată ce apăru la geam se auzi din nou de jos: „Cinste lui! Cinste lui! Cinste lui!“ Făcu o reverenţă. Îl mai ovaţionară de câteva ori, el le ură, înduioşat, noapte bună, apoi grupul porni încet spre casă.

Tinerii o luară agale în josul străzii; îi urmări cu privirea până ce dispărură după colţ. Apoi se făcu linişte pe străduţă. Deodată nu mai era ţipenie de om. Abia acum observă că în cameră se făcuse destul de rece. Închise repede fereastra şi se îndepărtă de ea. Se aşeză în fotoliul de lângă patul desfăcut şi clătină din cap. Era emoţionat. Lumina lumânării de pe noptieră se alungea curios, pâlpâind melancolic. Avea lacrimi în ochi.

*
* *

În după-amiaza următoare, Saxberger se aşeză la masa de scris, se lăsă pe spate în fotoliu şi începu să cugete. Astăzi chiar trebuia să înceapă poemul pentru seara de lectură. Un lucru ştia sigur: singura temă pe care o putea aborda era aceea a simţămintelor trezite în el în ultima perioadă de timp. Ce altceva ar mai fi avut el de spus? Şi totuşi, n-ar fi putut crea ceva din imaginaţie? Nu, probabil că s-ar fi chinuit în zadar. Vremea aceea trecuse, simţea asta foarte clar.

Deci nu mai avea rost să se gândească la alegerea subiectului. Vrând însă să-l formuleze, căutând cuvintele potrivite pentru a-i da expresie, observă spre propria-i surprindere că nu-i venea nimic în minte cum şedea acolo liniştit. Se ridică, se plimbă prin cameră, murmură pentru sine. Voia să prindă cuvinte răzleţe care nu stăteau pe loc, care nici nu apăreau bine că şi dispăreau în ceaţă. Trebuia să le rostească cu voce tare pentru a nu le pierde iarăşi: „Un bătrân... am uitat... am uitat... ca prin vis... am visat... acum m-am trezit... am uitat... am visat...“

Nu avansa deloc. Se împotmolea, pierdea şirul ideilor, brusc nu mai ştia la ce se gândise. Se apropie de fereastră, privi în

zare, spre cerul gri. Apoi începu iar: „Am uitat... atunci au venit tinerii... mi-au adus coroana.

Nu, nu, aşa nu mergea. Asta cu coroana era caraghioasă.

Se întrebă: „Deci, ce au făcut tinerii?... Tinerii... au venit, s-au închinat în faţa lui... atunci bătrânul s-a trezit... s-a trezit din vis... am visat... mi-am visat viaţa...“ Da, aşa era bine, de aici trebuia să continue: că, de fapt, îşi visase viaţa. Dar cum să continue? Îi reveneau în minte aceleaşi cuvinte: viaţă visată... viaţă visată... Nu se putea dezlipi de aceste silabe, ca atunci când vrei să te ridici de pe scaun, dar cineva te apasă la loc. Se frecă pe frunte, începu din nou să se plimbe prin cameră, parcă era mai bine. Deşi nu îi veneau alte idei, mişcarea îi mai potolea neliniştea. Mişcare, da! Pe stradă — la aer curat! Trebuia, totuşi, să ţină cont de faptul că dormise puţin; cu siguranţă, de aceea era aşa de buimăcit.

Îşi luă pălăria, bastonul, şi plecă. Timp de cel puţin o jumătate de oră voia să reteze aceste dibuiri, să-şi suprime aceste gânduri, pentru ca mai apoi să o poată lua de la capăt cu forţe proaspete. Dar era foarte bizar. Când coborî treptele, cuvintele îi zumzăiau mai departe în minte, şi nici pe stradă nu putu să-şi ia gândul de la ele. În zadar încercă să-şi distragă atenţia citind plăcuţele cu numele străzilor sau contemplând trecătorii. „Mi-am visat viaţa...“, îi zumzăia necontenit în creier, iar acum cuvintele îşi pierduseră orice noimă. Erau doar nişte sunete, şi nici nu mai pricepea ce vor să zică. „Gata, gata“, îşi spuse deodată cu glas tare. Şi îndemnul sună atât de energic, de parcă i l-ar fi strigat cineva. Răsuflă uşurat, de parcă dintr-odată se rupsese vraja care apăsa asupra lui.

Chiar aşa, ce-i venise să-şi bată capul cu poezia tocmai astăzi, când nu avea nici un chef, când era obosit şi sleit... Îşi propuse ferm să nu se mai gândească acum la aceste lucruri. Restul zilei trebuia dedicat odihnei. Brusc îşi recăpăta buna dispoziţie. Nu avea nici o îndoială că mâine şi poimâine îi va reuşi cu uşurinţă ceea ce acum îi dădea atât de mult de furcă. Decise să nu-şi mai viziteze astăzi tinerii prieteni. Nu voia să stea din nou în fum şi gălăgie. Şi mai era ceva care îl reţinea, ceva ce îi tot venea în minte de câteva zile: voia să apară mai rar pe-acolo.

Aşa că hotărî să petreacă o oră într-o cafenea din apropiere pe care o mai frecventa din când în când.

Ajuns acolo, se aşează la o fereastră, ceru o cafea cu lapte şi se uită cu interes la nişte domni în vârstă care jucau o partidă de biliard. Doi dintre ei erau cunoştinţe bune de-ale lui. Făceau parte din cercul său şi îl salutaseră la sosire cu un foarte sonor „Servus“, care i se păruse complet nepotrivit şi îl cam indispusese. Dar după numai câteva minute începu deja să se simtă ca acasă, aşa că nu luă deloc în nume de rău rugămintea celorlalţi de a nota scorul şi urmări partida cu atenţie sporită.

Apoi veni o lovitură foarte interesantă, care trimise partida într-o nouă etapă. Din acea clipă, domnul Saxberger fu acaparat de joc. Se amestecă, dădu sfaturi, luă partea unora, ba chiar se oferi să execute o lovitură dificilă în locul unuia dintre domni — o ofertă care fu însă respinsă cu sarcasm. Saxberger se simţi jignit şi se bucură foarte tare când zeflemistul lovi bila atât de greşit, încât ajunse să piardă partida.

După aceea merse împreună cu cele două cunoştinţe ale sale la cârciumă. Unul dintre domni era un maior pensionat, celălalt, proprietarul unui mare magazin de delicatese.

Ajunşi acolo, se aşezară la masa la care stăteau de obicei, unde se instalaseră deja vreo zece domni. Unul dintre ei îşi serba astăzi onomastica şi făcea cinste cu câteva sticle de vin. Se vorbea tare şi pătimaş, Saxberger participa şi el din când în când la discuţie. Numai că uneori i se părea ciudat că îi vorbeau de parcă ar fi unul de-al lor. Mă rog, ce ştiau ei despre el! Ce puteau să ştie! Doar nu le dăduse niciodată de înţeles că era de alt soi decât ei.

Domnul Grossinger, comerciantul de delicatese, care trecea drept glumeţul grupului, se ridică şi ţinu un toast în versuri. Erau nişte iambi inofensivi, presăraţi cu câteva glume care făceau referire la detalii personale din viaţa sărbătoritului — la preferinţa acestuia pentru anumite mâncăruri, la slăbiciunea pe care părea s-o aibă pentru o anume vânzătoare de tutun, la o pelerină de ploaie galben-deschisă pe care obişnuia s-o poarte chiar şi pe vreme frumoasă. În timp ce toţi râdeau din toată inima la auzul acestor versuri, Saxberger şedea acolo afişând un zâmbet binevoitor. În sinea lui, îşi zicea: „Oare ar mai îndrăzni să recite această... «poezie» dacă ar şti cine sunt eu?” Faptul că putea participa la petrecere oarecum incoghito îi procura o anumită satisfacţie, iar când domnul Grossinger îşi termină toastul şi lumea începu să aplaude, făcu şi el la fel.

— Nemaipomenit, nemaipomenit — i-a ieşit grozav — deci ştie să scrie şi poezii — e dat naibii Grossinger ăsta... se amestecau glasurile celor prezenţi.

— Foarte frumos, spuse şi Saxberger, strângându-i mâna negustorului de delicatese.

— Deci, vă rog, spuse maiorul, aceasta nu e o poezie oarecare, o poezie de ocazie, să spunem lucrurilor pe nume, avem de-a face cu un poem în adevăratul sens al cuvântului...

Saxberger îl privi pe maior oarecum surprins. Unii dintre domni îşi exprimară acordul.

— Ar putea fi tipărită exact în forma asta! Excelent! Mereu am zis... Grossinger ăsta!

Pe Saxberger îl încerca o senzaţie neplăcută. Ar fi vrut să facă nişte observaţii critice, căci lui nu-i plăcuse poezia. Versurile i se păreau anoste, rimele erau trase de păr. Apoi, îl indispuneau şi aerul mulţumit de sine ai comerciantului de delicatese şi laudele exagerate care i se aduceau.

Cu toate acestea, nu spuse nimic. Îşi dădu seama că orice remarcă critică ar fi stricat buna dispoziţie a grupului şi, în plus, ar fi fost interpretată greşit. Aşa că hotărî să stea liniştit.

Apoi se ridică un alt domn dornic să-l omagieze pe sărbătorit. Era un profesor de liceu care arătă, în cuvinte cumpătate, că sărbătoritul întruchipa toate virtuţile cetăţeneşti. Imediat după el, luă cuvântul un domn care ridică paharul în cinstea „femeilor“.

Societatea aplaudă din nou, ultimul vorbitor fu la rându-i felicitat, momentul de glorie al lui Grossinger trecuse. Însă cele întâmplate îl zgândăriseră pe Saxberger. Simţea ispita irezistibilă de a vorbi despre sine, de a-şi lepăda incognitoul. Îi venea să sară în sus şi să strige deasupra meselor: „Eu sunt poet!“ Ar fi vrut să fie cineva acolo care să depene povestea vieţii lui... De fapt, nu trebuia să spună de-a dreptul că e poet, sigur exista o manieră de a sugera discret acest lucru. Se ridică şi se duse în colţul încăperii, unde îşi atârnase pardesiul. Scoase din el o ţigară şi se opri apoi în spatele lui Grossinger.

— Frumos, mi-a plăcut! Să vă dăruiesc... operele mele, aşa, ca încurajare?

Grossinger se întoarse spre el.

— Ce opere?

Saxberger îşi aprinse ţigara cu o indiferenţă mimată.

— Ei, eu scriu şi poezii, spuse el.

— Da? făcu Grossinger, apoi se întoarse la loc.

Această atitudine nu-i pică deloc bine domnului Saxberger. Înţelese că nu putea obţine nici o reacţie cu asemenea remarci generale; aşa că, punându-i comerciantului de delicatese mâna pe umăr, spuse pe un ton aproape revoltat:

— Un volum întreg de poezii am scris... când eram tânăr, înţelegeţi?

Surprins, Grossinger îi aruncă o privire lungă bătrânului domn, apoi se întoarse zâmbind spre sărbătorit, care stătea lângă el, şi zise:

— Auziţi ce spune Saxberger? Cică a scris un volum întreg de poezii.

Sărbătoritul zâmbi amuzat şi nici măcar nu se uită la Saxberger.

— Dumnezeu o să-l ierte, spuse el.

Saxberger simţi că nu se mai putea retrage acum si insistă:

— N-aţi priceput! Am scris o *carte* — e publicată, înţelegeţi?

— Eh, exclamă Grossinger, dar aţi fost mai aprig ca alţii în tinereţe! V-aţi şi publicat poeziile.

Saxberger era furios.

— Doar nu credeţi că sunt un versificator oarecare! Eu am scris poeme, lucruri frumoase, lungi, serioase, pricepeţi?

Ridicase atât de mult tonul, încât le atrăsese atenţia şi celor care stăteau mai încolo. Grossinger râse:

— Dar de ce ne povestiţi toate astea? Mai ciudat fi fost să nu scrieţi nimic!

Înainte ca Saxberger să poată riposta, se amestecară şi alţii în discuţie. Se dovedi că toţi scriseseră la un moment dat nişte versuri, iar acum râdeau amintindu-şi de ele.

Saxberger, care rămăsese în spatele lui Grossinger, nu mai avea puterea să asculte. Îndârjirea lui iniţială se topi. Tot ce simţea acum pentru aceşti oameni era dispreţ şi milă... Ar fi trebuit să-şi păstreze incognitoul — ei luaseră acea mască drept adevăratul său chip. Ceva din lăuntrul lui îi spunea că, şi dacă le-ar citi din operele sale, tot nu s-ar dumiri cu cine aveau de-a face. Oamenii aceştia luau pe oricine care ajunsese o dată, din întâmplare, printre ei drept unul de-al lor. Nu era nimic de făcut...

Saxberger îşi luă haina din cuier şi plecă fără să se bage de seamă. Toată lumea vorbea şi striga de-a valma. Stând în stradă, bătrânul domn nu se simţea în apele lui. Nu, nu mai voia să se întoarcă aici, cel puţin nu în perioada următoare. Îi venea să se ducă într-un suflet la tinerii lui prieteni, pentru a auzi de la ei că el nu era unul dintre cei mulţi, că el era un poet!

În seara următoare, domnul Eduard Saxberger merse din nou la cafeneaua unde se adunau tinerii lui prieteni şi primi salutările respectuoase ale acestora cu o profundă satisfacţie. Era de faţă şi domnişoara Gasteiner; când ea îi întinse mâna, pe buze îi apăru un zâmbet de parcă saluta un vechi şi drag prieten.

— E un anunţ în gazetă, spuse Meier, întinzându-i bătrânului domn o pagină de ziar şi arătându-i o ştire.

Saxberger citi: „Reuniune literară — Cenaclul literar «Entuziasmul» va organiza în curând o seară de lectură. Printre alţii, şi-a anunţat participarea şi venerabilul poet Eduard Saxberger“.

Saxberger nu lăsă imediat pagina din mână, ci se făcu că mai citeşte şi altceva. De fapt, ştirea îl impresionase atât de tare, încât trebui să-şi ascundă emoţia. Venerabilul poet Saxberger... Gândul îi zbură înainte de toate la domnii din cârciuma *Blaue Birne*, mai ales la domnul Grossinger. Apoi se gândi la toti oamenii care nu auziseră niciodată numele lui şi care astăzi, probabil, se întrebau ruşinaţi cum
de nu cunoşteau acest nume.

Acolo nu scria „domnul Saxberger“ sau „funcţionarul Saxberger“, ci „venerabilul poet Saxberger“ — şi era vorba despre el, despre el însuşi. Iar nici unul dintre cei prezenţi nu făcuse vreo observaţie în legătură cu acest epitet: faptul că era prezentat astfel li se părea ceva de la sine înţeles.

Of, dacă i-ar fi cunoscut mai devreme! Nu şi-ar fi abandonat aşa de uşor menirea, nu s-ar fi amestecat cu vulgul care nu îl înţelegea.

Discuţiile însufleţite din jurul lui îl treziră din meditaţie. Staufner povestea că i se întâmpla adesea să nu poată scrie nici măcar un vers săptămâni întregi, dar că ar exista anumite regiuni care îi stimulau productivitatea. Însă nu voia să dezvăluie care erau acele regiuni.

— Poate e o superstiţie, dar cred că, dacă v-aş spune, vraja s-ar destrăma.

Se vorbi mult pe această temă. Christian declară că subiectele dramelor lui îi veniseră de fiecare dată în minte în Sievering* şi că cele mai bune dintre scenele de până acum le concepuse stând culcat în iarbă, pe spate.

* Cartier din nord-vestul Vienei, creat în 1892 din două comune până atunci independente *(n. red.).*

— La mine e altfel, spuse actorul Bolling, am o ciudăţenie, cel mai bine studiez dacă am multe portocale stricate în sertarul de la birou.

— Le ţineţi totdeauna asa de mult? întrebă Blink.

Bolling vru întâi să protesteze. Dar apoi îşi aminti că Blink era critic şi râse blajin.

— Dar pe dumneavoastră ce atmosferă vă inspiră? îl întrebă Meier pe micuţul Winder.

— Eu, răspunse acesta roşind, eu, de fapt, pot să scriu oricând...

— Oricând! râseră ceilalţi.

Winder se uită în jur de parcă ar fi căutat ajutor. Ochii i se opriră în cele din urmă asupra lui Saxberger, care îl privea prietenos.

Discuţia continuă. Încă de când Staufner explicase că nu poate scrie decât în anumite locuri, bătrânul domn fu brusc izbit de o amintire. Dintr-odată ştia unde se simţea el pe vremuri cel mai inspirat, îşi aminti că în tinereţe se plimba adeseori la asfinţit pe malul Dunării, pe poteca maronie care duce la Nussdorf*... Ştia precis că acolo îi veniseră în minte cele mai reuşite versuri.

* Mahala integrată Vienei tot în 1892 (*n. red.).*

Şi când se vorbi din nou despre program, iar Staufner îl întrebă pe Saxberger dacă ar putea afla titlul noii opere pe care o scria pentru seara de lectură, acesta zâmbi şi spuse:

— *Se va* numi *Trăiri de seară*.

Merse şi în această seară cu tinerii la cârciumă şi se simţi foarte bine alături de ei. Domnişoara Gasteiner stătea din nou lângă el şi era chiar mai cordială decât prima dată. Se interesa de cele mai neînsemnate detalii din viata lui. Îl întrebă cum îşi împărţea ziua, dori să ştie cum era aranjată camera lui, arătă o înţelegere maternă pentru toate amănuntele dintr-o gospodărie.

Toate acestea nu corespundeau deloc cu imaginea pe care şi-o făcuse Saxberger despre ea, astfel că la un moment dat îi spuse pe un ton mirat:

— N-aş fi crezut că vă pricepeţi atât de bine la aceste lucruri.

— Ah! două suflete-s în mine*, răspunse ea. E adevărat, sunt artistă si țin din tot sufletul la arta mea, dar câteodată mi-e dor de pace, de liniște, de... Se opri brusc.

* Citat din *Faust*; *cf.* Johann Wolfgang Goethe, *Faust. Tragedie*, traducere de Lucian Blaga, Humanitas, Bucureşti, 2015, p. 61 (*n. red.).*

— De ce vă e dor? întrebă Saxberger.

Ea lăsă privirea în jos şi tăcu. Iar când o ridică din nou, spuse hotărâtă:

— Să lăsăm asta... e bine-aşa... eu aparţin artei. Nimeni — repetă cuvântul şi se uită la domnul Saxberger aproape cu severitate —, *nimeni* nu va reuşi să mă îndepărteze de ea.

Până atunci vorbise destul de încet, însă acum ridică tonul, aşa încât cei din jur s-o poată auzi.

Pe la miezul nopţii se ţinură iarăşi toasturi. Vorbitorii închinară mai ales pentru serata ce se apropia şi pentru artă în general. Pe drumul spre casă, Saxberger fu însoţit de tot alaiul.

— Fiţi atent, îi spuse Linsmann, Gasteiner are o aventură cu Christian.

Saxberger se uită la Linsmann:

— Şi... ce mă priveşte pe mine?

— Voiam să spun, dumneavoastră nu ştiţi... Asta e de fapt o...

— O ce?

— Ei, muierile astea! Se opri o clipă şi continuă pe un ton plângăcios: Dac-aţi şti cum am căzut eu în plasă... Dar nu mai scoase nici un cuvânt.

Apoi se alătură celorlalţi, ceea ce-i dădu domnişoarei Gasteiner prilejul de a veni lângă Saxberger.

— Ştiu ce v-a şoptit domnul Linsmann, spuse ea simplu.

Saxberger tăcu încurcat.

— V-a povestit, continuă domnişoara Gasteiner, că domnul cu plete lungi şi negre e iubitul meu.

— Dar...

Domnişoara Gasteiner zâmbi dispreţuitor:

— Niciodată n-am putut să am o relaţie amicală cu un bărbat fără să se spună despre el că ar fi iubitul meu.

— Dar asta e...

— Oh, nu mă mai afectează de mult lucrurile astea. Dar ştiu şi ce v-a ascuns domnul Linsmann.

— Adică?

— Într-o zi a zburat pe scară în jos fiindcă a îndrăznit să se apropie prea mult de o anumită doamnă.

— Aha...

— L-am iertat de mult, dar ce mă dezgustă la omul ăsta e setea lui de răzbunare...

În acel moment, răzbunătorul Linsmann se puse iarăşi pe fluierat şi, la fel ca data trecută, grupul făcu linişte şi îl ascultă. Când ajunseră pe strada Währinger, Friedinger se rezemă de un felinar şi îşi făcu obişnuitul număr, plângând cu sughiţuri. Astăzi însă nu-l băga nimeni în seamă, aşa că se potoli mult mai repede.

Ajunşi acasă la Saxberger, toţi aşteptară din nou până când portarul veni să deschidă poarta. Saxberger urcă destul de repede scările şi, odată ajuns în cameră, se grăbi spre fereastră. Văzu cum tinerii
tocmai dispăreau după colţul străzii. De data asta nu-l mai aşteptaseră să apară la fereastră. Era puţin dezamăgit. În plus, observaţiile lui Linsmann îi lăsaseră un gust amar.

În orice caz, faptul că domnul Linsmann pusese ochii pe domnişoara Gasteiner era de înţeles. Acum douăzeci de ani i-ar fi plăcut şi lui, dar acum... Şi, amintindu-şi de ştirea despre „venerabilul poet“, zâmbi trist.

Urmară zile ploiase. Saxberger fu nevoit să-şi amâne plimbarea de la o seară la alta, şi seară de seară stătea în cafenea cu tinerii lui prieteni. Ceilalţi oaspeţi ai localului îl observaseră de ceva vreme pe domnul subţire, în vârstă, cu costumul acela corect şi puţin demodat, cu faţa proaspăt bărbierită şi o expresie blajină. Devenise o figură familiară, şi din când în când i se părea chiar că aude cum cei de la mesele vecine se interesau de el. La început, atenţia celorlalţi îl făcuse să se simtă oarecum stânjenit, dar şi cu asta se obişnuise repede. Grupul era aproape întotdeauna complet, domnişoara Gasteiner venea şi ea regulat. Reprezentaţia ei fusese amânată.

O actriţă angajată permanent la teatrul din Wiener Neustadt părea să fi complotat împotriva ei într-un fel nemaiauzit.

Seara de lectură se apropia cu paşi repezi, iar Saxberger încă nu scrisese nici un rând din ale sale *Trăiri de seară*. Într-o după-amiază liniştită se hotărî să facă în sfârşit acea plimbare pe malurile Dunării.

Încă mai era lumină când ajunse la podul Augarten. De câte ori contemplase de acolo în ultimii ani drumul care se întindea de-a lungul canalului spre Nussdorf, între depozitele de lemn şi fluviul cenuşiu şi lent, fără să se gândească o clipă la anii tinereţii! Nu putea înţelege cum atâtea trăiri adânci se sting pur şi simplu în cursul jalnic al existenţei, de parcă nu ar fi fost niciodată. Îşi aminti şi că uneori nu mersese singur pe drumul acesta. Dar nu mai ştia cine îl însoţise. Nu putea să-şi amintească de o persoană anume, şi asta dădea rememorării o melancolie neobişnuită.

Păşi încet pe drumul lat care cobora domol în imediata vecinătate a podului, pentru a-şi urma apoi cursul uniform şi neted. Munţii apropiaţi care se înălţau în faţa sa aveau deja contururile înceţoşate, iar cerul crepuscular se lăsa peste ei. O ambarcaţiune lungă era trasă în amonte de nişte cai care înaintau greoi pe malul apei. Pe cealaltă parte a canalului se vedeau casele înalte, cu faţade albe şi galbene, din districtul Brigittenau, care aveau o înfăţişare din ce în ce mai dezolantă şi mai sărăcăcioasă cu cât înaintai mai mult spre marginea oraşului. Deasupra lor se înălţau abrupt coşurile de fabrici care păreau să atingă văzduhul. Pe această parte a malului, priveliştea era mult îngustată. Drumul trecea pe lângă depozitele de lemn, iar trunchiurile şi grinzile formau stive atât de înalte încât obturau privirea. Doar între un depozit şi altul erau cărări înguste care dădeau în străzi mai late.

Îi ieşiră doar puţini oameni în cale. Câteva perechi de îndrăgostiţi, câţiva inspectori financiari, femei cu copii de mână. Pe taluzul fluviului stăteau nişte oameni îmbrăcaţi sărăcăcios. Un cuplu îi atrase atenţia: ea, foarte tânără, într-o rochiţă albastră de in, fără pălărie, dar cu o basma căzută pe spate; el, un tânăr foarte înalt, cu un aer bolnăvicios, palid la faţă şi imberb. Îi văzuse de departe cum se apropiau şi avusese impresia că siluetele lor ieşeau plutind din întuneric. Tăceau, priveau amândoi în faţă, iar mersul lor degaja o tristeţe

indescriptibilă. După ce trecură pe lângă el, Saxberger se simţi nevoit să-şi întoarcă privirea şi îi văzu păşind mai departe în tăcere, cu acelaşi umblet plutitor şi trist, până când dispărură în amurg.

Toate sunetele omeneşti pe care le auzea veneau de fapt de pe celălalt mal. Răzbeau până la el înainte să se stingă. De dincolo venea şi şuieratul locomotivei, care se amesteca cu geamătul îndepărtat al tramvaiului cu aburi. Deodată auzi un strigăt de om chiar în spatele lui. Un birjar îmboldea caii care trăgeau ambarcaţiunea, mergând greoi lângă ei. Saxberger se opri câteva minute pentru a-i lăsa să treacă, abia acum băga de seamă că mersese tot timpul în faţa lor... Şi, stând pe loc, se simţi brusc foarte singur. Parcă tot ce era viu se îndepărta de el. Chiar şi lumina zilei părea să se stingă în pripă şi, când privi spre munţi, nu mai reuşi să-i desluşească. Noaptea îi învăluise.

Saxberger contempla toate aceste lucruri. Nu putea să-şi închidă simţurile faţă de exterior, oricât de puţin i-ar fi păsat de lumea din afară. Treceau minutele, treceau sferturile de oră. Acum, când venea întunericul, îşi aminti de ce venise acolo şi simţi o greutate în piept. Voia să cugete la poemul său, voia să caute cuvintele potrivite, să-şi compună versurile.

Se opri un moment şi închise ochii. Toate sunetele prinseră glas. Deveni conştient de sunete pe care nu le luase niciodată în seamă. Auzi cum treceau maşinile pe podul din apropiere, auzi tropăitul potcoavelor pe taluz, auzi cum valurile se loveau încet, foarte încet de mal. Deschise ochii şi parcă se făcu mai linişte. Acum începeau să ardă luminile pe partea cealaltă. Felinarele se aprindeau unul după altul si se simţea cumva constrâns să observe cum se înmulțeau luminile.

Şi în depărtare, pe podul de cale ferată, începeau să apară luminile; la mijloc văzu una roşie. Nu înţelegea de ce urmăreşte toate acestea cu atâta atenţie, dar nu putea să-şi întoarcă privirea. Îi era cu neputinţă să reflecteze în linişte... Simţea că până şi cele câteva idei modeste pe care le dobândise cu trudă îi scăpau acum. Nu-i mai rămase decât un cuvânt mort, golit de sens, care îi suna mecanic în minte: de seară... de seară...

Auzi dangătul clopotelor din turnuri, băteau trei sau patru în acelaşi timp. Vuietul lor era atât de puternic, încât înghiţea toate celelalte sunete.

Se întunecase, iar bătrânul domn o luă înapoi spre oraş. Mergea destul de repede. Îi lipseau străzile iluminate, fremătând de viaţă. Acum ştia precis că încercările sale fuseseră în zadar. Ba chiar fuseseră ridicole. Încheiase socotelile cu poezia. De fapt, era atât de simplu, nu avea de ce să fie trist. Ceea ce i se întâmplase acum nu era mai trist decât bătrâneţile lui, nu era mai trist decât cei treizeci de ani în care nu-i venise în minte nici măcar un vers.

Dar nu despre asta era vorba. Doar ştia foarte bine: totul ar fi decurs altfel dacă împrejurările exterioare i-ar fi fost mai favorabile, dacă oamenii l-ar fi băgat în seamă. Fără îndoială, pe atunci aşa ceva ar fi stimulat dezvoltarea lui, i-ar fi prilejuit nu doar o bucurie, ci i-ar fi dat şi un imbold — pe atunci, pământul era proaspăt şi rodnic...

Acum sufletul lui era... un ogor uscat, îngheţat... Nu putu să nu zâmbească — gândea în imagini, de parcă chiar ar fi fost acel poet venerabil...

Ajunsese pe Ring, era din nou înconjurat de larma oraşului. Nu prea avea chef să meargă la cafenea, astăzi voia doar să ajungă acasă, să se aşeze comod în fotoliul lui, să citească ceva uşor şi să nu mai iasă nicăieri. Spre propria-i surprindere, nici nu se simţea indispus. Mai degrabă se bucura că... nu mai trebuie să scrie nimic. Gândul acesta îl frământase mereu în ultima vreme; acum era scutit de sarcină şi simţea o uşurare.

Când sosi acasă, găsi o scrisoare pe care i-o adusese un curier. Scrisul de pe plic îi era necunoscut. Deschise scrisoarea şi scoase o hârtie cu un scris alungit, delicat. Întoarse foaia şi văzu semnătura: Ludwiga Gasteiner. Ce mai voia şi ea? Citi scrisoarea:

„Maestre! Am citit azi *Pribegiile*. Nu mă întrebaţi pentru a câta oară. Nici nu mai ştiu. Sunteţi un mare artist. Simt nevoia să vă spun cât de mult vă admir. Niciodată nu găsesc cuvintele potrivite când am norocul de a vă întâlni, stimate maestre. Dar astăzi, după o noapte albă şi zbuciumată în care am citit *Pribegiile* dumneavoastră pe nerăsuflate pentru a treia oară, trebuie să vă spun aceste lucruri! A dumneavoastră, Ludwiga Gasteiner“.

Data lipsea, dar adresa era trecută: IX, Severingasse 77.

Saxberger puse scrisoarea pe birou şi căzu pe gânduri. Trecuseră ani şi ani fără ca o femeie să se intereseze de el, şi de fapt nu mai regreta de mult acest lucru. Şi deodată...

Şi-o imagină pe domnişoara Gasteiner intrând în cameră, sărutându-i mâinile cu ardoare, cum
mai făcuse o dată, şi vărsând lacrimi pe ele. Ştia că asta i-ar fi făcut foarte bine.

*
* *

A doua zi, când domnul Saxberger intră în cafenea, nu lipsea nici unul dintre membrii cenaclului „Entuziasmul“. Şi domnişoara Gasteiner era de faţă, iar când bătrânul domn luă loc, ea îi întinse mâna cu ochi surâzători, lăsându-şi apoi repede privirea în jos, ca şi cum între ei s-ar fi petrecut ceva foarte tandru şi misterios.

Pe masă se aflau câteva hârtii imprimate. Era programul complet pentru seara de lectură. Saxberger luă una dintre foi, îşi văzu propriul nume şi citi cu o spaimă blândă: „3. Eduard Saxberger, *Trăiri de seară*... Domnişoara Ludwiga Gasteiner“.

Vru să spună ceva, dar nu prea avea curajul s-o facă. Era îngrozitor de jenat. — Se discuta pătimaş despre discursul linsmannian, ale cărui idei principale fuseseră prezentate de Blink înainte să sosească Saxberger. Meier considera că, în linii mari, discursul era prea polemic.

— Laşule, murmură Staufner.

— Te înşeli, ripostă Meier foarte liniştit. Cred numai că n-are rost să ne punem în cap o grămadă de oameni care, la urma urmelor, nu ne-au făcut nimic.

Majoritatea părea să fie de acord cu Meier. Dar tocmai când situaţia părea rezolvată, Linsmann izbucni:

— Nu, nu accept să-mi ruinaţi discursul. În sfârşit pot să le spun şi eu oamenilor ce am pe suflet — nu mi-e milă de nimeni, nici lor nu le-a fost milă de mine.

Cercul căută să-l liniştească. I se spuse că, prin tonul său, ar putea să imprime discursului toată ura pe care o meritau oamenii ce nu avuseseră „milă de el“. De altfel, aşa ar face o impresie mult mai bună. În cele din urmă, Linsmann se declară mulţumit, deşi tot mai îndruga:

— Trebuie să le-o spunem odată şi-odată oamenilor — trebuie să le-o spunem!

Când ajunseră la numărul trei, Stauftier, care era cam indispus, se întoarse spre Saxberger de parcă era vorba despre o chestiune secundară:

— I-aţi înmânat deja domnişoarei Gasteiner *Trăirile de seară*?

— Nu, replică Saxberger.

Staufner îşi încreţi uşor fruntea.

— Si când anume...? întrebă el.

— Domnii mei... Începu Saxberger şi zâmbi oarecum stânjenit. Trebuie să vă mărturisesc ceva...

Toţi îl priveau încordaţi, ceea ce îi dădea o senzaţie foarte neplăcută.

— Sunt cam — am fost puţintel cam... leneş, da, chiar aşa, nu am făcut nimic, absolut nimic! Da, uitaţi-vă la mine, zâmbi el încurcat, după care spuse foarte energic: Nici un rând n-am scris! Poftim, ce-o să-mi faceţi?

Toţi tăceau. Era mult mai penibil decât îşi închipuise Saxberger. Lumea părea foarte dezamăgită.

— Păcat, păcat, făcu Meier.

— Şi-atunci, ce facem? îngăimă Staufner.

— Trebuie să daţi un anunţ la gazetă, spuse Saxberger, care simţea nevoia să dea o turnură veselă discuţiei. O notă de genul... venerabilul poet... ne-a lăsat baltă...

— Vă rog, spuse micuţul Winder, care era atât de tulburat, încât vorbea pe un ton neobişnuit de strident, vă rog, avem, slavă Domnului, atâtea lucruri frumoase scrise de domnul Saxberger, încât...

Se uită în jur prin local şi tăcu.

— E adevărat, zise Staufner, doar avem *Pribegiile*.

— *Pribegiile*... şopti domnişoara Gasteiner şi îl privi timid pe domnul Saxberger, după care rămase cu privirea visătoare în gol.

— Sunteţi de acord, se întoarse Staufner aproape sever spre domnul Saxberger, ca domnişoara Gasteiner să recite ceva din *Pribegii*?

— Vă rog, răspunse Saxberger.

Când îi auzi vocea, domnişoara Gasteiner ridica iarăşi ochii, de parcă tocmai se trezise dintr-o visare adâncă.

— Bine, spuse Staufner, atunci e totul în ordine... Dar ce facem cu programul? Acolo e tipărit deja *Trăiri de seară*.

— Nu face nimic, interveni Meier în maniera lui liniştită, alegem poeme — sau poate domnul Saxberger va alege poeme care ar putea să se numească aşa... Nu e atât de greu. La urma urmelor, toate operele lirice sunt fie trăiri de dimineaţă, fie trăiri de seară...

— Sau de noapte, adăugă Friedinger cu o voce sonoră, de parcă această glumă ar fi avut o însemnătate deosebită.

— Lăsaţi-mă pe mine să aleg poeziile, luă cuvântul şi domnişoara Gasteiner.

— Cum preferă domnul Saxberger, spuse Staufner cam oţărât şi trecu la numărul patru din program.

Saxberger nu prea mai asculta. Simţea că mărturisirea lui îi indispusese pe toţi. Chiar nu se gândiseră la asta, că bătrânul se va dovedi în ultimul moment prea „leneş“. Într-un fel, indolenţa lui era resimţită ca o ingratitudine. În fond, *ei* îl descoperiseră. Se adunaseră în jurul lui, se declaraseră, mai mult sau mai puţin, discipolii lui. Îi răspândiseră numele, iar acum, când trebuia să le facă şi el un favor, fusese — prea leneş... Prea leneş? Chiar aşa, de ce prea leneş? Asta fusese doar o scuză, şi încă una cum nu se poate mai stupidă, căci avusese toată bunăvoinţa, îşi spărsese capul ore întregi. Numai ieri se plimbase pe malul Dunării si îşi storsese creierul, dar nu-i venise nimic în minte sau, mai bine zis, nu găsise starea de spirit necesară! Şi-atunci, de ce nu spusese asta? Nimeni nu ar fi putut să i-o ia în nume de rău; toţi ar fi priceput, ba poate chiar ar fi fost mişcaţi. Ce îl făcuse să rostească un neadevăr, si încă unul care îl punea într-o lumină mult mai puţin favorabilă decât adevărul? Se mâhni foarte tare. Îşi simţea poziţia zdruncinată. Deşi tinerii nu se mai gândeau deloc la asta şi discutau despre celelalte numere din program, incidentul nu-i dădea pace lui Saxberger. Nici măcar privirile umede pe care i le arunca Ludwiga Gasteiner — şi care se lungeau din ce în ce — nu mai puteau să-i risipească proasta dispoziţie.

Când se ivi o pauză în discuţie, începu deodată să vorbească, fără să-şi fi propus de fapt acest lucru. Luă cuvântul de parcă în tot timpul acesta nu se vorbise despre nimic altceva:

— Deci, n-a fost vorba de lene, să nu credeţi că am vrut să vă las baltă, domnii mei... Vorba vine, dacă ai ieşit complet din

scenă de decenii şi decenii, dacă ai ajuns un om bătrân, atunci nu mai regăseşti aşa uşor acea starea de spirit.

— Desigur, desigur, murmurară Meier şi Blink, dar societatea nu prea părea să se sinchisească de precizările lui Saxberger. Părea că tinerilor le e totuna dacă el nu produsese nimic din lene sau din lipsă de inspiraţie.

Când ieşiră din cafenea, Linsmann se agăţă brusc de braţul lui Saxberger, aşa cum mai făcea câteodată cu Friedinger sau cu altul dintre tineri. Asta nu se mai întâmplase, şi Saxberger avu un sentiment ciudat. „Doar nu suntem chiar prieteni la cataramă“, îşi spuse el. Şi atunci îi trecu prin minte că, deşi nu mai era în stare să scrie un rând, el, Saxberger, era totuşi un om care avea o meserie, era ceea ce se numeşte, nu fără o anumită îndreptăţire, un membru util al societăţii. Linsmann însă era, dacă nu mai scria (şi nu mai scria de mult), o nulitate, o nulitate absolută — un suflet zdrobit, după cum zisese chiar el, un ins care nu făcea decât să înjure şi să împrumute bani de la toată lumea, chiar şi de la micuţul Winder. Iar acest domn Linsmann îl ţinea acum colegial de braţ.

— Vreţi să vă povestesc ceva, domnule Saxberger? spuse el. Eu am perspective! Am perspective!

Saxberger îl privi uimit şi se opri, prilej cu care îşi eliberă braţul.

— Ce fel de perspective?

— Trebuie să scriu un roman pentru o revistă populară. Titlul mi l-au dat deja.

— Cum?

— Şşşt — nu vreau să afle ăştia. M-ar dispreţui — sau s-ar face că mă dispreţuiesc. Păi, ia să vedem ce-o să facă domnul Staufner la patruşcinci de ani fără o para chioară în buzunar...

— Deci aşa, un roman scrieţi... În sinea lui, Saxberger nu-şi putea ascunde faptul că o asemenea întreprindere îi insufla un oarecare respect. Orişicum, un roman înseamnă muncă, iar pentru asta avea stimă, mai ales când se gândea la ceilalţi, care, fără îndoială, aveau mult talent, dar, de muncit, nu prea munceau.

— Da, da, zise Linsmann, în şase săptămâni începe să apară în foileton, aproape sigur. Puteţi să-mi împrumutaţi cinci fiorini?

— Da, se auzi Saxberger spunând spre propria-i surprindere, căci el nu împrumuta bani decât în cazuri excepţionale.

Îşi deschise servieta şi îi întinse discret o bancnotă de cinci fiorini. Linsmann o puse în buzunarul de la vestă, fără să mulţumească. Doar dădu vag din cap, apoi apucă iarăşi braţul lui Saxberger şi, în timp ce mergeau, în urma celorlalţi, spre tavernă, spuse:

— Da, aici ajungem până la urmă, să scriem romane de duzină în loc să...

— În loc să ce?

Linsmann tăcu o clipă, apoi râse scurt şi zise:

— În loc să nu facem absolut nimic.

În după-amiaza următoare, Eduard Saxberger se afla acasă, când deodată menajera îi anunţă vizita unei doamne. Imediat după aceea păşi în cameră domnişoara Ludwiga Gasteiner. Intră dezinvolt, cu un surâs vesel, de parcă ar fi fost aşteptată, şi îi întinse mâna domnului Saxberger, care nici nu avusese timp să-şi revină din uluială. Purta o pălărie mică şi o jachetă galbenă de primăvară, iar în jurul gâtului avea înfăşurat şalul boa închis la culoare. În mâna stângă ţinea o umbrelă roşie şi o carte.

— Sper că nu vă deranjez, spuse ea în timp ce Saxberger îi făcu semn să se aşeze, dar trebuia să vă vorbesc astăzi — în legătură cu *Pribegiile*.

— Desigur, răspunse Saxberger, care rămăsese în picioare în faţa ei.

Domnişoara Gasteiner își ridică voalul, aruncând priviri însufleţite în jur.

— Căminul unui adevărat poet, remarcă ea.

Se ridică şi se îndreptă spre fereastră, iar Saxberger o urmă. Un timp privi afară, tăcută. Era o zi frumoasă de martie, iar ţinutul deluros al Pădurii Vieneze se contura cu claritate.

— Divin! exclamă domnişoara Gasteiner, apoi se răsuci şi îi întinse din nou mâna, de parcă trebuia să îl mai salute o dată. Prietene... zise ea cu o voce aproape tremurândă, după care îşi întoarse privirea şi se uită iar pe fereastră.

Saxberger îşi aminti că în urmă cu câteva zile îşi dorise ca această femeie să îi mai sărute o dată mâna. De când ea păşise în camera lui, această dorinţă pierise. Ceva nu îi plăcea la ea astăzi. Şi, privind-o dintr-o parte, îşi dădu seama despre ce era vorba: jacheta galbenă îi lăsa o impresie neplăcută.

Domnişoara Gasteiner se îndepărtă pe neaşteptate de fereastră, cu o mişcare nervoasă a capului, de parcă ar fi vrut să scuture ceva de pe ea. Apoi se aşează la masă şi, în timp ce îşi trăgea mănuşile de pe degete, îi spuse lui Saxberger:

— Nu vreţi să vă aşezaţi lângă mine?

Bătrânul domn luă loc lângă ea.

— Am adus *Pribegiile*, începu domnişoara Gasteiner, care schimbase vocea caldă de dinainte cu un ton mai profesional. Le-am citit azi-noapte, nici nu mai ştiu a câta oară... — Rostind aceste cuvinte, răsfoi cărticica. — În fine, le-am recitit, şi anume cu intenţia de a le însemna pe cele pe care voiam să le prezint la serată. Dar nu mi-a reuşit prea bine... le-am însemnat pe toate.

Spuse acestea foarte rece, apoi adăugă:

— Iată de ce am venit aici, domnule Saxberger, alegeţi-le dumneavoastră!

Îi întinse cartea. Lui Saxberger îi făcea o plăcere aparte să ţină în mână acest exemplar tocit — pesemne chiar acela pe care îl descoperise Meier la anticariat.

— Da, nu ştiu, domnişoară, spuse el şovăind, nu ştiu dacă am să vă pot sfătui cum trebuie. Şi, răsfoind gânditor filele volumaşului, continuă: Apoi, trebuie să fim atenţi să alegem poeziile care se potrivesc cu titlul *Trăiri de seară*.

— Dar nu are absolut nici o importanță, zâmbi ea. Dacă vă preocupă această chestiune, titlul din program poate fi înlocuit cu altul.

— Cea de aici poate ar merge, spuse Saxberger, care frunzărea în continuare.

Cum stătea lângă el, ea se trase şi mai aproape şi se uită la pagina deschisă. Deodată începu să citească, întâi încet, apoi mai tare, în cele din urmă cu o voce puternică, expresivă. Ai fi zis că iniţial nici nu avusese de gând să recite poezia, dar versurile o seduseseră şi acum îi era cu neputinţă să se oprească.

Saxberger asculta cu plăcere. Să audă aceste versuri citite cu voce tare era pentru el ceva nou, o dulce desfătare, şi nu se mai gândea la faptul că tocmai domnişoara Gasteiner i le citea — de fapt, nici nu ştia dacă versurile îi plăceau cu adevărat. Dar, când domnişoara Gasteiner termină de citit şi rămaseră unul lângă altul într-o deplină tăcere, văzu din nou acea jachetă

galbenă care îl deranja şi, mai ales, observă contrariat cum pe buzele domnişoarei se insinuă un zâmbet foarte intim, care nu avea nici cea mai mică legătură cu poezia citită. Saxberger îşi întoarse capul în altă parte, ea însă luă acest gest drept semn al tulburării lăuntrice.

Şi imediat începu să citească o a doua poezie, cu o voce foarte tare, aproape stridentă. Saxberger se gândi că aşa se învăţase ea la teatru, unde trebuia să declame în spaţii mari, în faţa multor oameni. Se ridică şi se apropie de fereastră. Încerca să-şi dea seama ce impresie ar lăsa această lectură într-un spaţiu mai mare — îşi imagina sala plină, cu mulţimea ascultând într-o tăcere adâncă versurile pe care le auzea acum din gura domnişoarei Gasteiner.

Totul suna din ce în ce mai bine, patosul energic al recitatoarei se umplea de sens. Lui Saxberger îi plăcea cum fiecare cuvânt era pus în valoare, cum versuri cărora el însuşi le acordase puţină atenţie se trezeau acum la o viață nouă, nebănuită. La finalul celei de-a doua poezii, spuse:

— Frumos!

Ea nici măcar nu se întoarse spre el, ci continuă să citească. Se ridică cu cartea în mână, aruncându-i din când în când bătrânului domn o privire destinată de obicei străinilor sau publicului. Asta îi plăcu foarte mult lui Saxberger. Apoi răsfoi mai departe, dând mai multe pagini deodată, şi mai citi câteva poezii asupra cărora i se opriseră la întâmplare ochii.

Deodată puse cartea deoparte şi se lăsă cu toată greutatea în fotoliu. Se uită la Saxberger, care stătea la fereastră inert, meditativ, şi, luându-şi o expresie dramatică, întrebă:

— Sunteţi mulţumit?

Neştiind ce să răspundă, el se apropie de ea şi îi întinse ambele mâini. Ea le prinse ferm, îl privi în ochi, apoi îşi aplecă faţa şi îi sărută mâna dreaptă. Saxberger vru să-şi retragă mâna, dar ea o ţinea atât de strâns, încât se dădu bătut. Domnişoara Gasteiner se aplecă atât de mult, încât el simţi cum pleoapele ei îi atingeau mâinile. Într-un târziu, ea îşi dezlipi buzele de mâna lui şi îl privi serios în ochi. Sărutul ei îi lăsase lui Saxberger o senzaţie neplăcută de umezeală şi răcoare pe dosul mâinii. „Mai bine n-ar fi făcut-o“, se gândi el, fără să ştie de ce. Nu zise nimic, dar simţi că, dacă

ea nu i-ar fi sărutat mâna, cu siguranţă i-ar fi mulţumit. Acum însă îi era absolut imposibil.

Dintr-odată, domnişoara Gasteiner îl întrebă pe un ton sprinten şi inocent:

— Dar de ce nu mi-aţi răspuns la scrisoare?

— La scrisoare? repetă el mecanic.

— Păi, da, zise ea zâmbind.

În sinea lui, trebui să admită că nici nu-i trecuse prin gând aşa ceva.

— Scrisoarea dumneavoastră... articulă el, scrisoarea dumneavoastră m-a bucurat nespus.

Ea îl privi cu o expresie uşor îmbufnată în jurul gurii, care o făcea cu zece ani mai bătrână.

— V-a bucurat nespus... repetă ea cu aerul unui copil supărat şi adăugă: Asta-i tot ce aveţi să-mi spuneţi?

În acest moment, domnul Saxberger fu ispitit s-o dea afară pe domnişoară. Nu mai avea nici o îndoială: prezenţa ei fusese suportabilă doar atâta timp cât îi citise poeziile.

Văzând zvâcnirea uşoară a buzelor lui, ea îi ghici nervozitatea, însă interpretă şi aceasta doar ca pe un semn al tulburării lăuntrice... Se ridică și, ca si cum îşi câştigase brusc acest drept, începu să se plimbe prin cameră şi să cerceteze fiecare piesă de mobilier în parte. Făcea acest lucru cu un aer degajat, copilăresc. Se opri în faţa dulapului şi îşi trecu un deget peste el, ca şi cum ar fi vrut să vadă dacă e prăfuit. Apoi observă măsuţa de fumat şi luă scrumiera în mână, pentru a o privi mai îndeaproape. În cele din urmă, se opri în faţa biroului şi atinse uşor mapa de un verde închis lăsată acolo. Saxberger o privea mișcându-se de colo-colo, si nimic nu-l irita mai mult decât jacheta aceea nesuferită de culoare galbenă.

Stând în faţa biroului, ea spuse cu jumătate de glas, ca pentru sine:

— Deci aici creează şi scrie el...

Saxberger se temea deja că îşi va pierde cumpătul. Reuşi însă să se stăpânească şi răspunse:

— Nu, domnişoară, el nu creează şi nu scrie aici. N-am mai creat şi n-am mai scris nimic de treizeci de ani!

Ea îşi ridică încet privirea către bătrânul domn, care acum se străduia să zâmbească pentru a mai atenua tonul iritat al

ultimelor sale cuvinte, îl privi cu ochi mari, trişti, apoi spuse cu expresia calmă şi neşovăielnică a prezicătoarelor:

— Veţi scrie din nou!

— Nu! exclamă el aproape vehement.

Ea tresări, iar privirea îi deveni temătoare.

— Nu, repetă el mai moale. Din păcate, nu o să scriu din nou. Nu mai pot să scriu.

— Asta nu aveţi de unde să ştiţi, răspunse ea, căci nu puteţi şti ce efect vor avea asupra dumneavoastră aplauzele a sute de ascultători enuziasmaţi, elogiile presei... Într-un cuvânt, gloria.

Spuse toate acestea fără urmă de exagerare în voce — cu o fermitate plăcută, liniştită.

— Gloria... Îngână el, apoi dădu din mână dezaprobator şi tăcu din nou.

— Da, gloria, repetă ea. — El clătină din cap, dar, în mod curios, se simţea cumva împăcat.

În această clipă se auzi soneria la uşă.

— Aşteptaţi pe cineva? întrebă domnişoara Gasteiner.

— Din câte ştiu eu, nu, răspunse Saxberger.

Menajera intră şi îl anunţă pe domnul Grossinger. Între timp, domnişoara Gasteiner începuse să-şi pună mănuşile.

— Nu vreau să vă mai deranjez, spuse ea. În ce priveşte poeziile, cred că sunteţi de acord cu cele pe care vi le-am citit azi.

— Da, desigur, răspunse domnul Saxberger, care deodată era uşor stânjenit, şi o conduse spre uşă.

Acum intră şi Grossinger, iar Saxberger îl rugă să-l scuze o clipă şi o însoţi pe domnişoară până la uşa locuinţei. La despărţire, ea îi strânse mâna aproape violent. Bătrânul domn reveni în cameră şi îl salută pe Grossinger.

— Dumnezeule! făcu acesta. Credeam că aţi murit sau că sunteţi grav bolnav, fiindcă nu v-a mai văzut nimeni la cârciumă de opt zile, sau de şi mai mult. De fapt, văd că vă merge... foarte bine! Se uită cu coada ochiului spre uşă, cu o privire plină de înţeles.

— Mie îmi merge mereu bine, răspunse Saxberger oarecum iritat. Foarte frumos că v-aţi deranjat să veniţi până la mine...

— De fapt, îl întrerupse Grossinger, eu sunt un fel de mesager. Trebuia să vă urez însănătoşire grabnică din partea tuturor. Când colo, văd că o duceţi cum nu se poate mai bine!

Saxberger se hotărî să pună capăt acestor glume:

— Doamna pe care tocmai aţi întâlnit-o este actriţă. Da, actriţă, întări el, observând zâmbetul ştrengăresc al lui Grossinger. Şi dacă doriţi să ştiţi de ce a fost la mine, atunci... ce să zic... n-aveţi decât să mergeţi de azi în opt zile la seara de lectură a cenaclului „Entuziasmul“, unde această actriţă va citi unele dintre — ezită puţin, apoi spuse ferm —, unele dintre operele mele.

— Cum? întrebă Grossinger uluit. Ce glumă mai e si asta?

— Nu e nici o glumă, răspunse Saxberger. Nu obişnuiesc să vorbesc despre asta, dar, în fine, trebuia să discut câte ceva cu domnişoara, iată de ce a fost la mine.

— Opere?! exclamă Grossinger. Haideţi, slăbiţi-mă! Lectură publică? Şi ce citeşte, mă rog?

— Poezii, preciză Saxberger. Poftiţi, adăugă el şi luă de pe birou un exemplar al *Pribegiibr*, care trona mereu acolo în ultima vreme.

— Într-adevăr, spuse Grossinger, luând cartea în mână, sunt versuri! Şi, ridicând privirea spre Saxberger, râse: înseamnă că suntem colegi.

— Oarecum! observă bătrânul domn cu demnitate, ştiind că Grossinger se gândea la toastul lui în versuri.

— Şi actriţa citeşte poeziile în faţa publicului? întrebă Grossinger, clătinând uimit din cap. Atunci trebuie să venim cu toţii, Saxberger. Păi, fireşte! Se lasă cu chef, nu glumă!

— Nu o să veniţi, spuse Saxberger energic, strângând din buze, şi veţi fi atât de amabil încât să nu le spuneţi nimic celorlalţi. Nu fiindcă aş avea eu ceva împotrivă, ci pentru că acolo vor fi o sumedenie de tineri deosebit de talentaţi care organizează seara de lectură, va fi un public cu simţ artistic, serios... E vorba de un eveniment de mare însemnătate artistică şi — Saxberger se enervă văzând că Grossinger râdea cu gura până la urechi —, şi cei care nu înţeleg aceste lucruri n-au ce căuta acolo.

— Dar de ce vă înfuriaţi? Gata, am înţeles! Nu vin... Nici pomeneală! Chiar mă bucur că nu trebuie să ascult bazaconii din astea! Unde mai pui că au chemat niste ofilite! Și aruncă iar o ocheadă spre uşă.

Saxberger tăcea. Îl dispreţuia pe acest om. Da — el era unul dintre cei cu care trăise cot la cot atâta vreme, cu care îşi

consumase schimburile „spirituale“. De bună seamă, Grossinger era unul dintre cei mai necultivati. Dar, în fond, erau cu totii din acelaşi aluat. Filistini bătrâni! Cât de tânăr era el, „venerabilul poet“, faţă de şleahta asta... Acum, înţelese pe deplin că printre asemenea oameni n-ar fi putut decât să decadă. Şi furia lui se potoli. Era scuzat în propriii ochi. Toţi Grossingerii aceştia făcuseră aerul din jurul lui irespirabil şi greu. Spiritul lui liber de poet fusese condamnat să se sufoce. Cum însă Saxberger nu mai rostise nici un cuvânt de jumătate de minut, inimosul Grossinger îşi regretă cuvintele batjocoritoare şi căută să dreagă busuiocul.

— Haideţi, nu vă supăraţi! Şi arătă din nou uşa cu privirea: Nu era de lepădat!... Actriţă, ziceţi? Şi la ce teatru joacă?

— Nu ştiu unde a fost ultima oară, spuse Saxberger indiferent. Şi, simţind că îi era îngăduit să facă o presupunere, completă: Cred că în Berlin.

— Frumos, frumos, zise Grossinger. Atunci, adăugă el după o scurtă pauză, ca să ne împăcăm, haideţi la cafenea!

— Acum? se miră Saxberger.

— Fireşte că acum! E aproape şase. Maiorul sigur mă aşteaptă deja. Iar Steininger şi Hildebrand sunt precis şi ei acolo. Deci, veniţi cu mine? Serios, Saxberger, chiar ne-am făcut griji pentru dumneata.

Saxberger se hotărî să meargă cu Grossinger la cafenea — nu îl preocupa gândul să-i liniştească pe acei domni, dar, când Grossinger aminti numele lor, simţi cum i se face dor să chibiţeze, chiar să „ţină scorul“ la o partidă de biliard. Nici el nu înţelegea ce se petrece cu el, dar astăzi parcă avea mai mult chef să asiste la un meci de biliard al acestor burtă-verde decât să asculte discuţiile tinerilor şi entuziaştilor lui prieteni.

— Fie, să mergem! spuse el.

— Aşa mai zic şi eu, exclamă Grossinger, smulgând cu dinţii capătul unui trabuc.

Seara de lectură se apropia. Membrii cenaclului „Entuziasmul“ se aflau într-o bună dispoziţie, chiar dacă împrejurările nu le erau prea favorabile. În primul rând, presa nu scrisese îndeajuns despre evenimentul ce bătea la uşă. Grupul trimisese programul detaliat la toate gazetele, dar acestea dădură doar un scurt anunţ: „La data şi ora cutare are loc în sala

«Crucii de Argint» o seară de lectură a cenaclului «Entuziasmul»“. Un singur ziar, al cărui redactor era o cunoştinţă apropiată a lui Blink, a publicat programul complet. Vânzarea de bilete, de care se ocupau Staufner şi Meier, a mers la început foarte slab. Unele dintre rudele tinerilor cumpăraseră câteva, iar micuţul Winder, care făcuse mari eforturi pe lângă propriile rubedenii, luă zece bilete pe care le plăti pe loc cu bani gheaţă.

La cafenea se purtau seară de seară discuţii animate. La tavernă se ţineau mici probe. Odată Bolling a recitat poezii de-ale lui Meier, iar domnişoara Gasteiner a citit în aplauzele tuturor un monolog din *Zenobia* lui Christian. Saxberger era mereu prezent. Tinerii erau foarte prietenoşi cu el şi îi arătau multă preţuire. Bătrânul domn avea impresia că ei nu i se mai adresau cu acel profund respect de la început, însă avea o explicaţie pentru acest lucru, între timp se împrietenise atât de bine cu membrii grupului, încât tonul ceremonios, care denotă şi o anumită distanţă între oameni, nu-şi mai avea locul. Saxberger se simţea foarte bine printre noii săi amici. Domnişoara Gasteiner nu venea regulat. Însă atunci când îşi facea apariţia, se aşeza aproape întotdeauna alături de el şi îi arunca nişte priviri pline de devotament şi căldură. Uneori i se adresa cu „maestre“, iar odată, când mergeau singuri unul lângă altul pe stradă, îi spuse:

— Dragă, dragă maestre!

Cu o zi înainte de seara de lectură, când grupul rămase mult timp împreună, ea aduse pentru prima dată vorba despre vizita pe care i-o făcuse.

— Şi ce se mai întâmplă în odăiţa poetului, atât de dragă sufletului meu? întrebă ea. E tot aşa de intimă ca odinioară?

Lui Saxberger, acest „odinioară“ i se păru cam deplasat, căci trecuseră doar câteva zile, dar altminteri fu plăcut mişcat de întrebare. O trata pe actriţă cu respect, dar şi cu multă rezervă. Sentimentele lui pentru ea erau schimbătoare. Uneori îi era foarte simpatică. Dar pe neaşteptate putea să-l cuprindă o puternică aversiune faţă de ea, mai ales atunci când îl învăluia cu acea privire „devotată“.

În ultima seară, Meier îl întrebă dacă făcuse demersuri pe lângă „prietenii săi“. Mai întâi Saxberger nu pricepu sensul

întrebării. Apoi îşi dădu seama că ar fi trebuit să plaseze şi el câteva bilete.

— Dar eu n-am prieteni, spuse el în cele din urmă.

— Cum aşa, replică Meier, precis vă bucuraţi în cercul dumneavoastră de o mare adeziune!

— Cercul meu, preciză Saxberger, numai de... poezie nu se interesează! Şi îi povesti tânărului discuţia sa cu Grossinger.

Meier zâmbi.

— Nu trebuia să fiţi atât de ostil. Ce cred domnii aceia e treaba lor. Dar, dacă vin la serată, îngroaşă rândurile publicului, şi tocmai de asta avem noi nevoie...

Seara se prelungi până la o oră târzie şi se încheie foarte frumos, cu un toast al lui Staufner în cinstea lui Saxberger „al nostru“.

Saxberger petrecu următoarea zi într-o atmosferă plăcută şi liniştită. Aştepta cu nerăbdare serata, lectura poeziilor sale, aplauzele. La ceilalţi se gândea foarte puţin. Ei mai aveau toată viaţa în faţă! Dar, cine ştie, poate că şi lui viaţa îi mai rezerva câteva surprize. Poate că domnişoara Gasteiner avea totuşi dreptate, poate că gloria... nu, nu, era mai bine să nu aibă aşteptări prea mari.

La orele târzii ale după-amiezii, Saxberger ieşi din casă. Era atât de cald încât putea să poarte pardesiul desfăcut peste redingotă.

Ajunse la „Crucea de Argint“ cu o jumătate de oră înainte de începerea serii de lectură. Pentru a ajunge la intrarea în sală, trebui să străbată un gang, o curte interioară şi apoi un scurt culoar în care se afla garderoba. Aici fu întâmpinat de Meier şi Winder. Lângă ei stătea un majordom cu nişte mănuşi ceva mai lungi, din pânză albă, care lua biletele. Aerul de pe culoar părea încă îmbibat de miresmele carnavalului care tocmai se încheiase. (Aici se ţineau de obicei mici serate dansante.) Mirosea a bere, tutun, parfumuri ieftine, haine umede, lemn putred şi gaz.

Meier îl conduse pe bătrânul domn prin sala care, deocamdată, era foarte slab luminată: doar trei-patru flăcări de gaz joase ardeau pe pereţi. Mesele, în schimb, erau deja aranjate. Pe estrada din fund se afla o măsuţă cu două lumânări. Ajunseră în odaia din spatele sălii, unde erau adunaţi tinerii. Cu toţii purtau redingote negre.

Saxberger fu primit cu un „ura!“ destul de anemic, iar Meier se îndepărtă imediat. Friedinger şi Blink stăteau în mijlocul încăperii, la masa comitetului, şi beau bere. Linsmann, care avea în mână manuscrisul discursului său, se plimba de colo-colo, lovindu-se întruna de cuierul încărcat cu haine şi pălării. Când intrase Saxberger, Blink era adâncit într-o conversaţie cu Staufner, care şedea pe masă şi îşi bălăbănea picioarele, iar Christian şi actorul Bolling purtau într-un colţ o discuţie foarte aprinsă, pe care o reluară imediat după acel „ura!“. Saxberger se apropie de ei şi spuse:

— Ce-i cu voi, copii?

— Omul ăsta, răspunse Bolling, arătând spre Christian, e de-a dreptul nebun.

— Nu vrei şi pace, spune drept, mormăi Christian.

— Nu pot să rostesc un monolog pe care nu l-am pregătit, şi încă unul de personaj feminin, chiar nu merge! Ne-am face de râs şi eu, şi tu.

— Ce monolog? întrebă Saxberger.

— Cel din *Zenobia*, pufni Bolling, fiindcă muierea asta — imediat se corectă —, fiindcă domnişoara Gasteiner n-are chef.

— Cum, strigă Saxberger îngrijorat, dar ce-i cu domnişoara Gasteiner?

— E bolnavă, spuse Christian, s-ar putea să nici nu mai vină.

Saxberger se sperie teribil:

— Şi mie îmi spuneţi aşa, în treacăt? Atunci cine mai citeşte poeziile mele?

— Just, făcu Bolling, şi numărul acesta trebuie scos din program.

— Dar ce-a păţit domnişoara Gasteiner, când s-a îmbolnăvit? exclamă Saxberger.

— Nu-i grav, răspunse Christian, o migrenă — poate o lasă şi vine totuşi.

— Poate! repetă Saxberger aproape plângând.

— Vax, făcu Bolling, ei doi s-au certat din nou, şi acum ea vrea să-şi bată joc de el, asta-i tot! Migrenă, haha! Gasteiner şi migrena ei! Hahaha!

— E lipsă de respect faţă de ceilalţi! exclamă Saxberger. Nu se mai gândea decât la numărul lui din program, orice altceva îi era complet indiferent.

De la o oarecare distanţă, Blink se amestecă în discuţie:

— Fiţi fără grijă, domnule Saxberger, vine ea — staţi liniştit.

— Şi dacă nu vine, spuse Saxberger, cine va citi poeziile mele?

Toţi tăcură. Poeziile lui Saxberger nu păreau să le trezească nici un interes.

Dintr-odată, Saxberger îi ura pe toţi. După părerea lui, s-ar fi cuvenit să-l înconjoare deznădăjduiţi de cum intrase pe uşă şi să-i spună:,,Aţi aflat? Gasteiner nu mai vine, trebuie să anulăm serata, s-o amânam!!!“ Dar nu, nici pomeneală de aşa ceva. N-ar fi fost atât de reci nici dacă — nici dacă, de pildă, Friedinger n-ar mai fi venit ca să-şi citească povestioara umoristică.

Deodată Blink spuse placid:

— A venit.

Din semiîntunericul sălii se ivi o siluetă feminină care se apropia încet de uşă. Era Ludwiga Gasteiner, care intră surâzătoare, flancată de Meier. Purta o toaletă albă, foarte decoltată. Pe umeri îi atârna un pardesiu de ploaie cam uzat, iar în mână ţinea o pereche de mănuşi foarte lungi, de un galben ţipător.

— Mi se pare mie, sau sunt ultima? spuse ea cu o voce nevinovată, salutându-i pe cei prezenţi cu zâmbete largi. Şi, scufundându-se într-un fotoliu, adăugă cu un suspin adânc: Vai, copii, am crezut că trebuie să vă las baltă! Credeam că-mi explodează capul, nu alta. Şase antipirine am luat.

Meier plecă din nou şi închise uşa în urma lui. În sală tocmai se aprindeau flăcările de gaz. Sosiseră primii spectatori.

Saxberger era puţin mâhnit că îşi dăduse temerile atât de clar în vileag, cu atât mai mult cu cât Blink se uita acum la el destul de ironic.

Friedinger întredeschise din nou uşa, aruncă o privire în sală şi se întoarse spre ceilalţi:

— Oameni buni! spuse el.

— Sunt curios ce vor face ziarele, zise Staufner. De pildă, dacă *Neue Freie** va trimite pe cineva.

* Neue Freie Presse — cotidian vienez care a apărut din 1864 până în 1938 şi la care au colaborat de-a lungul timpului scriitori austrieci importanţi, precum Stefan Zweig sau Hugo von Hofmannsthal (n. red.).

— Cu siguranţă nu, îşi dădu cu părerea domnişoara Gasteiner, fie şi doar pentru că numele meu e în program. Ce-ar fi vrut ei să mă distrugă, dacă ar fi putut!

— Ziarele nu sunt atât de importante, spuse Blink, publicul contează.

Prin uşa întredeschisă pătrundea un zgomot de scaune trase. Staufner aruncă o privire în sală.

— Se umple, anunţă el.

— Şi totuşi, a fost o neghiobie să ceri să se pună mese, fu de părere Bolling. Dacă oamenii mănâncă, asta strică atmosfera.

— Dimpotrivă, ripostă Staufner. De altfel, am dat dispoziţii stricte să nu se servească în timpul lecturii.

— Ei, aveţi emoţii? se întoarse domnişoara Gasteiner spre Saxberger, care nu păru deloc încântat de întrebare.

— Nu vă temeţi! spuse Blink, luându-l pe bătrânul domn de braţ a încurajare, prea multe nu se pot întâmpla.

Îl tratau ca pe un debutant, ca pe unul care trebuie încurajat, dădăcit... Nu mai răspunse. Domnişoara Gasteiner îşi puse cartea în faţă, pe masă; părea că mai parcurge o dată poeziile. Din când în când, arunca o privire surâzătoare spre Saxberger. Pe neaşteptate, Linsmann începu să declame:

— Prea stimate doamne, prea stimaţi domni... De ani de zile se dă o luptă îndârjită pe câmpurile înfloritoare ale artei germane. De ani de zile... murmură el mai departe.

Bolling îşi exersa mimica în faţa unei oglinzi.

Afară rumoarea crescuse. Se auzeau vocile spectatorilor care intrau în sală. Zgomotul de mese şi scaune trase se înteţea. Saxberger aruncă o privire în sală si își simţi deodată bătăile inimii. Da, chiar veneau. Aceştia erau oamenii care se vor aşeza cuminţi la locurile lor şi care timp de un sfert de oră vor asculta neîntrerupt poeziile lui. Aceştia erau oamenii care vor aplauda şi care se vor întreba uluiţi cum de autorul acestori versuri rămăsese, vreme de decenii, un anonim.

Meier intră:

— În cinci minute putem începe... E aproape opt fără un sfert.

— A venit careva de la ziare? întrebă Staufner.

Meier îşi clătină capul într-un gest de negaţie.

— Dar poate că nu-l ştiu eu pe unul sau pe altul, adăugă el.

— Linsmann, pregăteşte-te, spuse Staufner.

— Sunt de mult pregătit, răspunse acesta.

Domnişoara Gasteiner îi zâmbi lui Saxberger şi şopti:

— Ei, acu-i acu!

— Linsmann, intră! zise Staufner.

Linsmann îşi drese glasul, păşi în sală şi se opri o clipă lângă uşă, fără a fi remarcat de public. Apoi, după ce trase adânc aer în piept, urcă treptele podiumului, îşi puse manuscrisul în faţă şi se aşeză. Câţiva strigară „bravo!“, în sală se făcu simţită o oarecare agitaţie. Domnii din comitet se apropiară de uşa care rămăsese întredeschisă, astfel încât să nu piardă nici un cuvânt din discurs şi să poată studia reacţiile publicului.

Micuţul Winder stătea la uşa de la intrare şi saluta din priviri un grup de participanţi foarte tineri, foşti colegi de liceu, în rândul cărora făcuse propagandă pentru cenaclul „Entuziasmul“. Iar Linsmann începu:

— Prea stimate doamne, prea stimaţi domni! De ani de zile se dă o îndârjită luptă spirituală pe câmpurile înfloritoare ale artei germane...

În sală se lăsă o linişte aproape deplină. În timpul discursului mai apărură câţiva tineri, care, pentru a nu deranja pe nimeni, rămaseră la uşă. Linsmann vorbea cu o voce răsunătoare, iar măreţele lui cuvinte despre stindardul idealului, despre arta veritabilă şi castă, despre năzuinţele oneste şi modeste sunau atât de viu şi pur, de parcă izvorau din simţămintele cele mai adânci ale vorbitorului.

Discursul fu urmat de aplauze puternice. Atmosfera în sală era bună. La cererea publicului, Linsmann păşi încă o dată pe scenă şi făcu o plecăciune. Lui Blink mai că îi părea rău observând reacţia publicului; acum era mâhnit că nu ţinuse el însusi cuvântarea — doar era aproape în întregime a lui. Îi strânse mâna lui Linsmann. Era un gest pe jumătate ironic, dar acesta îi mulţumi cu toată convingerea.

Cât despre Saxberger, el se cam plictisise în acest timp. În decursul ultimei săptămâni auzise frazele cu pricina până la saturaţie, iar patosul lui Linsmann nu-l mai impresiona. Sta rezemat de uşă şi, cum în spatele lui se afla domnişoara Gasteiner, uneori îi simţea respiraţia caldă în ceafa.

După o scurtă pauză, urcă pe scenă Staufner. Privi în jur la public, apoi recită o baladă. Era prima dată când Saxberger

auzea o producţie de-a lui Staufner. Lângă el, Friedinger îi spuse lui Blink:

— Ar fi putut să vină şi el cu ceva nou în ultimii trei ani...

Staufner deveni tot mai năvalnic; începu să declame atât de tare, încât la un moment dat vocea i se frânse. Fără să vrea, Saxberger îşi întoarse privirea spre domnişoara Gasteiner, care râdea cu gura până la urechi. Bolling îşi acoperi urechile cu mâinile în glumă, fireşte. Şi din public se auziră chicote înăbuşite. Staufner însă îşi domoli glasul şi totul se încheie cu bine. Balada fu primită cu aplauze moderate. Apoi Staufner mai citi două poezii scurte, care găsiră un ecou mai favorabil în public. Cu toate acestea, nu părea întru totul mulţumit când, după a doua chemare la rampă, se întoarse la prietenii săi.

Acum urmau *Trăirile de seară*, aşa cum rămăsese titlul în program. Comportamentul tinerilor săi prieteni îl dezamăgi pe Saxberger. Vorbeau între ei vrute şi nevrute, fără să-l bage în seamă, de parcă nu-i privea deloc ceea ce urma. Domnişoara Gasteiner însă îi prinse ferm mâna, şoptind:

— Acum se decide seara.

Deodată îşi dădu seama câte depindeau de următoarea oră. Se gândi la un succes fulminant, ameţitor, care ar putea răzbate până departe. Se gândi la uluiala şi emoţia publicului când avea să-l vadă la faţă... Dar se gândi şi că poeziile sale ar putea fi întâmpinate cu nişte hohote de râs nimicitoare.

— Noroc bun! şopti cineva din apropiere.

Era vocea domnişoarei Gasteiner, care îl luase de braţ pe Meier şi se pregătea să iasă pe scenă. El îi strânse iute mâna; în această clipă avea sentimente foarte calde faţă de ea.

Când domnişoara Gasteiner urcă pe podium, răsunară aplauze furtunoase, cum nu mai fuseseră auzite până atunci. Saxberger se bucură. În spatele lui, Staufner, Blink şi Friedinger trăncăneau întruna. Se întoarse spre ei şi scoase un „pst!“. Mai apucă să vadă cum cei dojeniţi zâmbiră pe sub mustaţă, apoi îşi aţinti ochii asupra domnişoarei Gasteiner.

Trăiri de seară, spuse ea. Citea calm, cu o voce legănată, învăluitoare, care lui îi suna foarte străin. În public era o linişte deplină. Uitându-se la spectatori, observă că privirile tuturor rămăseseră aţintite asupra actriţei. Când se termină poemul — tot linişte. Saxberger nu înţelese de ce publicul nu reacţionează. Poate lumea nu ştia că poemul se încheiase? Dar în clipa

următoare începură aplauzele. Secunda dintre ultimul cuvânt şi primele aplauze i se păruse nesfârşită.

Domnişoara Gasteiner înclină uşor capul în semn de mulţumire şi citi mai departe. Mai prezentă trei poezii, şi toate fură primite cu aplauze. Lui Saxberger i se părea acum că actriţa nu lăsa publicului timpul de care avea nevoie pentru a se manifesta din plin, că, trecând atât de repede la următoarea poezie, curma aplauzele. Când termină, Meier o ajută să coboare de pe podium în aplauzele care nu voiau să se sfârşească, iar domnişoara Gasteiner îl luă pe Saxberger de mână pentru a-l trage pe scenă. Cum însă bătrânul domn se împotrivi, ea reveni singură pe podium, unde plasatorul îi înmână o coroniţă de lauri. După ce ieşi, aplauzele răsunară din nou şi domnişoara Gasteiner îl luă iarăşi de mână pe poet, iar de data asta el fu nevoit să se lase condus pe podium. .. Clipa cea mare sosise. Sala vuia de aplauze. Nu simţi nimic deosebit, nici măcar stinghereala de care se temuse. Trebui să urce şi a doua oară pe scenă, de data aceasta fără domnişoara Gasteiner, si acum se simţi ciudat auzind toate acele bătăi din palme, toate acele aclamaţii frenetice. Se înclină de câteva ori, apoi se întoarse spre uşă şi, în timp ce aplauzele se mai domoleau, auzi o voce care părea să vină din spatele lui, sau dintr-o parte — nu putu să-şi dea seama precis —, o voce slabă, pe care însă o auzi foarte desluşit: „Prăpăditule!“ Vru să se uite în jur, dar îşi dădu seama că ar arăta bizar. Aplauzele se opriră, încet-încet se instală din nou zumzetul publicului. Saxberger rămase la uşă, acolo unde stătuse şi mai devreme, ca şi cum n-ar exista alt loc pentru el. Cuvântul acela îi răsuna mai departe în cap... „Prăpăditule!“ — ce însemna asta? De ce? De ce? În timp ce tinerii lui prieteni îl înconjurau, îi strângeau mâna, îl felicitau, în timp ce domnişoara Gasteiner îi atârna de gât coroana ei de lauri, el îşi spunea în sinea lui: „De ce «Prăpăditule»? Ce va să zică asta? Fiindcă sunt bătrân? Chiar arăt atât de jalnic? Sau poate că am părut ridicol când m-am înclinat?“ Şi în vreme ce acel „Prăpăditule“ nu contenea să-i răsune în minte, pe feţele celorlalţi îşi făcu loc o expresie tot mai tristă şi mai compătimitoare... Lacrimile îi şiroiau pe obraji, dar el ştia prea bine de ce: nu era emoţia stârnită de succesul lui — nu, era o durere sfredelitoare, era supărarea pricinuită de remarca de

neînţeles a unui necunoscut pe care nu avea să-l descopere niciodată.

Dar tinerii din jurul lui credeau că înţeleg foarte bine de ce plânge bătrânul. Iar Friedinger îi spuse lui Blink:

— Nu poţi să nu te bucuri pentru el!

Saxberger rămase tăcut lângă uşă, în timp ce Bolling urcă pe scenă pentru a recita câteva poezii de Geibel, Lenau şi Goethe. Ridicând ochii, se zări deodată în oglinda atârnată vizavi de uşă. Privirea lui îi păru străină, aproape stranie — era ciudat cum îi schimbase plânsul trăsăturile. Iar în jurul gâtului — a, da, în jurul gâtului avea coroana pe care i-o cedase domnişoara Gasteiner. O dădu jos şi o puse pe un fotoliu.

Ceilalţi rămaseră în apropierea uşii ca să-l asculte pe Bolling. Saxberger se aşează la masă, iar în faţa lui luă loc domnişoara Gasteiner.

— Ei, aţi fost mulţumit? îi şopti ea intim.

—El se mărgini să dea din cap afirmativ. Apoi se gândi că ar trebui totuşi să-i mulţumească. Îi întinse mâna peste masă şi spuse:

— Vă mulţumesc!

— Dar de ce sunteţi atât de trist? întrebă ea.

— Eu? O, nu, îngăimă el.

Se chinuia îngrozitor. Era ca şi cum cineva l-ar fi făcut deodată atent la o suferinţă pe care o purta adânc în inimă şi despre care până acum nu ştiuse nimic... Rămase aşezat, se simţea foarte obosit.

După ce Bolling încheie în aplauze generale, urcă din nou pe scenă domnişoara Gasteiner pentru a citi monologul din *Zenobia.* Cum uşa de la sală era în continuare întredeschisă, Saxberger putea să audă fiecare cuvânt. Pasajul era din primul act, pe care el îl citise deja. Bătrânul domn găsea monologul găunos şi plictisitor. Imediat ce domnişoara Gasteiner termină, izbucniră din nou aplauze însufleţite, iar actriţa fu rechemată de două ori pe scenă.

Dacă stătea să se gândească, se aplauda de fiecare dată. Nici nu mai ştia dacă după poeziile lui aplauzele fuseseră simţitor mai puternice decât după celelalte numere. De fapt, era puţin probabil ca acum, când Christian făcea plecăciuni, să-i şoptească cineva din spate: „Prăpăditule!“ S-ar fi putut auzi voci

care să spună „Netalentatule!“ sau „Plicticosule!“, dar... „Prăpăditule!“ — nu, în nici un caz.

Saxberger se ridică şi îl felicită pe Christian, care tocmai venea la masă împreună cu domnişoara Gasteiner. „N-ai meritat-o!“, îi spuse ea încet tânărului, iar acesta o sărută pe braţ. Când începu următorul număr, Saxberger se aşează din nou la uşă şi îi cercetă cu privirea pe cei din public, mânat de dorinţa nedesluşită de a-l găsi totuşi pe insul din gura căruia ieşise mai devreme acel cuvânt. Era însă imposibil.

La una dintre mesele din faţă, Saxberger recunoscu nişte oameni pe care îi mai văzuse uneori în cafeneaua unde se aduna cenaclul „Entuziasmul”. Văzu şi câteva fete tinere care, observându-l pe bătrânul domn în cadrul uşii, începură să se înghiontească şi să şuşotească: „E Saxberger... “ Totuşi, cea mai mare parte a publicului îl asculta cu atenţie pe Bolling, care recita nişte poezii de-ale lui Meier. Saxberger le ştia, fiindcă erau din cartea pe care tânărul i-o trimisese cu ceva vreme în urmă. Erau versuri pasabile. Să fi fost oare la fel de bune ca ale lui — sau poate chiar mai bune? Totul îi devenea din nou atât de neclar. Se întrebă dacă era aşa o ispravă să scrii în tinereţe câteva versuri decente, dacă el însuşi realizase mai mult de-atât... Şi totuşi, nu degeaba îl descoperiseră aceşti tineri, nu degeaba îl venerau — trebuia să existe un motiv!

Bolling încheiase. Izbucniră iar aplauze. Deja era ridicol. Mereu aceleaşi urale, mereu aceleaşi bătăi din palme! Toţi erau aclamaţi — numai el era un prăpădit! De ce? De ce? Să fi fost de vină haina lui?... Nu, nu, era fără cusur, aproape elegantă. De altfel, nu se îmbrăca niciodată ca un calic. Nu, totul avea de-a face cu faptul că găsise recunoaşterea meritată abia acum, la bătrâneţe. Şi, de fapt, acea remarcă nu avusese nimic răuvoitor. Atunci, de ce îl întrista atât de tare?

Doi ochi binevoitori îl priveau din celălalt capăt al sălii. Era micuţul Winder, care stătea zelos la uşa de la intrare şi care îşi întoarse capul în altă parte de îndată ce Saxberger îi surprinse privirile adoratoare. Ultimul urca pe scenă Friedinger, care citi o povestioară hazlie despre viaţa studenţească. Publicul se arătă încântat. Ce-i drept, asistenţa se mai rărise, dar cei rămaşi râseră cu poftă, iar la final îl rechemară cu aplauze furtunoase pe scenă.

Acum, când totul se sfârşise, unele dintre cunoştinţele si rudele membrilor cenaclului îşi făcură apariţia în odaia din spatele sălii pentru a le adresa tinerilor cuvinte amabile sau entuziaste, după obicei. Nişte domni pe care Saxberger nu îi cunoştea deloc se apropiară de el şi îl felicitară. Încetul cu încetul lumea se împrăştie, în afară de câţiva care rămaseră ca să mai bea un pahar de bere.

Micuţul Winder intră şi el în odaie şi îi spuse, roşind, lui Saxberger:

— Chiar a fost foarte frumos.

Prietenii se aşezară la masă şi se puseră pe băut. Era o atmosferă foarte veselă, dar Saxberger nu mai voia să stea. Luă singur o trăsură spre casă. Rezemat într-un colț, cu ochii închişi, își dădu frâu liber gândurilor. Iată că seara pe care o aşteptase cu atâta bucurie trecuse. Şi acum?... Ah, de bună seamă, nu-i fusese dat să cucerească gloria. Poate că unii vor mai vorbi despre el în seara asta şi îl vor lăuda: „Au fost frumoase poeziile lui Saxberger...“ Poate că alţii vor spune: „Ei, dacă ar fi ieşit mai devreme la rampă...“ — Şi pesemne se vor găsi şi unii care să zică: „Prăpăditul!...“

Unde să fie cel care rostise acest cuvânt?

Cupeul hurducăia pe caldarâm, clătinându-l pe bătrân dintr-o parte în alta, iar geamurile prost fixate zornăiau. Saxberger era mai trist ca niciodată.

*

* *

În dimineaţa următoare, Saxberger se trezi într-o stare de iritare surdă. Îndeletnicirile mecanice de la birou îi făcură bine, fiindcă nu-l lăsară să cadă pe gânduri. După masa de prânz o luă spre casă şi se minună de căldura de afară. Pe stradă, câteva fetițe vindeau buchețele de viorele, iar trecătorii aveau deja cu toţii pasul acela indolent cu care te plimbi în primele zile călduţe şi frumoase ale anului. Venise primăvara.

Ajuns acasă, deschise fereastra. Aerul care intra în cameră îi făcea bine. Se sprijini cu coatele pe pervaz şi se uită afară. Se simţea obosit, ochii i se închideau. Gândindu-se la seara de ieri, totul i se părea o amintire îndepărtată.

Nu avea pace. Îl trăgea aţa la cafenea. Pe drum începu să-l roadă curiozitatea: oare ce scriau ziarele? La cafenea, găsi grupul într-o stare de agitaţie; tinerii îl salutară ca pe un bun camarad, fără prea multă reverenţă.

Nici în ziarele de dimineaţă, nici în ediţiile de seară deja apărute nu scria nimic. Staufner era foarte iritat.

— Dacă am fi fost doar noi, n-aş avea nimic de comentat, bodogăni el. Suntem tineri, şi tinerilor li se pun beţe-n roate de când lumea, dar printre noi se află un om care... — şi privi spre Saxberger, care se simţi atât de stânjenit, încât şi-ar fi dorit să nici nu fie acolo.

Staufner se întrerupse, căci chelnerul aduse un nou ziar de seară.

— Poate scrie aici ceva! spuse el, luând ziarul în mână. Imediat, ochii i se opriră pe un articolaş: Da! Uite!

Saxberger îşi simţi bătăile inimii.

— Ah! exclamă Staufner, şi chipul i se întunecă.

— Ei, ce-i? — citeşte, citeşte! — ia s-auzim!... se amestecară vocile celorlalţi.

Staufner citi:

— „Un cenaclu literar cu un nume foarte promiţător, *Entuziasmul*, a organizat alaltăieri o seară de lectură. Câţiva tineri domni — trebuie însă adăugat că unii dintre aceşti tineri domni erau deja trecuţi de o anumită vârstă au simţit imperiosul imbold de a prezenta producţiile lor, mai mult sau mai puţin reuşite, în faţa unor prieteni binevoitori sau de a pune nişte somităţi într-ale artei, de altfel anonime în cercurile mai largi, să le prezinte. De bună seamă, nu avem nimic de obiectat împotriva acestui lucru şi nu dorim să le stricăm tinerilor domni plăcerea nevinovată. Nelalocul lui ni s-a părut doar faptul că numeroasele momente insignifiante au fost precedate de un fel de expunere de program, prin care tinerii domni au căutat să se erijeze în vestitorii de drept ai unei arte salvatoare. Trebuie s-o spunem fără ocolişuri: de trâmbiţat, tinerii domni ştiu să trâmbiţeze, altminteri însă n-au arătat mare lucru!“ Un idiot! adăugă Staufner imediat, de parcă ar fi văzut semnătura recenzentului.

Timp de câteva momente se aşternu tăcerea. Ziarul îi fu smuls din mână lui Staufner si trecu de la unul la altul.

— Ce ticăloşie — asta-i critica vieneză – minciuni neobrăzate — caricatură de jurnalist imbecil – cine o fi...

Tocmai acum intră domnişoara Gasteiner. Aproape toţi erau aplecaţi deasupra ziarului, unii şezând pe scaune, alţii uitându-se peste capul celorlalţi.

— Dar ce-aveţi acolo? întrebă ea, apoi se aşează şi citi textul. După ce termină, spuse sec: Pentru asta trebuie să-i mulţumiţi domnului Linsmann.

— Poftim? făcu acesta ameninţător.

— Întocmai, replică domnişoara Gasteiner, e meritul discursului dumneavoastră!

Linsmann sări în sus, vrând să riposteze. Cum însă ceilalţi îl apăsară la loc pe scaun, clătină doar dispreţuitor din cap şi bombăni ceva răutăcios printre dinţi.

— De ce spuneţi că *noi* trebuie să-i mulţumim? interveni Staufner. Doar şi dumneavoastră aţi avut o oarece contribuţie!

— Nu despre mine e vorba acolo, răspunse domnişoara Gasteiner cu răceală în glas.

— Permiteţi-mi, strigă Staufner. Aici scrie: „somităţi într-ale artei, de altfel anonime în cercurile mai largi...“

— Ştiu să citesc. Dar nu e vorba despre mine...

— A, deci e vorba numai despre mine? spuse Bolling zeflemitor.

— Probabil, ripostă domnişoara Gasteiner. Pot să vă si dovedesc că nu la mine se referă. Si, scoţând un document din buzunarul jachetei, declară: Tocmai am semnat.

— Cu Großjedlersdorf*, ţipă Staufner, care îşi ieşise complet din minţi.

* Comună din nordul Vienei, integrată acesteia în 1905 (n. red.).

— Nu, cu Neuruppin*, răspunse calm domnişoara Gasteiner.

* Oraş german aflat la cca 60 de kilometri de Berlin, cunoscut ca loc de naştere al romancierului Theodor Fontane (n. red.).

Staufner izbucni în râs. Christian se uită la actriţă cu o privire temătoare, întrebătoare, care nu îi scăpă lui Saxberger. În aceeaşi clipă, domnişoara Gasteiner îi aruncă o privire piezişă bătrânului domn şi spuse:

— Nimic nu mă va mai îndepărta de arta mea...

— Poate că în Neuruppin ar avea succes şi Staufner cu baladele lui, aruncă Friedinger.

— Eşti un bou! zbieră Staufner. Nu văd nici un cuvinţel despre baladele mele. Ştiu prea bine ce a vrut să zică idiotul ăsta cu observaţiile lui răutăcioase — lasă, că ştiu eu!

— Aveţi grijă, spuse Meier, arătând spre masa alăturată, cei de-acolo precis au citit şi ei...

Într-adevăr, unii de la masa celor „fără talent“ se întorseseră preţ de câteva clipe spre ei.

Saxberger şedea tăcut în mijlocul acestei larme. Văzuse ziarul, dar încă nu izbutea să înţeleagă. Doar era taman gazeta care, în urmă cu câteva zile, publicase ştirea că la serată îşi anunţase participarea, printre alţii, şi venerabilul poet Saxberger. Iar acum, după această menţiune amabilă şi respectuoasă, veneau cuvintele acestea sarcastice, care îl ţinteau tocmai pe el. Nu reuşea să priceapă. Ce le făcuse acestor oameni? „Câţiva tineri domni, unii dintre ei deja trecuţi de o anumită vârstă...“ Era oare admisibil să se vorbească în felul acesta despre un om onest, care nu făcuse nici un rău? Trecut de o anumită vârstă... Îl luau peste picior, fără îndoială, râdeau de vârsta lui. Se amuzau văzându-l pe nebunul bătrân care se însoţea cu cercul acesta de tineri, fără să-şi dea seama că locul lui nu era printre ei şi că, printr-o asemenea tovărăşie, se dădea el însuşi în vileag ca un începător.

Chiar aşa, de ce nu mai ziceau tinerii nimic acum? De ce nu spuneau că poate micile lor încercări încă n-au dat roade, dar că se înclină mai departe în faţa lui — de ce nu îşi cereau scuze, asa cum s-ar fi cuvenit, în loc să vorbească unii peste alţii, să discute despre ei şi iarăşi despre ei, să declare că sunt nişte genii nerecunoscute şi că le-o vor demonstra tuturor?

Ba mai mult decât atât, acum Staufner se întoarse spre el şi îl întrebă pe un ton vădit sarcastic:

— Dar dumneavoastră — dumneavoastră cum vă simţiţi, maestre Saxberger?

— Eu? făcu acesta, dar nu mai putu să scoată un cuvânt, căci acel „maestre“ fusese rostit fără pic de sinceritate.

— Ei, spuse Meier zâmbind, n-avem nici un motiv să deznădăjduim, chiar dacă, să zicem, idiotul are dreptate şi n-am oferit mare lucru... Data viitoare vom veni cu ceva mai bun, nu? adăugă el aruncându-i o privire lui Saxberger, de parcă această remarcă s-ar fi putut referi şi la poetul *Pribegiilor.*

— Domnii mei, spuse acesta cu o voce uşor tremurândă, am făcut ce-am putut. Doar v-a plăcut și dumneavoastră.

— Nu, nu, strigară ceilalţi, cine a zis ceva despre *Pribegii*? Ura pentru *Pribegii*, ura pentru Saxberger!

Saxberger ridică mâna în semn de protest.

— Ei, vreau să zic, eu nu sunt unul dintre cei care vor veni cu ceva mai bun, sunt cam bătrân pentru asta. Şi zâmbi amar.

Spiritele se mai liniştiră, atmosfera deveni mai împăciuitoare. Tinerii căzură de acord că se inflamaseră mult prea tare din pricina acestui articolaş stupid. Toţi păţeau aşa la început de drum. După ce vor ieşi de sub tipar cărţile la care scriau acum, lucrurile aveau să stea cu totul altfel. Aşa era lumea, nimeni nu scăpa de asemenea mârşăvii.

— Ce naiba, Winder! exclamă Friedinger, bătându-l pe umeri pe micuţul care şedea acolo cam năucit. Ce-i cu faţa asta tristă? N-ai de ce să-ţi faci sânge rău!

— Eu... eu — n-am greşit cu nimic, spuse Winder atât de grav şi de mâhnit, încât toţi ceilalţi izbucniră în râs.

— În acest moment, chelnerul se întoarse cu un alt ziar de seară. Era o publicaţie mai puţin răspândită, pe care, altminteri, tinerii n-o citeau niciodată. Astăzi însă Staufner o apucă cu înfrigurare.

— Acolo nu scrie nimic, spuse Friedinger.

— Opa, făcu Staufer, ridicând arătătorul drept, şi toţi făcură liniște. Citi: „Ieri a avut loc o seară de lectură organizată de bine-cunoscutul“ — îşi ridică privirea — „...de bine-cunoscutul cenaclu literar *Entuziasmul.* Poeziile şi povestioarele prezentate, citite în parte de tinerii autori înşişi, în parte de recitatori consacraţi, au fost primite de public cu aplauze însufleţite. Tinerii poeţi — îi amintim, printre alţii, pe Staufner, Meier, Christian, Saxberger, Linsmann — ne îndreptăţesc la cele mai frumoase speranţe, chiar dacă mustul în fermenare încă nu a ajuns, în cazul tuturor, la maturitatea unui vin robust...“

Staufner puse gazeta de-o parte şi toţi tăcură câteva clipe.

— Na, aşa mai merge... spuse el în cele din urmă.

— Aşa mai merge? întrebă Bolling pe un ton sarcastic.

— Fireşte, măcar — măcar se vede puţină bunăvoinţă.

— Găsiţi? întrebă Bolling şi mai batjocoritor. Atunci... ce să zic... bună seara! Râse scurt, îşi luă pălăria şi plecă.

— Orgoliu de actor, îi şopti Friedinger lui Christian, fără să observe că acesta stătea lângă domnişoara Gasteiner, pe care o ţinea de mână ca să nu plece.

În cele din urmă, actriţa, palidă de mânie, luă cuvântul:

— Delicios mi se pare că domnul Linsmann, care a citit expunerea de program scrisă de domnul Blink, este un poet în care lumea îşi pune speranţe...

— De unde ştiţi, ripostă Linsmann, că omul nu a citit celelalte opere ale mele?

— Le-a citit, spuse Meier fără şovăială.

— Cum de...?

— Notiţa mi se datorează mie, spuse Meier.

— Ce? Nu vorbi în dodii!

— Întocmai. Începând de luna viitoare, voi fi cronicar de teatru la acest ziar, aşa că mi-am folosit relaţiile.

— Deci tu...? îngăimă Staufner.

— Exact.

— Atunci eşti o canalie, strigă Staufner, aducând astfel atmosfera incertă la deplină claritate. Aşa, se răsti el, bătând cu dosul palmei pagina de ziar, aşa scrie un prieten despre noi? Aşa ne tratezi, cu cuvinte goale şi puerile, cu fraze care nu spun nimic?

— Must în fermentare, asta suntem noi? interveni şi Friedinger.

— Auzi, am ajuns să fiu must, ţipă Linsmann.

— Hahaha! făcu Staufner şi citi cu o intonaţie ironică: „Tinerii poeţi... ne îndreptăţesc la cele mai frumoase speranţe...“ Speranţe, hahaha! Un idiot, asta eşti, şi pe deasupra şi obraznic.

Meier încercase în zadar să se facă înţeles:

— Nu eu am scris textul, eu doar mi-am folosit influenţa ca să se scrie ceva despre serata noastră... Doar le-am dat informaţiile.

— Mai bine le dădeai alte informaţii, strigă Staufner. Ori faci o treabă, ori te laşi păgubaş!

Încet-încet, Meier îşi ieşea din pepeni:

— Am făcut ce-am putut. Nu puteam să profit numaidecât de noua mea poziţie ca să fac reclamă unor prieteni.

— Reclamă! Hahaha...

— Ce naiba, nu puteam! Doar vedeţi că despre mine n-am scris o iotă în plus.

— N-ai scris!!! Scris!!!

— Of, nu, nu scris, influenţat... vreau să zic. N-am căutat să ies mai bine decât voi.

— Splendid, ţipă Staufner, splendid! Vrei să-ţi spun, într-un cuvânt, ce eşti? Un arivist!

— Serios? strigă Meier, şi vreţi să vă spun eu, în două cuvinte, ce sunteti? Sunteti niste nerecunoscători şi nişte... Al doilea cuvânt şi-l înăbuşi.

— Auziţi la el, vrea recunoştinţă, făcu Staufner.

Ridicaseră atât de mult tonul, încât de la celelalte mese se auzea un cor de ssst-uri.

— Vrea recunoştinţă! repetă Staufner cu o voce mai scăzută. E nemaipomenit, asta depăşeşte orice imaginaţie.

— Da, îmi datoraţi recunoştinţă, ripostă Meier. Amintiţi-vă câte am făcut deja pentru voi fără să mai pun la socoteală cântecul ăsta de laudă, cu care aproape că m-am compromis la ziarul meu. Amintiţi-vă numai... cât m-am agitat pentru voi... — şi privirea lui poposi o clipă asupra domnului Saxberger, care asista la această ceartă jenat, timorat, aproape nefericit, şi nu găsea curajul să plece.

— N-ai decât să te duci la ziarul tău, strigă Staufner. Ne descurcăm noi şi fără tine.

Meier se ridică, îşi luă pălăria şi plecă fără să salute. Nu-l salută nici măcar pe bătrânul Saxberger, iar nevinovatului Winder îi aruncă pe deasupra o privire plină de venin.

— E un aer irespirabil azi, zise domnişoara Gasteiner, care avea faţa când palidă, când roşie de mânie. Se ridică de la masă — astăzi purta din nou jacheta aceea galbenă — şi adăugă: Eu plec, vii şi tu, Christian? I-o aruncă de fapt ca pe un ordin.

— Vă rog să mă scuzaţi! spuse Christian, apoi se ridica şi o conduse afară pe domnişoara Gasteiner.

De la uşă, actriţa se mai întoarse o dată spre grup şi făcu un semn foarte vizibil cu mâna. Saxberger observă că salutul îi era adresat lui. Înclină uşor capul.

— Cabotina asta bătrână o să-l distrugă de tot pe prostovan, spuse Linsmann.

— Cabotină bătrână... făcu Saxberger pentru sine şi dădu din cap a aprobare. Acum, îşi dădu
seama că știuse de mult acest lucru.

— Într-adevăr, nu se mai poate sta aici, constată Staufner. Luăm o gură de aer?

Se ridicară de la masă. Chelnerul aduse hainele şi pălăriile. Ieşiră cu toţii în stradă.

— O seară bună, domnii mei, spuse Saxberger.

— Nu veniţi cu noi? întrebă Staufner.

— Vă mulţumesc, dar sunt obosit.

— Atunci pe mâine, spuse Staufner.

Tinerii îi întinseră mâna, dar o făcură destul de rece, de absent. Era singur.

Seara era minunată şi, după zăpuşeala din cafenea, Saxberger resimţea aerul uşor şi molcom de afară ca pe o adevărată binecuvântare. În primul moment, îi fusese cu neputinţă să înţeleagă scena care se iscase în cafenea. Cum putuseră să se înfurie oamenii ăştia în asemenea hal, doar pentru că Meier nu-i lăudase mai abitir? Bine, poate că şi el ar fi avut ceva de obiectat... Când Staufner citise recenzia, îl deranjase puţin superficialitatea dării de seamă, care vorbea despre poeţi tineri şi plini de speranţă şi îl înşira şi pe el printre aceşti flăcăi. Apoi însă, aflând că autorul articolului era chiar Meier, nu putu să nu se mire de indiferenţa acestui domn care, cu doar câteva săptămâni în urmă, îi prezentase cu atâta însufleţire omagiile tinerei Viene... Entuziasmul le pierise cam repede — pesemne îşi dăduseră seama că veniseră cu treizeci, patruzeci de ani prea târziu. De fapt, nu prea îl mai luau în serios. Cât de mult se schimbase atitudinea acestor tineri faţă de el, tonul lor...

Deodată, Saxberger observă că îl însoţeşte cineva. Era micuţul Winder, care păşea deja de ceva timp alături de el, fără ca bătrânul domn să fi băgat de seamă.

— O, mă însoţiţi? Scuzaţi-mă, nici nu v-am văzut.

— Vă rog, vă rog, spuse micuţul Winder. N-am vrut să vă deranjez — doar am...

— Doriţi ceva de la mine? întrebă Saxberger foarte amabil.

— Da, aș avea o mare, mare rugăminte... Ştiţi, vă port o preţuire atât de adâncă, şi am vrut să vă cer de mult o părere.

Saxberger îl privi indulgent. În zăpăceala lui, tânărul acesta vorbea sincer. Cuvintele lui sfioase veneau din inimă.

— Despre ce voiaţi să-mi cereţi o părere?

— N-am îndrăznit niciodată — sunteti atât de solicitat — şi-apoi, de câte ori v-a abordat lumea... Ştiţi, e vorba de mine, adăugă el foarte temător.

— Adică? spuse Saxberger.

— Aş vrea aşa mult — aş vrea un verdict sincer, cinstit din gura dumneavoastră, dacă am talent sau nu... Da, în dumneavoastră am încredere, aş vrea să vă las pe dumneavoastră să decideţi, fiindcă trebuie să ştiţi, domnule Saxberger, că onorabilii mei părinţi sunt împotrivă.

— Păi, si cum să decid eu dacă aveţi talent?

— Tocmai despre asta e vorba. Aş vrea să vă dau spre lectură producţiile mele — aş vrea...

— Dragă domnule Winder, se împotrivi Saxberger, nu vă supăraţi, dar nu cred că-i nimerit ce faceţi. Pot să iau textele şi să le citesc, fireşte, dar nu pot să dau un verdict — chiar nu pot.

Micuţul Winder se întristă foarte tare.

— Dar de ce? întrebă el.

— Păi, făcu Saxberger şi, găsind cuvintele potrivite, se simţi brusc luminat, pentru că nu mă pricep!

— Dumneavoastră nu vă pricepţi, domnule Saxberger?!

— Vă dau cuvântul meu de onoare, nu mă pricep absolut deloc. Da, dacă citesc ceva foarte frumos sau ceva complet neizbutit, cred că aş putea să fac diferenţa, dar cum să vă spun dacă aveţi talent?

— Dar cine să-mi spună, dacă nu dumneavoastră?

— E greu să judeci asemenea lucruri — mai ales la oameni aşa de tineri ca dumneavoastră, e greu... Cât timp eşti tânăr, scrii, dai la iveală câte ceva, iar apoi... apoi, deodată, toate astea s-au dus, nici nu ştii cum.

— Pot să-mi închipui foarte bine, spuse Winder, că după un timp îţi pierzi cheful dacă nu primeşti încurajări şi recunoaştere.

— Credeţi? întrebă Saxberger şi căzu câteva clipe pe gânduri. Şi cine vă poate garanta încurajările, recunoaşterea?

— Tocmai asta e, dacă dumneavoastră, domnule Saxberger, mi-aţi citi producţiile şi m-aţi încuraja...

— Eu, domnul Saxberger! La urma urmei, cine-s eu domnul Saxberger? Drept cine mă luaţi?

— Oh, dar...

— Poate că în tinereţe era ceva de capul meu poate, nici eu nu mai ştiu acum, fiindcă nu mă mai pricep la lucrurile astea.

Tăcu un moment, apoi spuse: Dragă domnule Winder, rugaţi mai bine pe altcineva — nu înţeleg deloc cum de aţi venit tocmai la mine. *Pribegiile*... Spuneţi cinstit — chiar v-au plăcut atât de mult? Ce v-a plăcut atât de mult la ele?

— *Pribegiile*? Păi... *Pribegiile...* Încă nu le-am citit.

Bătrânul domn rămase o clipă încremenit, cuprins de un fior rece. Apoi însă, văzându-l pe tânărul care îşi lăsase, jenat, privirea în jos, izbucni în râs.

Nu le-aţi citit? Dumnezeule, si atunci de ce mă veneraţi atât de mult?

Micuţul Winder îşi ridică din nou ochii spre el.

— Am o încredere neţărmurită în dumneavoastră — sunteţi atât de deosebit de ceilalţi. Sunteţi mult mai prietenos cu mine. Ceilalţi nici nu se sinchisesc de mine. Vă rog, domnule Saxberger, Meier mi-a făgăduit că îmi împrumută *Pribegiile*, tuturor ne-a făgăduit, dar nu te poţi bizui pe el.

— Tuturor?... Deci, până la urmă, nici unul nu le-a...

Saxberger râse din nou. De mult nu mai râsese cu atâta poftă.

— Haideţi să ne înţelegem, îi spuse lui Winder, întinzându-i mâna. Dumneavoastră nu trebuie să citiţi poeziile mele şi, în schimb, nici eu nu le voi citi pe ale dumneavoastră — de acord?

— Domnule Saxberger, sunteţi supărat pe mine?

— Dar nici pomeneală, copile!

Ajunseseră în faţa cârciumii lui Saxberger. Bătrânul domn se opri involuntar.

— Am ajuns la destinaţie, spuse el. Vă mulţumesc că aţi binevoit să mă conduceţi, iar dacă veţi dori să mă mai vizitaţi din când în când, vă aştept cu plăcere.

— Domnule Saxberger...

— Rămâneţi cu bine, domnule Winder, drum bun spre casă!

Cu aceste cuvinte, bătrânul domn îl lăsă singur pe micuţul Winder şi deschise uşa cârciumii în care obişnuiau să se adune vechii lui amici. Aerul dinăuntru mirosea a bere, fum si mâncare. Vocile bine cunoscute răsunau de-a valma, amestecate cu râsete. Iar Saxberger avu sentimentul că, după o călătorie scurtă şi anevoiasă, ajunsese acasă, într-un cămin pe care nu îl iubise niciodată, dar în care regăsea tihna surdă şi mângâietoare de dinainte. Simţea că nici nu mai voia altceva, că nici nu mai avea nevoie de altceva. Se opri o clipă la uşă;

apoi se apropie de masă fără să şovăie, trase adânc aer în piept şi se aşează cu un surâs. Ştia că aici nimeni n-o să-i zică: „Prăpăditule!“

Micuţul Winder mai rămase câteva minute afară, în faţa uşii închise. Îl podideau lacrimile. „Iar m-am lăsat amăgit“, spuse el pentru sine şi clătină din cap. O luă încet înapoi spre cafenea, pe străzile tăcute, simţindu-se stingher şi părăsit.

POSTFAŢĂ

Nuvela lui Arthur Schnitzler *Glorie târzie* a fost găsită în arhiva autorului sub forma unei copii dactilografiate realizate după moartea sa. Probabil că nu şi-ar fi găsit niciodată cititorii dacă în anul 1938, după anexarea Austriei la cel de-al Treilea Reich, arhiva nu ar fi fost salvată de la a intra în posesia

naţional-socialiştilor. „Întregul material se afla în casa mea din Viena“, a relatat după război Heinrich Schnitzler, fiul scriitorului, în revista *Aufbau*, fondată de emigranţi la New York. „Întrucât tatăl meu era unul dintre autorii cărora li se arseseră în public cărţile în 1933, exista pericolul ca operele sale să fie acum confiscate şi distruse. Dar consulul britanic la Viena a intervenit energic. Doctorandul britanic Eric Blackall a jucat un rol hotărâtor în această acţiune.“ La acea vreme, Blackall își scria la Viena disertaţia despre Adalbert Stifter sub îndrumarea lui Josef Nadler şi se afla în legătură cu Olga Schnitzler, fosta soţie a scriitorului (cei doi divorţaseră în 1921). „Prin mijlocirea lui“, povesteşte mai departe Heinrich Schnitzler, „s-a pus sigiliul guvernului britanic pe uşa arhivei, aşa încât moştenirea literară a tatălui meu a trecut sub protecţia consulului britanic.“[1]

Câteva săptămâni mai târziu, opt lăzi cu manuscrise finalizate si nefinalizate, ciorne, schițe, notițe şi o mulţime de scrisori, precum şi patru scrinuri închise cu mii de decupaje din ziare şi cu recenzii ale operelor publicate de Schnitzler şi ale reprezentaţiilor pieselor sale au fost transportate în Anglia cu ajutorul casei de expediţie Fliedl, Heimerl & Co. şi preluate de Biblioteca Universităţii Cambridge. Astfel, această parte a poveştii pare să se fi încheiat cu un happy-end.[2]

Totuşi, din perspectiva lui Heinrich Schnitzler, lucrurile stăteau puţin altfel, iar cea de-a doua parte a poveştii, care s-a petrecut în Anglia şi Statele Unite, ar trebui rescrisă de fapt, mai întâi ar trebui scrisă. Heinrich, moştenitorul şi administratorul arhivei postume, „părăsise Viena cu trei săptămâni înaintea anexării Austriei, în calitate de actor şi regizor, pentru a onora un contract la Bruxelles“[3], neputând astfel să exercite o influenţă directă asupra activităţilor mamei sale privitoare la arhivă. Într-o primă fază, corespondența dintre cei doi[4] a atins doar indirect pregătirile pentru salvarea arhivei altminteri, acţiunea ar fi putut fi periclitată.

După ce materialele au sosit la Cambridge (între timp, Olga părăsise şi ea Austria), corespondenţa foarte francă, dar presărată cu controverse dintre mamă şi fiu arată foarte clar că Heinrich dorea cu orice preţ ca arhiva să ajungă mai departe la New York şi să fie preluată de Universitatea Columbia — un deziderat practic imposibil de realizat în acel moment.

Dactilograma *Geschichte von einem greisen Dichter (Povestea unui bătrân poet),* reprodusă în ediţia de faţă sub titlul prevăzut iniţial de Schnitzler, *Später Ruhm (Glorie târzie),* a fost realizată la începutul anilor ’30 ai secolului XX. La 21 octombrie 1931, Arthur Schnitzler se stingea din viaţă. El dispusese prin testament ca voluminoasele sale jurnalele să fie bătute la maşină, în perspectiva unei viitoare publicări, de către dactilografa sa, Frieda Pollak, cu care colaborase continuu încă din 1909. Pe lângă aceasta, testamentul îi dădea lui Heinrich Schnitzler libertatea de a publica oricând materiale din arhiva postumă.[5] într-adevăr, la puţin timp după aceea au apărut, în reviste şi ziare, diverse texte postume, preponderent povestiri scurte;[6] totuşi, pe *16* decembrie 1931, Olga Schnitzler îşi avertiza fiul asupra riscului de a publica prea mult într-un interval prea scurt: „trebuie să păstrăm câte ceva, ca să avem constant încasări, să avem ce da la ziare — altfel, o să fie rău într-o zi“[7].

Printre operele care n-au văzut lumina tiparului se numără şi *Glorie târzie*[8]. Dactilograma textului definitivat prezintă o grafie cursivă de bună calitate, nu are aproape deloc greşeli de dactilografie şi conţine câteva corecturi făcute de mâna lui Heinrich Schnitzler, care au fost preluate în ediţia de faţă[9]. Aşadar, nu încape îndoială că Heinrich Schnitzler era cel care deţinea controlul redacţional. Acesta avusese deja din adolescenţă ocazia să se exerseze în această activitate, după cum o dovedeşte un caiet de notiţe[10] intitulat „Corecturi la *Therese“,* plin de rectificări şi de sugestii stilistice — care însă nu s-au bucurat întotdeauna de aprobarea paternă. Pe transcrierile la maşină ale Friedei Pollak, Heinrich Schnitzler îşi piperase comentariile cu mici maliţiozităţi: „Oh, Frieda Pollak!!!“ — „(Bună ziua, dşoară Pollak!)“ — „Frieda! Frieda!?!!“ — „Dşoară Pollak, salutare!“ etc.

De fapt, în arhiva postumă se găsesc diverse copii dactilografiate cu caractere cursive, de obicei însoţite pe mape de scurte însemnări ale lui Heinrich Schnitzler. De pildă, la povestirea *Das Himmelsbett*[11] *(Patul cu baldachin)* din anul 1893, Heinrich nota: „Transcriere februarie 1932 / nepublicat“, iar la dactilograma textului *Belastet. Eine Erzählung*[12] *(Împovărat. O povestire),* scris în 1885/1886, menţiona: „Citit la 3 aprilie 1933. / A nu se publica“. Şi nuvela de faţă a rămas

nepublicată, fără a fi însă prevăzută cu o astfel de observaţie pe mapă.

Geneza textului ne poartă înapoi în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea. „Bătrânul poet ce găseşte în sfârşit cercul de tineri care îl «preţuieşte». Figură mişcătoare (eventual personaje episodice)“[13], nota Schnitzler pe o foaie separată. „Înainte să se apuce de treabă, apărea ideea“, explică Reinhard Urbach stilul de lucru al lui Arthur Schnitzler: „un personaj, un sentiment, un gând, o situaţie, o acţiune; un detaliu, o frază, o poantă“ — momente aruncate fugitiv, de obicei formulate deja într-un concept de mai multe pagini, care urmau să fie dezvoltate pentru a obţine materia operei. Aşa s-a întâmplat şi în cazul de faţă: s-a păstrat o copie dactilografiată de patru pagini a unui concept[14], în care se regăseşte deja întregul conţinut al nuvelei, cu mici abateri în cursul acţiunii, mai ales spre final. „Talentul lui Schnitzler nu consta în aruncătura norocoasă, de moment, ci în drumul laborios de la primele însemnări până la versiunea definitivă. Talentul lui consta în corectură“[15], scrie Urbach.

Fazele exacte ale elaborării şi corecturii nuvelei *Glorie târzie* nu mai pot fi reconstituite, întrucât copia dactilografiată este singurul text-martor păstrat în arhiva lui Arthur Schnitzler. Totuşi, geneza operei poate fi reconstruită sumar din însemnările făcute de Schnitzler în jurnalul său. „Am început *Glorie târzie“*[16]*,* scrie el la 30 martie 1894, iar trei săptămâni mai târziu, pe 19 aprilie, notează: „Lucrez cu spor la nuvela mea“[17]. Apoi, sub data de 7 septembrie, găsim însemnarea: „Am parcurs *Glorie târzie*; cred că n-a ieşit rău“[18]. Schnitzler pomeneşte din nou textul la 8 decembrie 1894, şi de data aceasta dă de înţeles că ia în calcul un alt titlu: „După-amiază am citit de unul singur nuvela *Povestea unui bătrân poet.* Impresie: drăguţă, câteva pasaje foarte bune“[19]. Faptul că avem de-a face cu acelaşi text reiese clar din conceptul de patru pagini amintit mai devreme, purtând încă titlul *Glorie târzie.* În sfârşit, o jumătate de an mai târziu, la data de 22 mai 1895, Schnitzler notează: „Terminat de corectat nuvela mea *Povestea unui bătrân poet“*[20]*.* Cu toate acestea, mapa în care se găseşte dactilograma în arhiva postumă reţine un interval mai scurt de scriere a operei: „31/III — 31/V1894“.

Pe 5 iulie 1895, Schnitzler se afla la Praga şi îi citea finalul poveştii Mariei Reinhardt, prietena şi iubita lui, care lua parte ca nimeni altcineva la procesul său de creaţie şi în a cărei judecată scriitorul se încredea aproape fără rezerve. Este finalul care se abate cel mai tare în versiunea definitivă de conceptul semnalat mai devreme, iar o scrisoare trimisă Mariei Reinhardt din Bad Ischl, la 17 iulie 1895, dezvăluie că autorul a mai operat într-adevăr câteva ultime modificări: „Draga mea, azi dimineaţă mi-am încheiat definitiv povestea despre bătrânul poet — am mai tăiat câte ceva şi i-am trimis-o deja lui Bahr“[21].

A 164, 1
UNIVERSITY LIBRARY CAMBRIDGE

Notiţă ologrāfa a lui Arthur Schnitzler, cu o menţiune scrisă de mâna lui Heinrich Schnitzler (University Library, Cambridge, A 164, 1):

Bătrânul poet ce găseşte în sfârşit cercul de tineri care îl „preţuieşte“. Figură mişcătoare (eventual personaje episodice) (Glorie târzie)

De-acum, autorul considera că nuvela poate fi tipărită, căci Hermann Bahr urma s-o publice în foileton în revista *Die Zeit*, printre ai cărei editori se număra. Bahr îl rugase pe Schnitzler deja la 19 iunie 1895 să-i trimită un material: „Tare mult as vrea să am ceva de la tine pentru *Die Zeit*. As prefera o povestire scurtă, care să nu depăşească opt coloane de revistă“. Deşi adăuga că ar accepta, la nevoie, şi un text mai lung, Bahr preciza că, din experienţa lui, „ruperea în fragmente omoară chiar şi cele mai puternice lucruri“. Şi într-adevăr, după ce Bahr a citit nuvela imediat ce i-a parvenit şi a recitit-o după câteva zile, a conchis „în calitate de redactor“ că „fragmentarea în vreo opt părţi, cu pauze de câte opt zile“ ar „vătăma nuvela şi ar face-o să-şi piardă orice efect“[22]. Prin urmare, Bahr îi propunea lui Schnitzler să o „scurteze la o treime“. Dar nu s-a mai ajuns la asta.

*
* *

Când cercul de tineri literaţi „Entuziasmul“ îi descoperă opera lirică din anii timpurii, *Pribegiile,* bătrânul Eduard Saxberger este cuprins de dorinţa de a cuceri o glorie târzie. Amintirile dintr-o vreme în care fusese el însuşi „unul dintre cei mai buni şi mai mândri dintr-un cerc de tineri [...] care nu voiau să fie nimic altceva decât artişti“ îl fac să conştientizeze tragismul întregii lui existenţe mediocre. Ridicat la rangul de idol şi „maestru“ de către noii săi admiratori, poeţii „tinerei Viene“, Saxberger preia curând imaginea acestora despre el, astfel că poate spune: „Eu sunt poet!“ Existenţa lui de funcţionar nu îi mai apare acum decât ca o „mască“ îndărătul căreia a trebuit să se ascundă în toţi aceşti ani.

Totuşi, când se vede nevoit să constate că s-a îndepărtat prea mult de poezie şi de creaţia sa timpurie, povestea ia pentru prima dată o turnură cu accente de criză, o *peripeteia* în sensul teoriei dramatice a lui Gustav Freytag — de fapt, în arhiva postumă a lui Schnitzler se găseşte şi un concept cu titlul *Despre bătrânul poet ca dramă*.[23]

Nici locul care îi stimula lui Saxberger inspiraţia poetică, locul în care odinioară îi veneau în minte „cele mai reuşite versuri“, malul canalului Dunării, nu mai este ca înainte: „şuieratul

locomotivei“, „geamătul îndepărtat al tramvaiului cu aburi“, „coşurile de fabrici care păreau să atingă văzduhul“ şi „oameni [i] îmbrăcaţi sărăcăcios“ fac parte din decorul unei metropole moderne. Saxberger se simte copleşit de impulsurile senzoriale ale acestei lumi moderne de sunete şi imagini — stimuli estetici ai unui modernism radical — , astfel că îi fug din minte „până şi cele câteva idei modeste pe care le dobândise cu trudă“. Dar criza decisivă, „catastrofa“ în sensul lui Freytag, îl surprinde pe protagonist la o seară de lectură a tinerilor literaţi, după citirea câtorva dintre poemele sale. În toiul aplauzelor furtunoase, aude de undeva din public remarca: „Prăpăditule!“ Această observaţie nu conteneşte să-i răsune în minte şi ajunge să pună stăpânire pe toate gândurile lui într-un mod foarte asemănător cu acel „băietandrule netot“ al meşterului brutar din *Sublocotenentul Gustl**. De-acum, acţiunea îşi urmează inevitabil cursul descendent.

* În nuvela publicată de Arthur Schnitzler în 1900, această apostrofare din partea unui persoane cu un statut social inferior îl aruncă pe sublocotenentul Gustl într-o criză adâncă (n. red.).

În nuvela sa, Schnitzler abordează şi problema dialecticii negative dintre creaţia artistică şi existenţa burgheză, care i-a pricinuit uneori şi lui conflicte acute. „ *Weltanschauung-ul* medicului şi al poetului duc o luptă nebună în aşa-zisul meu suflet“[24], nota autorul în jurnal pe 17 aprilie 1880, iar la începutul aceluiaşi an nu îşi prevedea un viitor prea roz: „Dacă aş fi artist tot atât pe cât am o fire artistică, [...] atunci mă pot aştepta să devin un medic mediocru!“[25]

În *Glorie târzie*, delimitarea programatică a cercului de literaţi „Entuziasmul“ de tot ceea ce miroase a viaţă, a „ocupaţie banală“, este demascată ca poză afectată a unor artişti la început de drum. Comicul nuvelei derivă din distanţa ironică dintre personajele care cred că poartă discuţii spirituale despre artă şi povestitorul plin de subtilitate care, înzestrat cu puterea de a releva detaliul psihologic, demască nemilos superficialitatea şi platitudinea idealului unei „arte veritabile şi caste“ sau expresii vide de sens precum: „La urma urmelor, toate operele lirice sunt fie trăiri de dimineaţă, fie trăiri de seară. Subtil construite sunt şi paralelismele, corespondenţele structurale dintre grupul de mic-burghezi din cârciuma *Blaue*

Birne si cel al tinerilor artişti: în ambele adunări se ţin toasturi şi se aduc elogii, şi colo, şi dincolo „lumea vorbea şi striga de-a valma“, şi, până la urmă, Saxberger nu e pe mâini bune în nici unul dintre cele două grupuri. Pelerina de ploaie galben-deschisă care este pomenită în toastul comerciantului de delicatese detestat de Saxberger, Grossinger, devine obiectul unei deplasări ce poate fi interpretată psihanalitic: mănuşile de un galben strident şi mai ales jacheta galbenă de primăvară ale excentricei domnişoare Gasteiner îl ating foarte neplăcut pe Saxberger, care este venerat de actriţă cu subînţelesuri lascive.

În ce măsură este portretul pe care îl face Schnitzler boemei literare din nuvelă, „tânăra Vienă“, o parodie la adresa grupului de literaţi care se întâlnea în cafeneaua Griensteidl din centrul Vienei?* „Tânăra Austrie. La Griensteidl“[26], scria Schnitzler în jurnalul său pe 2*6* februarie 1891. Aici veneau, în afară de cercul mai restrâns, constituit din Hofmannsthal, Richard Beer-Hofmann, Felix Salten, Hermann Bahr şi Schnitzler, mulţi alţi scriitori, jurnalişti şi artişti, cei mai mulţi uitaţi între timp. Era o adunare deschisă, fluctuantă şi eterogenă — „în cafenea, 12 oameni“[27], nota Schnitzler în jurul datei de 3 decembrie 1892.

* Cercul „tânăra Vienă“ din nuvelă are un omonim în realitatea acelor vremuri: pe la 1890-1900, Arthur Schnitzler facea parte din gruparea Jung-Wien sau Junges Wien (Tânăra Vienă), ai cărei reprezentanţi s-au îndepărtat de naturalismul epocii şi, cultivând simbolismul şi impresionismul, au contribuit la cristalizarea modernităţii vieneze (n. red.).

Pe reprezentanţii Tinerei Viene istorice şi pe membrii cenaclului „Entuziasmul“ îi leagă nu numai credinţa că „se ţin departe de marea *Heerstraße*“, de *mainstream*-ul literar, de ariviştii care se iau după modă — ei împărtăşesc şi dilema care decurge de aici: „Ziarele nu ne bagă în seamă. [...] Cine a auzit vreodată de cenaclul nostru, «Entuziasmul»?“ Soluţia arată astfel: „Serate de lectură, asta trebuie să organizăm“. Şi Tânăra Vienă reală se temea să nu dispară în anonimat, astfel că Hofmannsthal invoca „sistematic, ca un strateg, nevoia de a cuceri toate ziarele mari şi de a-i da la o parte pe bătrânii care se opuneau literaturii tinere şi care ocupau poziţii fruntaşe în cele mai importante gazete“[28], după cum îşi aminteşte Salten.

Spre sfârşitul anului 1891, a avut loc o seară de lectură a cercului pentru literatură modernă „Wiener Freie Bühne“. După un discurs programatic al preşedintelui Friedrich Michael Fels, a urcat pe scenă şi Arthur Schnitzler. În jurnal, el relata consternat: „Multe aplauze, o seară lipsită de orice însemnătate“[29] — o descriere care se poate aplica la fel de bine serii de lectură a cenaclului „Entuziasmul“.

Desigur, *Glorie târzie* nu este un *roman à clef* însă în spatele unor trăsături de caracter schiţate parodic şi a unor particularităţi fizionomice ale poeţilor de la „Entuziasmul“ se ascund probabil anumite aluzii la protagoniştii Tinerei Viene istorice. Winder, „blondul palid şi micuţ de statură“, care este numit de comesenii lui ba zeflemitor, ba drăgăstos „copilul“, trimite cu gândul la tânărul Hofmannsthal, care, pe când era licean, păşise în cafenea „în pantaloni scurţi de băieţandru“[30], după cum scria Stefan Zweig. Dar tânărul Hofmannsthal se evidenţiase de la bun început ca un „talent excepţional“, iar Schnitzler îl caracteriza astfel pe noul venit: „ştiinţa, luciditatea şi, parese, geniul lui artistic sunt nemaipomenite la vârsta lui“[31], pe când Winder este singurul din grup care nu e luat în serios ca literat. Linsmann, „un domn ceva mai matur“, are ceva din trăsăturile lui Peter Altenberg, „individualistul spiritual“[32] şi pomanagiul autodeclarat[33]. Un „schilodit de viaţă“[34], aşa cum se prezintă Altenberg într-o scrisoare trimisă lui Schnitzler în iulie 1894, este şi Linsmann cel pleşuv: „Ştiţi, pe mine m-au zdrobit, asta mi-au făcut, pur şi simplu m-au zdrobit“. De altfel, nici acesta din urmă nu face un secret din faptul că e un parazit, care împrumută bani „chiar şi de la micuţul Winder“.

Prin figura lui Christian, „care, cu părul lui lung, cu cravata legată lejer şi cu ochii cumva nestatornici, parcă dădea viaţă «artistului» palid din romane“, Schnitzler şi-a portretizat, probabil, propriul eu din tinereţe. În orice caz, în autobiografia sa neîncheiată, Schnitzler ne apare cu trăsăturile caracteristice ale artistului arhetipal: „Până în primii ani de studenţie, înfăţişarea mea degaja o neglijenţă voită. Pălărie Rembrandt, cravată legată dezordonat, păr lung. Un dispreţ tacit faţă de orice trecea drept eleganţă“[35].

Apoi mai este singura femeie din cercul tinerilor literaţi, domnişoara Gasteiner — actrita trecută de prima tinereţe, care cochetează cu bătrânul poet. Ea aduce aminte de actriţa Adele

Sandrock, care a fost iubita lui Schnitzler de la sfârşitul lui 1893 şi până la începutul lui 1895, deci atunci când lucra la *Glorie târzie*, şi pe care suntem tentaţi s-o recunoaştem şi în alte opere ale sale din această perioadă. Şi Adelei Sandrock îi plăcea să joace rolul seducătoarei, spre nemulţumirea lui Schnitzler care, în jurnal, se arăta deranjat de „aventurile [...] şi minciunile“[36] ei. „Eşti infidelă — consolează-te, şi eu“[37], o anunţa el deja în decembrie 1893, iar la 2 aprilie 1894 nota: „Dilly flirtează cu Salten“[38] după cum se ştie, n-a fost doar un flirt. Aerele de divă ale Adelei Sandrock, care la începutul anilor 1890 era sub contract cu Teatrul Popular din Viena şi provoca în mod frecvent scandaluri, te duc cu gândul la comportamentul capricios şi extrem de teatral al domnişoarei Gasteiner, care e prea „excentrică“ pentru a se „integra în viaţa convenţională a teatrului“.

În cele din urmă, întregul cerc de literaţi se dovedeşte a fi o adunătură de comedianţi: bătrânul poet află că, de fapt, nimeni din grup nu îi citise *Pribegiile*, deşi toţi le proclamau drept o capodoperă. Şi astfel, ca adeseori în opera lui Arthur Schnitzler, minciuna şi adevărul, seriozitatea şi jocul şi, odată cu finalul povestirii, cu întoarcerea lui Saxberger „într-un cămin pe care nu îl iubise niciodată, dar în care regăsea tihna surdă şi mângâietoare de dinainte“, comicul şi tragicul se îngemănează.

Wilhelm Hemecker
David Österle

Note

[1] Heinrich Schnitzler, „Der Nachlass meines Vaters“ (,,Arhiva postumă a tatălui meu“), în: *Aufoau*, 9 noiembrie 1951, pp. 9 şi urm.

[2] *Cf.* Lorenzo Bellettini şi Christian Stauffenbiel, „The Schnitzler Nachlass Saved by a Cambridge Student“, în: *Schnitzlers Hidden Manuscripts*, editat de L.B. şi Peter Hutchinson, Oxford s.a., 2010, pp. 11-21.

[3] Heinrich Schnitzler, „«Ich bin kein Dichter, ich bin Naturforscher». Der Nachlaß meines Vaters“ („«Nu sunt poet, sunt naturalist». Arhiva postumă a tatălui meu“), în: *Die neue Zeitung* (München), nr. 247 (20/21 octombrie 1951), pp. 9-10, aici p. 9.

[4] Corespondenţa, nepublicată până acum, este păstrată în arhiva postumă a lui Heinrich Schnitzler de la Muzeul Teatrului Austriac, precum şi în Arhiva de Literatură Germană de la Marbach am Neckar, unde se află o parte a materialelor lăsate de Arthur Schnizler.

[5] „Testamentarische Bestimmungen Arthur Schnitzlers“ („Dispoziţiile testamentare ale lui Arthur Schnitzler“), în: Gerhard Neumann, Jutta Müller, *Der Nachlass Arthur Schnitzlers (Arhiva postumă a lui Arthur Schnitzler),* München, 1969, pp. 21-38, aici p. 3*6.*

[6] Cf Richard H. Allen*, An Unnotated Arthur Schnitzler Bibliography. Editions and Criticism in German, French, and English* 1879-196*5, Chapel Hill, 1966, pp. 42 şi urm.*

[7] Muzeul Teatrului Austriac, arhiva Heinrich Schnitzler, scrisoare a Olgăi Schnitzler către Heinrich Schnitzler din data de 16 decembrie 1931.

[8] University Library, Cambridge (Biblioteca Universităţii Cambridge — citată în continuare sub sigla ULC), Schnitzler Papers, mapa A 164, 2.

[9] La dorinţa editurii Paul Zsolnay, ortografia şi punctuaţia urmează, în esenţă, normele actuale.

[10] ULC, Schnitzler Papers, A 162, 5.

[11] ULC, Schnitzler Papers, A 166, 6.

[12] ULC, Schnitzler Papers, A 156.

[13] ULC, Schnitzler Papers, A 164, 1. În acelaşi context trebuie probabil înţeleasă şi o altă notiţă, păstrată sub formă de copie dactilografiată a unei liste de „personaje“:

„Poet bătrân curtând generaţia tânără“ (ULC, A 233, I).

[14] ULC, Schnitzler Papers, A164,1.

[15] Reinhard Urbach, prefaţă la Arthur Schnitzler, *Entworfenes und Verworfenes (Lucrări schiţate şi abandonate*), publicate din arhiva postumă de R.U., Frankfurt, 1977, vol. III.

[16] *Arthur Schnizler Tagebuch (Jurnalul lui Arthur Schnitzler* — citat în continuare sub sigla TB), editat cu colaborarea lui Peter Michael Braunwarth ş.a. de Comisia pentru Forme de Limbă Literare a Academiei Austriece de Ştiinţe. Mai departe se citează din volumele 1879-1892 (Viena, 1987) şi 1893-1902 (Viena, 1989). Aici, 30 martie 1894, p. 73.

[17] TB Schnitzler, 19 aprilie 1894, p. 74.

[18] TB Schnitzler, 7 septembrie 1894, p. 86.

[19] TB Schnitzler, 8 decembrie 1894, p. 103.

[20] TB Schnitzler, 22 mai 1895, p. 141.

[21] Arthur Schnitzler, *Briefe 1875-1912* (Scrisori *1875-1912),* editate de Therese Nicki şi Heinrich Schnitzler, Frankfurt, 1984, p. 267.

[22] ULC, Schnitzler Papers, B 5b.

[23] *Cf* Gerhard Neumann, Jutta Müller, *Der Nachlass Arthur Schnitzlers*, ed. cit., p. 67.

[24] TB Schnitzler, 17 aprilie 1880, p. 42.

[25] TB Schnitzler, 2 ianuarie 1880, p. 18.

[26] TB Schnitzler, 26 februarie 1891, p. 318.

[27] TB Schnitzler, 3 decembrie 1892, p. 394.

[28] Felix Salten, „Aus den Anfängen. Erinnerungsskizzen („Despre începuturi. Schiţe din amintire“), în: *Jahrbuch deutscher Bibliophilen-Gesellschaft* 18/19 (1932/1933), pp. 31-46, aici p. 36.

[29] TB Schnitzler, 28 octombrie 1891, p. 354.

[30] *Stefan Zweig, Die Welt von Gestern. Erinnerungen eines Europäers,* Frankfurt, 1970, p. 64. (Ed. rom.: *Lumea de ieri. Amintirile unui european,* trad. de Ion Nastasia, Humanitas, Bucureşti, 2012.)

[31] TB Schnitzler, 29 martie 1891, p. 321.

[32] Arthur Schnitzler*, Jugend in Wien* (*Tinereţe vienezã),* editat de Therese Nicki si Heinrich Schnitzler, Viena,

1981, p. 213.

[33] Peter Altenberg, *Semmering 1912*, Berlin, 1913, p. 3*6.*

[34] Andrew Barker şi Leo A. Lensing, Peter Altenberg. Rezept, *die Welt zu sehen* (*Peter Alten berg. Reţetă pentru a vedea lumea*], Viena, *1995, p. 48.*

[35] Arthur Schnitzler, *Jugend in Wien*, ed. cit., p. 326.

[36] TB Schnitzler, 11 aprilie 1894, p. 74.

[37] TB Schnitzler, *6* decembrie 1893, p. *60.*

[38] TB Schnitzler, 2 aprilie 1894, p. 74.